

HÍD

TÁRSADALMI, IRODALMI
ÉS KRITIKAI SZEMLE

1949 február

T A R T A L O M:

FARKAS NÁNDOR: Szerbia Kommunista Pártjának II. kongresszusa (65) — MOMA MARKOVICS: A JKP statútumának gyakorlati végrehajtása a pártszervezetek közvetlen feladata (69) — K. J.: France Presern halálának századik évfordulója (80) — FRANCE PRESERN: Szülőfalum, vers (83) — BRINDZA KÁROLY: A csatorna (84) — GÁL LÁSZLÓ: 46, vers (95) — KURIN LAJOS: A népművelődésünk adatai (96)

VILÁGSZEMLE:

BOGDÁNFI SÁNDOR: Dűledeznek az imperializmus állásai távolkeleten (101) — I. KUZMINOV: Az USA háború utáni gazdasági fejlődésének válságos jellegéről (106) — H. GY.: A termelés és az építkezés sikerei a Szovjet Szövetségben (111)

FIGYELŐ:

MAJTÉNYI MIHÁLY: Gajdos Tibor: Tűz a hegyek között (113) — GÁL LÁSZLÓ: Markovics János: A munka asszonya (118)

SZEMLE:

A »Híd« 1948. évi pályázatának eredménye (121) — K. L.: A magyar daloskönyv kiadása elé (127)

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

FELELŐS SZERKESZTŐ: OLAJOS MIHÁLY

SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, JOVÁN GYORGYEVICS UTCA 2. TELEFON 25-85

KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9

TELEFON: SZUBOTICA, 414

ELŐFIZETÉSI DIJ: EGY ÉVRE 120 DINÁR, FÉL ÉVRE 65 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 12 DINÁR

POSTATAKARÉKSZÁMLA 32-906-031. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adun vissza.

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR IRÓK

MEGJELENT

GAJDOS
TIBOR

TÜZ A HEGYEK
KÖZÖTT

REGÉNY HANGYA ANDRÁS
ILLUSZTRÁCIÓIVAL

MARKOVICS
JÁNOS

A MUNKA ASSZONYA

A „Hid” irodalmi pályázatán első díjat
nyert elbeszélő költemény

HANGYA ANDRÁS RAJZAIVAL

SAJTÓ ALATT

GÁL LÁSZLÓ

Versek

MEGRENDELHETŐ: **HID** SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9.

SZERBIA KOMMUNISTA PÁRTJÁNAK II. KONGRESSZUSA

Irta: Farkas Nándor

Szerbia Kommunista Pártja 1949 január 17-ikétől 21-ig tartotta második kongresszusát. A kongresszus Jugoszlávia Kommunista Pártja ötödik kongresszusának határozata alapján mint a szerbiai pártszervezet legfelsőbb szerve, teljesen egyhangulag hozta meg határozatait és megválasztotta Szerbia Kommunista Pártjának Központi Vezetőségét.

A kongresszus forró lelkesedéssel fogadta Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Bizottságának megjelent tagjait Tito elvtárral az élükön Tito elvtárs és a Központi Bizottság többi tagjának jelenléte és a kongresszus munkájában való részvétele hatalmas, köztársaságunk kéréseit túllépő tény, mert az egész ország dolgozó népe számára és nemzetközi szempontból is fontos jelentőséget adott a kongresszusnak. Tito elvtárs jelenléte e kongresszuson »kifejezésre juttatta azt az állandó segítséget, amelyet Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Vezetősége Tito elvtárral az élén és személyesen Tito elvtárs nyújtott pártszervezetünknek és a Kommunista Pártnak Szerbiában« — mondotta Sztambolics elvtárs a kongresszust megnyitó beszédében.

Szerbia Kommunista Pártja második kongresszusát az első, alapító kongresszus után négy évre és a JKP történelmi jelentőségű ötödik kongresszusa után hat hónapra tartották meg. Az első kongresszustól a második eltelt időszak azoknak a hőses erőfeszítéseknek és harcoknak a jegyében telt el, amelyeket Szerbia munkásosztálya és dolgozó tömegei kifejtettek országunk, népeink boldogabb jövője: a szocializmus kiépítése érdekében. A második kongresszus nagy napjai egybe esnek azokkal a napokkal, amikor Tito öt éves tervének harmadik esztendeje van indulóban s ez különös jelentőséggel bír tervünk megvalósításában. Fokozza jelentőségét még az a tény is, hogy ez a kongresszus befejezi azoknak a kongresszusoknak a sorozatát, amelyek az ötödik kongresszus után következtek és ez a kongresszus is kifejezésre juttatta Szerbia kommunis-táinak törhetetlen egységét és kitartását az igazság mellett még akkor is, ha ez a magatartás a legnagyobb erőfeszítéseket követeli. Ez a kongresszus is kifejezésre juttatta a dolgozó nép egységét és eltérhetetlen kapcsolatát élcsapatával: a Kommunista Párttal. Szerbia kommunis-tái ezen a kongresszuson megukévvá tették Jugoszlávia Kommunista Pártjának egységét, amelynek nemzetközi jelentősége van, mert megmutatja az utat, hogyan kell kialakulnia a szocialista országok egymás közötti viszonyának.

A kongresszuson Sztambolics, Sztamenkovics és Veszelinov elvtársak jelentése foglalkozott a párt fejlődésével, munkájával, eredményeivel és föltárta a hibákat és mulasztásokat is, amelyek a munka folyamán Szerbia területén jelentkeztek.

Tito elvtárs és a JKP Központi Bizottsága többi tagjainak elhangzott beszéde még közelebb hozta és még tökéletesebben megvilágította azt a harcot, amelyet pártunk folytat a szocializmus kiépítése

terén; ezek a beszédek föltárták azoknak a vádaknak az alaptalanságát, elvnélküliségét, amelyek az utóbbi hét hónap alatt érték pártunkat, országunkat és a dolgozó népet. Az alapvető kérdések ilyenén megvilágítása még érthetőbbé tette számunkra e vádaknak valódi indítóokát és még világosabbá vált előttünk az, hogy a marxizmus-leninizmus elveinek kiforgatása ellen folytatott harcunk jelentősége túlszárnyalja országunk határait is.

A kongresszuson elhangzott viták és beszámolók teljes egészében igazolták Pártunk és pártvezetőségünk helyes politikáját a szocializmus kiépítéséért vívott harcban. Elemezték és kiértékelték mindazokat az eredményeket, amelyeket Pártunk úgy a politikai, mint a gazdasági és kulturális élet terén és minden frontján elért az első és a második kongresszus közt eltelt időszakban.

Szerbia Kommunista Pártja az országos pártszervezet Központi Bizottságának vezetésével a két kongresszus közötti időben szívós küzdelmet folytatott, hogy mozgósítsa Szerbia munkásosztályát és széles dolgozó tömegeit a szocializmus ellenségei ellen folytatott harcban. A dolgozó tömegeket a Népfront szervezetébe tömörítette s ennek politikája Pártunk vezetése alatt állandóan arra irányult, hogy növelje a szocializmus erőit és csökkentse, semmisítse meg a szocializmus ellenségeit. Ez a harc eredménnyel folyt: fölszámolta úgy a szerb, mint Jugoszlávia többi népeinek nyílt és rejtett ellenségeit. A dolgozó nép forradalmi ereje állandóan fokozódott, a reakció és a burzsoázia pozíciói pedig lépésről-lépésre fogyatkoztak. A dolgozó népben gyűlő forradalmi erő fölmozdította Drázsa Mihajlovićot és csetnik maradványait, ártalmatlanná tette az emigráns kormány nyílt kémjét, Grolj Milánt és a hazai burzsoázia védő ügyvédjét Dragoljub Jovánovicsot. »Igy omlottak össze a burzsoázia ama kísérletei, hogy szervezett formákat öltönnön s olyan politikai programot rögtönözzön magának, amelynek keretében számíthatna a néptömegek támogatására is. Mindeme politikai programok határozottan országunk szocialista fejlődése és forradalmunk elért eredményei ellen irányult«, mint ahogy ezt Sztambolics elvtárs kifejtette a kongresszuson elhangzott jelentésében.

Szerbia Kommunista Pártja alkalmazta a marxizmus-leninizmus tanításait, Sztalin tanításait a nemzeti kérdésben. Szerbia kommunistái nem felejtették el Sztalin ama szavait, hogy »...a kapitalizmus maradványai az emberek öntudatában sokkal élénkebbek a nemzeti kérdés terén, mint bármely más téren«. A nagyszerb sovínisták elnyomták Jugoszlávia népeit, így a szerb népet is és megakadályozták azt, hogy az ország népei között az egyenlőség érvényre jusson. Pártunk a leghatározottabban szembeszállt a sovínizmussal, bármilyen formában is jelentkezett. Határozottan és kitaróan harcolt a kisebbség jogaiért, a kisebbségi reakció megsemmisítéséért; ezzel a forradalmi harccal elősegítette azt, hogy mindenoldalú kulturális fejlődésük biztosítható és helyet kapjanak néphatóságokban is. Kardely elvtárs a kongresszusi üdvözlésében erről a következőket mondja: »...a szerb kommunisták a szerb dolgozó nép élén történelmi példáját adták annak, hogyan kell harcolni a saját elnyomói, a hegemonista burzsoázia ellen, a nemzeti kérdés területén és hogyan kell legyőzni az emberek tudatában a sovínizmust és a nacionalizmus maradványait«. Kardely elvtárs itt idézett szavai hangsúlyozottan alátámasztják a szerb kommunisták politikájának helyességét a nemzeti kérdésben. A nemzetiségi iskolák megnyitása so-

rán lehetőség nyílt arra, hogy a nemzetiségek élete fejlődjön és emelkedjen a szerb Népköztársaság területén. Amikor a budapesti rádió és magyarországi bírálóink vádolják Jugoszláviát »nacionalista politikája miatt«, akkor ezeket a tényeket kellene szemügyre venniök s azután meggondolniok, nemzetköziség-e az ha a magyarországi jugoszláv kisebbségtől megvonnak minden alapvető nemzeti-kisebbségi jogot, és ha különféle sötét és büntetett előéletű árulók és sovíniszta fölhasználásával megakarijákrontani a szerb és a magyar nép közötti jó viszonyt.

Ötéves tervünket dolgozó népünk magának vallja, mert benne látja saját fölemelkedésének és országunk gazdasági megerősödésének útját. Épp ezért pártszervezetünk harca politikai téren mindig a terv megvalósításának vonalán történik. A termelés fokozása, a nemzeti jövedelem növekedése, a munkanélküliség megszüntetése, a szocialista akkumuláció növekedése és az ebből folyó befektetés mind azt bizonyítja, hogy úgy a mi Köztársaságunk, mint egész Jugoszlávia területén gazdaságunknak mélyen szocialista jellege van.

A kongresszus részletesen foglalkozott pártunk politikájával a falun. Az értékelés során leszögezte, hogy ez a politika helyes volt, mert mindig a kapitalista elemek korlátozására és kiszorítására törekedett és azért küzdött, hogy a dolgozó parasztságot megvédje a kizsákmányolástól. Az 1948 év folyamán Szerbia területén a 18,1 százalék parasztgazdaság 71,47 százalék adót fizetett. A párt irányításán alapuló néphatósági intézkedések, amelyeket ugyancsak a párt vezetése alatt hajtottak végre mindig arra irányultak, hogy az osztályellenséggel kiélez-zék a viszonyt, hogy a gazdag parasztság soraiban, különösen a legreakciósabbak mindég magukfölött érezzék a dolgozó parasztság hatalmát. A dolgozó parasztság mindig támogatta ezt a politikát, míg a zsiros parasztok lépten-nyomon ellenálltak, különösen az 1946 és 47 évi gabonafölvásárlás idején, de ellenállnak ma is. Pártunk politikája a falun állandóan támogatta és fejlesztette a mezőgazdasági és a földmegmunkáló szövetkezeteket, amelyekben a dolgozó parasztság megtalálja a maga fölemelkedésének útját. Szerbia kommunistái számára ezen a téren az a legfontosabb föladat, hogy folytassa ezt a politikát főleg a földmegmunkáló szövetkezetek további alakításával és szervezésével. Mezőgazdaságunk fejlődését ötéves tervünk hatalmas mértékben viszi előbbre. Vajdaságban a nagy Duna—Tisza—Duna csatorna tervének megvalósítása valóságos forradalmat jelent majd a mezőgazdasági élet további fejlődésében.

A szerbiai pártszervezet fejlődése az 1945-ös évhez viszonyítva hetszeres. A kongresszus azt a föladatot állította a pártszervezet elé, hogy szervezetét továbbra is fejlessze a munkásosztály soraiból. Bátran szélesíteni a párt sorait, az üzemekben, a mezőgazdasági birtokokon, a szövetkezetekben stb. A legfontosabb munka a párttagok ideológiai-politikai nevelése: a fokozott eszmei-politikai munka. Így különösen nagy gondot kell fordítani, a falusi párttagság eszmei-politikai nevelésére. A kongresszus e téren az eredmények mellett rámutatott a hiányosságokra, a mulasztásokra is az eszmei neveléssel kapcsolatban és hangsúlyozta az előadó-káder fontos szerepét.

A Szerbia Kommunista Pártja második kongresszusán meghozott határozatok tartalmukban és végrehajtásukban megingathatatlanul a szocializmus építését célozzák. Szigorúan a marxizmus-leninizmus elve alapján védjük országunk érdekeit, amely a szocializmust építi. Olyan ország

védelmével, amely a szocializmust építi, mi védjük a marxizmust—leninizmust is. A JKP és Tito elvtárs vezetésével mi győzelmesen megvalósítjuk a szocializmust és átalakítjuk országunkat fejlett ipari és mezőgazdasági országgá. Pártunk dicsőségét Tito elvtárs vezetésével nehéz harcok árán vívta ki. Munkásosztályunk és minden népünk számára Pártunk és Tito a jelen és a jövő. Szerbia Kommunista Pártja a JKP Központi Bizottságának irányításával megvalósítja majd mindazokat a feladatokat, amelyeket a második kongresszus megjelölt, mert ez ötéves tervünk feladatainak megvalósítását jelenti: annak a hatalmas feladatnak a megoldását, amelynek nyomán hazánk a szocializmus országává épül.

A JKP STATUTUMÁNAK GYAKORLATI VÉGREHAJTÁSA A PÁRTSZERVEZETEK KÖZVETLEN FELADATA

Irta: Moma Markovičs

Lenin és Sztalin hosszú, kitartó és következetes harcot folytattak az opportunisták és ellenséges elemek ellen, amikor a munkásosztály forradalmi pártjának megteremtéséért, új típusú párt létrehozásáért harcoltak. A bolsevikok mindig nagy jelentőséget tulajdonítottak a szervezeti kérdéseknek, mert e kérdéseket a harc meghatározott szakaszában elválaszthatatlannak tartották a forradalmi gyakorlattól, a munkásmozgalom fejlődésétől, a munkásosztály céljától. Lenin és Sztalin lefektették azokat a szervezeti alapelveket, melyeken az új típusú párt nyugszik. A bolsevizmus e szervezeti alapelveit alkalmaztuk Pártunk Statutumában is. Kizárólag azt a pártot lehet igazi marxista-leninista pártnak tekinteni, amely szilárdan és következetesen ragaszkodik ezekhez az alapelvekhez.

Minden bolsevik párt statútuma az az alap, amelyen felépítése, belső élete és mindennapi tevékenysége fejlődik. A statútum határozza meg a párt szervezeti fejlődésének formáit, meghatározza belső életének szabályait és a pártszervezetek mindennapi munkájának módszereit. A párt statútuma az egyik fontos eszköz, amely biztosítja a párt vezető szerepét a munkásosztály forradalmi harcában, amely biztosítja a párt programjának megvalósítását. A párt statútuma határozza meg, hogyan kell felépíteni egy bolsevik pártot, hogy képes legyen vezetni a munkásosztály harcát a kommunizmus győzelméért.

Jugoszlávia Kommunista Pártja V. kongresszusának egyik legjelentősebb dokumentuma a JKP Statútuma. A JKP Statútuma, amelyet a marxizmus-leninizmus tudományos elvei, a Bolsevik Párt forradalmi tapasztalatai alapján készítettek, törvényesítette a mostani gyakorlatot és lefektette a távlatokat Pártunk további építésére, további fejlődésére.

Jugoszlávia Kommunista Pártjának alapításától napjainkig három statútuma volt. Ezeknek a statútumoknak az volt alapgyengeségük, hogy nem a pártfelépítés marxista-leninista elvein alapultak, hanem többé-kevésbé a pártfelépítés szociáldemokrata felfogását tükrözték vissza.

Pártunk első statútumát Jugoszlávia Szocialista (kommunista) Munkáspártjának 1919. április 21., 22., 23-án Beogradban megtartott egyesülési kongresszusán hozták meg. Ez a statútum ideglenes statútum volt és csak a JKP II kongresszusáig volt érvényben.

Ez az első statútum magán viselte a szociáldemokrata pártstatútum minden jellegzetességét. Nem volt benne meghatározva, ki lehet a párt tagja, mik a párttagok jogai és kötelességei, a pártba való felvételi szabályai, nem határozta meg a pártszervezetek felépítésének formáit, nem irányozta elő a pártfegyelem megszegéséért járó büntetéseket — egyszerűen, ez a statútum nemcsak, hogy nem tartalmazta a pártfelépítés marxista-leninista alapelveit, hanem a pártfelépítés valameny-

nyi alapvető kérdésében szociáldemokrata felfogásból indult ki. Példaként megemlítjük a pártkongresszusra és a pártvezetőség megválasztására vonatkozó tételt: a pártkongresszust — e statútum szerint — mind a helyi pártszervezetek delegátusai, mind az Általános Munkásszövetség elnöke, a nők központi titkárságának két kiküldöttje, a szocialista ifjúság központi titkárságának négy kiküldöttje, egyéb pártönkíüli szervezetek delegátusai alkották, s a pártvezetőségbe bekerülhetett delegátusok bármelyike. Ezzel ténylegesen megszegték a bolsevizmus egyik szervezeti alapelvét — hogy a párt a munkásosztály élcsapata, hogy ő vezeti a munkásosztály minden szervezetét.

Ebben a statútumban lefektették a pártfelépítés területi elvét, azt az elvet, amelyhez mind a burzsoá, mind a szociáldemokrata pártok ragaszkodnak. Ez a rendszer, mint ismeretes, teljesen megfelelő a szociáldemokrata reformista politikának, de nem felel meg a proletáriátus forradalmi pártjának.

Pártunk második statútumát a JKP 1920 június 20—25 közötti Vukováron tartott II kongresszusán hozták meg. Ez a statútum lépést jelentett előre, mert benne leszögezték, ki lehet párttag, meghatározták a pártszervezet felépítésének bizonyos formáit, meghatározták a program, statútum és pártpolitika megszegéséért járó büntetéseket, de ez is a pártfelépítés területi elvének szociáldemokrata felfogását képviselte, s voltak egyéb nagy fogyatékok is, mint például: annak a követelménynek a hiánya, hogy a párttag feltétlenül tagja a pártszervezetek egyikeinek.

A harmadik statútumot a JKP 1926 évben Bécsben megtartott III kongresszusán hozták meg. Ez a statútum sok mindenben megközelítette a Bolsevik Párt Statútumát. Helyesen fektette le a kérdést, ki lehet a párt tagja, helyesen meghatározta a tagfölvétel feltételeit: leszögezték benne a pártfelépítés területi elvét — területi elvét és leszögezték, hogy a pártsejt az alap-pártszervezet, meghatározták felépítését és működését stb. De ebben a statútumban is megvoltak a régebbi statútumok egyes fogyatékokai. Nem voltak például meghatározva a párttagok jogai, a jelöltségi idő stb.

Jugoszlávia Független Munkáspártjának is létezett Statútuma, melyet Beográdban 1923 január 13 és 14-én a munkásdelegátusok országos értekezletén fogadtak el. Ez a statútum a II kongresszus statútumának másolata volt, azzal a különbséggel, hogy egy legális párt feltételeihez alkalmazkodott. Törölték a JKP nevet és a JFM elnevezést tüntették fel és kidobták az »éles« szövetségéseket. Például, a II kongresszuson meghozott statútum 1. szakasza a következő volt:

»A JKP-nak mint a III. kommunista Internacionálé tagjának az a célja, hogy megalkuvás nélküli osztályharc útján a proletáriátus diktatúráján keresztül végrehajtsa a munkásosztály és a dolgozó nép minden elnyomott rétegének felszabadítását azáltal, hogy a kapitalista társadalom helyére a kommunista társadalmat vezeti be.

Ugyan ez a szakasz a JFM statútumában így hangzott:

»A JFM-nak célja: hogy osztályharc útján végrehajtsa a munkásosztály és a dolgozó nép minden elnyomott rétegének felszabadítását a szocialista társadalom bevezetésével.«

Mindezek a statútumok, némileg a legutóbbi kivételével, bizonyítják munkásmozgalmunk és Pártunk súlyos gyengeségeit, a szociáldemokrata felfogások és irányzatok túlnyomó befolyását Pártunk vezető magvában.

Az ilyen irányzatok — Szima Markovics típusú — képviselői a párt szociáldemokrata mintájú szervezetéért harcoltak, s e felfogásuk a párt szervezeti alapjairól abból eredt, hogy opportunistá szociáldemokrata felfogásuk volt a pártpolitika valamennyi alapvető kérdésében.

Mély- és súlyos következményei voltak ennek a szociáldemokrata politikának úgy a párt felépítésének kérdésében, mint az általános pártvonal- és pártgyakorlat lényeges kérdésében. Ismeretes, hogy a háború utáni első években, amikor az Októberi Forradalom hatására és a háború következményeinek befolyása alatt, forradalmi hullám öntött el számos európai országot, Jugoszláviában a feltételek többsége megvolt ahhoz, hogy a harcokat fegyveres felkeléssé fejlesszék. De miután a Párt eszméileg és szervezetileg gyenge volt, miután nem a marxizmus-leninizmus elvein épült, miután vezetőségében túlsúlyba kerültek a szociáldemokrata irányzatok, a burzsoáziának nem volt nehéz háttérbe szorítani a forradalmi munkásmozgalmat és úgyszólván széthúznia a Pártot. Ebben a helyzetben Pártunk egyik legfontosabb és leglényegesebb kérdése a Párt szervezeti felépítéséért, a bolsevik típusú szervezetért, azaz a Párt bolsevik statútumáért vívott harc volt. Pártunk forradalmi magva, amely igyekezett elsajátítani a bolsevizmust, más típusú pártot követelt, mint amilyent az opportunistá vezetők propagáltak. A Pártnak ez a magva mindinkább megközelítette a többi között a pártstatútum kérdésének bolsevik felfogását is. A Párt ez egészséges elemei harcának eredményeként, a III kongresszus, a Komintern segítségével új statútumot hozott, amely szabadulást jelentett a pártfelépítés szociáldemokrata felfogásától. A frakciós harcok azonban megakadályozták a Párt rendszeres és szilárd felépítését a III kongresszuson meghozott statútum alapjain. Ennek ellenére, ez a statútum megbízható alap volt a pártfelépítés bolsevik elveinek fejlesztésére és tökéletesítésére.

A JKP IV. kongresszusának a szervezeti kérdésekről szóló határozatai jelentősen hozzájárultak a Párt szervezeti alapjaira vonatkozó felfogás további fejlődéséhez. A Párt későbbi fejlődése és felépítése, különösen a Tito elvtárs vezette új pártvezetőség megválasztásától kezdve, mindinkább bolsevik elveken alapult.

Az V. országos értekezlet határozatai óriás jelentőségűek Pártunk szervezeti fejlesztésére és megszilárdítására is. Ezek a határozatok Pártunk működési feltételeiből kiindulva konkretizálták a lenini-sztalini elveket; ezek képezték az alapot, melyen Pártunk fejlődött, erősödött és képessé vált arra, hogy a megszállás nehéz napjaiban megszervezze a népfelkelést és népeinket harcba, döntő forradalmi csatákba vezesse.

Az V. értekezlet határozatai, valamint Központi Pártvezetőségünk számos utasítása és szervezeti intézkedése, a háború előtti, háború alatti és háború utáni időszakban, a Párt felépítésének leninista irányítását, belső életének alapját, iratlan statútumát jelentették. Az SzK(b)P pártfelépítése anyagának, különösen Statútumának lefordítása, ezeknek az anyagoknak tanulmányozása és gyakorlati felhasználása hozzájárult Pártunk szervezeti erősödéséhez. Mindezek folytán az V kongresszuson meghozott Statútum nem változtatja meg — semmiben sem. — Pártunk szervezeti felépítésének alapját. A Statútum törvényesíti ezt az alapot; törvényesíti Pártunk eddigi gyakorlatát, életének és munkájának eddigi elveit, formáit és módszereit; továbbfejleszti ugyan ezt az alapot, gazdagítja és szilárdítja ugyan ezt a gyakorlatot.

Miben tükröződik a lenini-sztalini elvek végrehajtása?

A Statutum következetesen végrehajtja Lenin felfogását abban a kérdésben, hogy ki lehet a párt tagja:

»Párttag az, aki elfogadja a párt programját, anyagi segítséget nyújt neki és valamelyik pártszervezethez tartozik.«

A JKP Statútumának 1. szakaszában ez áll:

»Jugoszlávia Kommunista Pártjának tagja mindenki, aki elismeri a Párt programját, dolgozik egyik szervezetében, aláveti magát a Párt határozatának és tagsági járulékot fizet.«

A JKP Statútuma továbbá meghatározza a párt tagjainak köteleseit és jogait, úgy ahogyan Lenin és Sztalin tanítja, úgy ahogyan az SzK(b)P Statútumában áll. A párttagok jogai elválaszthatatlanul össze vannak kötve köteleességeikkel. Nem lehet jogokat élvezni a köteleességek teljesítése nélkül, és viszont: a köteleességek teljesítése lehetővé teszi minden jog érvényesítését.

A JKP Statútuma meghatározza a pártba való felvétel feltételeit és szabályait is, miközben Sztalin ama tanításából indulva ki, hogy a párt a munkásosztály és a dolgozók minden rétegéből kiemelkedő legjobb és legkipróbáltabb harcosok gyülekező helye, biztosítani kell önmagát az ellenséges és idegen elemektől. A JKP Statútumának negyedik szakasza ezt mondja: »Tagokat a Pártba csak egyénenként vesznek fel«. És tovább: »A Párt tagságába öntudatos, tevékeny és a kommunizmus ügyéhez hű dolgozókat vesznek fel«. A Statútumnak ez a tétele azonos az SzK(b)P Statútumának 4. szakaszával: »A felvételt a Párt tagságába kizárólag egyénenként végzik. És tovább: »A Párt tagságába öntudatos, tevékeny és a kommunizmus ügyéhez hű dolgozókat, munkásokat, parasztokat és értelmiségieket vesznek fel«.

Az egyénenkénti felvétel a pártba, az új párttagok egyénenkénti kiválasztása lenini-sztalini elv, amely annyit tesz, mint: egyénenként tanulmányozni mindenkit, mielőtt felveszik a pártba; helyes felvételekkel szabályozni a párt szociális összetételét és biztosítani a párt védelmét az idegen elemektől. Az egyénenkénti felvétel a pártba azt jelenti, hogy a tagfelvétel a pártszervezetek mindennapos munkájának része; az emberek egybefűzését és aktiválását jelenti a mindennapos munkában, nevelésüket, gyakorlati, tettekben való kipróbálásukat.

A JKP Statútumában meghatározták a pártszervezetek felépítésének formáit. A 15-ik szakasz kimondja: »A Párt a demokratikus centralizmus elvén épül fel. ...A centralizmus az alsóbb pártszervezetek szigorú alárendelése a felsőbbeknek, vasfegyelem, szilárd, egységes szervezet. De Pártunkban a centralizmus demokratikus, egybeolvad a demokratizmussal. A demokratizmus pedig: a párt vezetőszerveinek választottsága; a pártszervek számadása szervezeteik előtt; a bírálat és önbírálat szabadsága; titkos szavazás stb. A demokratikus centralizmus tehát: a centralizmus és demokratizmus szerves összefüggése, kiegészítése, egysége.

Ismeretes, hogy a pártfelépítés lenini tanítása milyen nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy a Párt alapszervezetei területi-termelési elvekre épüljenek. Statútumunk ezt így határozza meg:

»A Párt alapszervezetei gyárakban, bányákban, intézetekben, vállalatokban, intézményekben, falvakban, földmégmunkáló szervezetekben, a Jugoszláv Hadsereg egységeiben, településeken, hivatalokban, iskolákban, intézményekben stb. alakulnak meg, ha ott a Pártnak legalább három tagja van.«

Ezzel következetesen érvényesül a területi-termelési elv; ami pedig azt jelenti, hogy a pártbalépés a munka és termelési helyen (gyárban, vállalatban, intézményben) tartanak. A tőkésrendszer feltételei mellett ez a szervezet felel meg legjobban az osztályellenséggel vívott harc feltételeinek, a szocialista állam feltételei mellett pedig leginkább nyújt lehetőséget a vezetésre a tevékenység minden szektorán: a szocializmus felépítéséért; a tömegeknek a párt vezetésével való megszilárdulásáért és megerősödéséért vívott harcban.

Habár Pártunk a lenini-sztalini szervezeti elveken épült s habár pártgyakorlatunkban, mind a háború előtt, mind a háború folyamán, mind pedig a felszabadulás után a SzK(b)P tapasztalatait alkalmaztuk, mégis helyenként bizonyos mértékben érezhető volt az egyöntetűség hiánya a pártmunkában. A JKP ötödik kongresszusán elfogadott Statutum gondoskodik arról, hogy a pártszervezetek még helyesebben fogják fel a párttagok kötelességeit és jogait, a Pártba és a jelöltek soraiba való felvétel feltételeit és módját; a Párt alapszervezeteinek és vezetőségének szervezeti építési formáit, az alap és a vezető pártszervek feladatának kérdéseit, a pártfegyelem megszegését követő büntetéseket, a párt anyagi eszközeinek kérdését stb.

Ezenkívül a Statutum kiküszöböli az egyes helyeken tapasztalható szervezeti formai egyenetlenséget az alsóbb szervekben; lehetővé teszi a szervezeti formák egységességét és egyöntetűségét valamennyi pártszervezetben és hozzájárul ahhoz, hogy a pártmunkából gyorsabban kiküszöbölődjenek a fogyatékoságok. Rankovics elvtárs, a JKP ötödik kongresszusán, a Párt szervezeti munkájáról tartott beszámolójában, a Párt további feladatairól ezt mondta:

»Késedelem nélkül biztosítani a JKP jelen kongresszusán elfogadandó Statutum végrehajtását. Ez az egyetlen út a párt belső életének és munkájának végleges kialakulásához és rendszerezéséhez.«

Most, amikor Pártunknak megvan erejét kifejező Statutum, amely teljesen megfelel jelenlegi fejlődési fokának, a Statutum végrehajtása egyike a Párt alapvető szervezeti feladatainak.

Habár Statutumunk alapjában véve a gyakorlat törvényesítése, igazolása annak, amit végeztünk; mégis bizonyos újításokat is tartalmaz, meghatározza a szervezeti elveket az új munkafeltételek mellett, olyan körülmények között, amikor a Párt az állam vezető hatalma.

Felelni kell hát a kérdésre: mi az az új a Statutumban, amit eddig nem alkalmaztunk pártgyakorlatunkban és hogyan kell alkalmazni a munkában?

Ez:

1. A nyílt összejövetel kérdése. — A Statutum bevezeti a nyílt pártösszejöveteleket. — Mi a nyílt pártösszejövétel? A párt alapszervezeteinek nyílt összejövetele olyan összejövétel, amelyen a Párt tagjai és jelöltjein kívül résztvehet és jogában áll résztvenni az illető vállalat, intézmény, falu minden pártonkívülijének is.

A nyílt pártösszejövetel bevezetése a pártmunka fejlesztési és javítási módja az új viszonyok között, olyan körülmények között, amikor a dolgozó tömegek élükön a munkásosztállyal vannak hatalmon, amikor a népállamot Pártunk vezeti, amikor a szocializmus felépítéséért harcolunk.

A nyílt pártösszejövetel bevezetése Pártunk erejének kifejezése; a demokratizmus fokozódása a Pártban; eszköz a párttagok és pártszer-

vezetek felelősségének fejlesztéséhez és fokozásához a vállalati, intézményi munkában; a Párt és a tömegek minél szilárdabb egybekapcsolódásának formája; a bírálat és önbírálat erősödésének eszköze; a tömegek által a pártszervezetek felett gyakorolt ellenőrzés fejlesztése; a pártönkívüli tömegek fokozott aktíválásának, felemelésének formája. Mindez a Kommunista Párt vezetőszeropének további fejlesztéséhez és megszilárdításához vezet.

Ennek a határozatnak a végrehajtása nemcsak formaság. Hogy ezek a nyílt összejövetelek elérjék céljukat, hogy megvalósuljon az, amiért bevezettük, különösen kezdetben, az a pártszervezetek kötelessége, hogy ezeket az összejöveteleket jól megszervezzék és előkészítsék: először, állítsák össze és készítsék elő a napirendet az ilyen összejövetel számára; másodszor, készítsék elő az egész összejövetelt; harmadszor a pártvezetőségek nyújtsanak teljes támogatást a Párt alapszervezeteinek e határozatok végrehajtásában.

Csak az így előkészített nyílt pártösszejövetelek végezhetik el a nekik szánt feladatot. Ellenkező esetben céljukat tévesztik.

2. Új a Statútumban az ajánlás bevezetése a Pártba való felvételhez. A Statútum kimondja: »A jelölt, aki párttaggá akar válni, két olyan tag ajánlását terjeszti elő, akik legalább két éve párttagok és ismerik munkáját és magatartását az utóbbi két évben.«

Mit jelent a Statútumnak ez a szakasza? Először azt, hogy magának a jelöltnek is joga van jelentkezni a párttagságra, ha eleget tesz az említett feltételeknek; másodszor, hogy a Pártba való felvételért a felelősség nemcsak a pártszervezetre hárul, hanem fennál az ajánlást adott párttagok személyes felelőssége is. Az ajánlások bevezetése, a jelölteknek a Pártba való felvételét illetően, azt jelenti, hogy minden párttag örködik a Párt tisztasága felett, minden párttag örködik a párttagok helyes megválogatása, a Párt helyes fejlődése, a Párt összetételének helyes szabályzása felett, stb. Az ajánlások bevezetése a Pártba való felvételt illetően azt jelenti, hogy minden párttag éberén ügyel, hogy jó munkások, rohammunkások, észszerősítők és újítók ne álljanak a Párton kívül; ne maradjanak a Párton kívül azok, akik tetteikben bebizonyítják, hogy hívek a munkásosztályhoz és a szocializmus felépítéséhez, ügyel arra, hogy idegen, kispolgári, karrierista elemek ne húzódjának be a Pártba.

Természetesen azt a meghatározást, hogy »a jelölt, aki párttaggá akar válni...« nem szabad úgy értelmezni, hogy csak a jelölt kezdeményezésére történhet felvételezés a KP-ba és a pártszervezetek csak arról határozzanak, vajon a »bejelentett« jelölt párttaggá váljék és válhat-e, vagy nem lehet tagja a Kommunista Pártnak.

Ellenkezőleg, a pártszervezeteknek továbbra is, mint eddig, kezdeményezést kell kifejtetniök új tagok kiválogatásában és a Pártba való felvétele terén; teremtsenek aktív viszonyt az új tagok felvételét illetően; találják meg, válogassák ki, készítsék elő és neveljék, hogy párttagokká váljanak.

Ugyancsak gondoskodni kell arról is, nehogy a Statútumnak ezt a rendelkezését úgy tolmácsolják mintha sarkig kitártuk volna a Párt kapuit, s mindenki beléphet a Pártba aki akar, csak a formaságnak — az ajánlás formaságának tegyen eleget. Ez a felfogás homlokegyenest ellenkezne a pártépítés, az új típusú párt építésének marxista-leninista elveivel, ellenkezne azzal, amit Sztalin elvtárs mondott, amikor leszö-

gezte, hogy a bolsevik párt erős, amelynek kapui csak a méltóak előtt nyílnak meg; ellenkezne az egész eddigi gyakorlattal Pártunkban.

Ezzel párhuzamosan harcoljunk a szektásság minden jelensége ellen is a Pártba való felvételt illetően, nehogy az ajánlások bürokratikus akadályokká váljanak; ne legyenek akadályok az új egészséges erőknek a Kommunista Párt soraiba való felvételében.

Egyszóval a Pártba való felvétel terén, minden erőnkkel harcoljunk a Statutum helyes végrehajtásáért, harcoljunk a túl »tágkörű«, vagy túl »szűk körű« felfogás ellen, harcoljunk a Párt felolvadása ellen, valamint a Statutum rendelkezéseinek irodaszellemű, szektás kiforgatása ellen. Neskovics elvtárs a JKP ötödik Kongresszusán, a Statutumról tartott beszámolójában ezt mondta:

»Hogyan forgathatják ki a pártszervezetekben a Statutumnak a tagfelvételtől szóló rendelkezéseit? Kétségtelenül: mind azzal, hogy túlságosan kítárják a kapukat, mind pedig azzal, hogy bürokratikus — szektás módon hajtják végre a Statutumnak a Pártba való felvételtől szóló rendelkezéseit. Ezért minden pártszervezet első kötelessége, hogy harcoljon a Statutum rendelkezéseinek egyik és másik kiforgatása ellen is.«

3. A jelöltségi idő meghatározása. A Statutum kimondja:

»Jelöltségi időt töltenek ki mindazok, akik be akarnak lépni a Pártba.« Továbbá: »A jelöltség ideje 6—18 hónap.«

A JKP KV 1948. szeptember 6-iki határozata a Statutumnak a jelöltségi idő tartamáról szóló 13-ik szakasza életbeléptetését illetően a következő utasítást adja:

»A Statutum 13-ik szakaszában előírt jelöltségi idő tartamáról egyénenként kell határozni, figyelembe véve a társadalmi származást, a politikai múltat (a katonai alakulatokban és politikai szervezetekben volt részvételt), az öntudatosság és cselekvőképesség fokát, azzal, hogy szabály szerint a munkások rövidebb ideig jelöltek.«

A jelöltségi idő eddig is fennállott Pártunkban, de tartama nem volt meghatározva.

A jelöltségi idő fontos eszköz a Párt tisztaságáért és helyes összetételének felépítéséért a pártbeli proletárelemek számának növeléséért vívott harcban; a jelöltségi idő azt jelenti, hogy minden jelöltet lemérnek, mielőtt belépne a Pártba; biztosítják személyi tulajdonságainak és munkájának ellenőrzését és minden jelölt, mielőtt belépne a pártba, megismeri a Programot és a Statutumot. Végül, a jelöltségi idő egyike azon eszközöknek, amelyek megvédik a Pártot az idegen elemektől.

A jelöltségi idő nem formáság és nem szabad, hogy az legyen, hanem eszköz a kipróbálásra és nevelésre; minden jelölt készségének kipróbálása, hogy mindent odaadjon a Párt és a munkásosztály ügyéért. A jelöltségi idő iskola, amelyben új kommunistákat nevelnek. Itt próbálják ki mind az odaadást, mind pedig a képességet a gyakorlati munkára. Ezért a jelöltségi időt valóban fel kell használni a jelölt eszméleti-politikai nevelésére, konkrét feladatokat és mindennapos konkrét segítséget kell nyújtani neki.

A jelöltek részvétele a pártösszejöveleken segítségükre lesz, hogy megtanulják, hogyan kell dolgozniuk. A pártösszejövetelen kapcsolódnak be a jelöltek a párt életébe. Ezzel egyúttal lehetővé válik számukra, hogy jól megismerjék a Párt vonalát, hogy fogyatékoságaikat pótolják, gyenge oldalait erősítsék.

4. Még a következőket kell szem előtt tartanunk:

a) a kizárt tag jogát, hogy zárt pártösszejöveleteken is résztvegyen mindaddig, amíg a felsőbb pártvezetőség helyben nem hagyja a kizárásról szóló határozatot. A kizártak jogáról, hogy eljárjanak a zártkörű pártösszejöveletekre a felsőbb vezetőség határozataig, a következőket mondja a Statutum:

»A járási (városi, körzeti és ezeknek megfelelő) pártvezetőség kizárássra vonatkozó döntéséig a párttag megtartja tagkönyvét és joga van a zárt pártösszejöveleteken is megjelenni.«

b) a jelöltek jogát, hogy résztvegyenek a pártösszejöveleteken, amelyeken a Pártba való felvételiükről döntenek. A jelöltnék, aki a Párt tagja akar lenni a Statutum előírásai szerint ki kell töltenie és aláírnia a meghatározott belépési nyilatkozatot, életrajzának főbb adataival, amit személyes jelenlétében, a Párt alapszervezetének ülésén megvitatnak.

c) a Párt minden tagjának ama jogát, hogy jelen legyen a pártösszejövetelen, amelyen munkájának jellemzését megállapítják és, hogy abban résztvegyen.

Neskovics elvtárs Statutumról szóló beszámolójában, a JKP V. kongresszusán a következőket mondta:

»A párttag magaviseletének és munkájának értékelését, rendszerint, ama pártszervezet tagösszejövetelén kell megtárgyalni, amelyhez tartozik, mégpedig figyelembe véve mindennapi ténykedését; a hibák kölcsönös kiigazítása és a párttagok pártismerőségének fejlesztése alapján.«

Ezen rendelkezések, a már idézett többi rendszabályokkal együtt, kétségtelenül a demokratizmus további fejlődését jelentik Pártunkban.

A pártszervezeteknek hozzá kell fogniok, hogy végrehajtsák a Statutum ezen rendelkezéseit is.

Habár szembeötlően világos, hogy a JKP Statutuma a SzK(b)P jelenlegi Statutumának mintájára készült, a testvéri kommunista pártok egyes vezető emberei még az ilyen statutumot is bírálják. Az efajta bírálatot különösen furcsává teszi az, hogy vannak pártok, melyek statutumai komoly fogyatékosságokat mutatnak fel, melyek statutumai nem alapulnak a marxizmus-leninizmus legfontosabb elvein.

Ezen a helyen nincs szándékunkban sem az ilyen statutumok, sem annak elemzésébe bocsátkoznunk, hogy az egyes testvérpártok, hogyan hajtják végre a gyakorlatban a pártszervezés elveit. Lehet az is, hogy az egyes nem lényeges eltérések szükségszerűek, de az a mi esetünkben nem állt és nem is áll fenn. Bemutatásként azonban felhozunk néhány példát, amelyekből láthatjuk az eltéréseket a marxizmus-leninizmus lényeges, legfontosabb szervezeti elveitől. Mindamellet nem állítjuk, hogy e miatt ezek a pártok nem kommunista pártok.

Például az Olasz Kommunista Párt Statutumának 2-es szakaszában ez áll:

»Olaszország Kommunista Pártjába beiratkozhat minden becsületes munkás, aki betöltötte 18. életévét, tekintet nélkül fajára, felekezetére és filozófiai nézeteire...«

A Bolgár (kommunisták) Munkáspártjának Statutuma, amelyet a B(k)MP VII. plénümán, 1945 február 27 és 28-án és március 1-én fogadtak el, nem irányoz elő tagjelöltségi időt. Vannak olyan nem demokratikus rendelkezései is, mint például a 13. szakaszban lefektetett:

»A vezető szervek választása a jelenlevő tagok és kiküldöttek nyílt szavazásával történik.«

A Bolgár (kommunisták) Munkáspártja 1948 december 26-án megtartott V. kongresszusán új párt statútumot fogadott el melyben az áll, hogy a vezető szerveket nyílt szavazással választják és hogy csak a központi vezetőséget választják titkos szavazással.

Bírálóink mégis azt állítják, hogy a JKP Statútuma még egy bizonyíték amellelt, hogy helyénvalók a Tájékoztató Iroda vádjai. Kisinyevszki Joszip elvtárs, a Román Munkáspárt Központi Vezetősége politikai bizottságának tagja például a Román Munkáspárt politikai-elméleti folyóiratának, a »Lupta de Clasa« (»Osztályharc«) 1. számában cikket írt »A JKP programja és Statútuma — a marxizmus elárulásának új bizonyítéka« cím alatt.

Kisinyevszki elvtársnak első kifogása az, hogy Statútumunk a SzK(b)P Statútumának másolata. Ezen észrevételt két helyen is megismétli; az egyikén így: »...Ezért a SzK(b)P Statútumából és a »Kommintern programjából másoltak«, a másik helyütt pedig: »A programukhoz hasonlóan a statútum egyes oldalai is teljességükben másolatok.« És ha most ezek a megállapítások pontosak, és pontosságukhoz valóban nem fér kétség (mi úgy véljük, hogy a bolsevikok »másolásával« nem veszünk, hanem nyerünk), akkor: hogyan egyeznek ezek a megállapítások a teljes cikk tartalmával és címével? Mert ha a Statútumunk és Programunk a SzK(b)P Statútumának és Programjának másolata, akkor — hogyan lehetséges, hogy Programunk és Statútumunk a marxizmus-leninizmus elárulásának bizonyítéka, hogyan lehetséges, hogy marxista-ellenes, hogy álmarxista, homályos, opportunistá, ellenforradalmi, trockista, »národnyák szellemű, ál-internacionalista, stb?

Az általános, »elvi« megjegyzések után, Kisinyevszki elvtárs, cikke címének igazolásaként elemzi és bírálja a JKP Statútumának egy pontját. Ezzel kapcsolatban Kisinyevszki elvtárs a következőket írja:

»Bármennyire is igyekeznek a JKP vezetői a JKP-ban bevezetett török terrorista uradnukra demokratikus ruhát öltetni, az igazságot még az írott statútumban sem sikerült elrejteniük.«

»Megszűkítették a belső pártdemokráciát, a belső pártdemokrácia lényeges elemeit eltávolították a JKP Statútumából.«

Már pedig Statútumunk, annak harmadik szakasza, világosan beszél a párttagok jogairól:

»A párttag joga, hogy:

a) résztvegyen a pártösszejöveteleken és a pártsajtóban a párt-politika gyakorlati kérdéseinek szabad vitáiban és befolyásolja ezeknek a kérdéseknek megoldását;

b) bírálatot gyakoroljon a pártösszejöveteleken bármely pártmunkás felett;

c) mint választó és választható résztvegyen a Párt szerveinek megválasztásában;

d) mindig jelen legyen, amikor munkájáról vagy magatartásáról határoznak;

e) kérdéssel, vagy nyilatkozattal forduljon akármelyik pártszervhez, beleértve Jugoszlávia Kommunista Pártjának Központi Vezetőségét és Kongresszusát is.«

A SzK(b)P Statútumában pedig:

»A párttag joga, hogy:

a) résztvegyen a pártpolitika gyakorlati kérdéseinek szabad, vagy érdemleges jellegű megvitatásában, a pártösszejöveteleken és a pártsajtóban;

b) *bírálatot gyakoroljon a pártösszejöveteleken valamennyi pártmunkás felett;*

c) mint választó és választható résztvegyen a Párt szerveinek megválasztásában;

d) minden esetben jelen legyen, amikor működéséről vagy magatartásáról határoznak;

e) kérdéssel vagy nyilatkozattal forduljon bármelyik pártszervezethez, egészen a SzK(b)P Központi Vezetőségéig.

(Az aldhúzás tőlem M. M.)

A Román Munkáspárt Statútumában azonban, mely Pártnak bírálónk, Kisinyevszkij elvtárs is egyik vezetője, ez áll:

»8. szakasz — minden párttag joga, hogy:

a) a pártösszejöveteleken elfogadandó határozatok és kérdések szabad és gyakorlati megvitatásában résztvegyen; közreműködjön a pártsajtóban;

b) követelje személyes jelenlétét mindazon esetekben, amikor munkájáról, vagy magatartásáról hoznak határozatot;

c) mint választó és választható résztvegyen a Párt vezető szerveinek megválasztásában;

d) minden kérdésben a vezető szervekhez forduljon, beleértve a Központi Vezetőséget is.

A JKP Statútumából és a Román Munkáspárt Statútumából idézett fenti szakaszokat összehasonlítva nem csak arra a kérdésre kaptunk választ, hogy igaza van-e Kisinyevszkij elvtársnak, amidőn azzal vádolta Pártunkat, hogy »irtózik a pártonbelüli demokráciától«, hanem egyidőben arra is, hogy hol »irtóznak« valóban »a pártonbelüli demokráciától.«

A pártszervezet kiépítése és fejlesztése a Statútum alapján — ez a Párt valamennyi szervezetének legszentebb törvénye. A Statútum adja meg a keretet, az alapot, amelynek szilárd talapzatán épül és fejlődik a pártszervezet. A Statútumnak kell biztosítania a pártszervezet számára a szervezeti kérdések teljes megoldását.

Mind apróbb és részletesebb szervezeti kérdéseket kell a Statútum alapján megoldani. A Statútum azonban nem dogma, nem holt séma. A Statútum nem láthatott előre és nem határozhatott meg minden jelenséget, a pártszervező munka valamennyi mindennapos problémáját.

Az élet állandóan bizonyos változásokat követel. Mindezt a statútum szellemében kell megoldani, számontartva, hogy a statútum ne gátolja a Párt szervezeti formáinak fejlődését, hogy e'kerüljük a merevséget, sablonizálást. A szervezeti problémákat konkrétan kell megoldani, számontartva, hogy a párt állandóan fejlődő, élő szervezet.

Számon kell úgyszintén tartanunk azt is, hogy ne menjünk a másik végletbe, hogy a Statútum rendelkezéseit ne magyarázzuk túlságosan »bátran« és »szabadelvűen« és hogy a szervezeti formákat ne a Statútumtól függetlenül, vagy éppen azzal ellentétben állapítsuk meg, fejlesszük és építsük.

Ma, amikor Pártunk az állam vezető hatalmi tényezője, amikor nagy, nehéz, bonyolult és sokféle feladat áll előttünk, amikor párttag-

ságunk létszáma állandóan növekszik, pártszervezeteink munkája, működése kétségtelenül sokban különbözik attól, ami a háború előtti vagy a háborús korszakban volt. Kezünkben vannak az eszközök a nehézségek leküzdésére.

Pártunk Statútumának hatalmas szervezeti fegyverünké kell lennie, amellyel még jobban megszilárdítjuk, megerősítjük és tovább fejlesztjük Pártunkat, olyan fegyverré, amellyel felfegyverkezik minden párttag a feladatok végrehajtásáért, a nehézségek leküzdéséért, a szocializmus felépítéséért folyó harc megvívására. Azért, a Párt szervezeti kiépítésének egyik legfontosabb feladatát hajtjuk végre, ha mindennapi munkánkban alkalmazzuk a Statútumot és harcolunk rendelkezéseinek megerősítéséért és tiszteletben tartásáért.

FRANCE PRESERN HALÁLÁNAK SZÁZADIK ÉVFORDULÓJA

Irta: K. J.

Az idegen népek közé ékelte, számbeliileg kicsiny szlovén nép évszázadokon keresztül küzdött fennmaradásáért, pusztá életéért. A gazdaságilag kizsákmányolt, politikailag elnyomott nép kulturális törekvéseivel és véres parasztfelkeléseivel egyaránt kifejezésre juttatta szívós kitartását és az igazság valamint emberiség végső győzelmébe vetett hitét az igazságtalanság és elnyomatás felett. A szlovén népnek ebben a harcában — amely 1945-ben ért véget a teljes gazdasági és politikai felszabadulással — jelentős hely illeti meg France Presernt, a szlovén nép nagy költőjét.

Presern működése arra az időre esik amikor Napoleon bukása után Metternich megteremtette a Szent Szövetséget és ezzel állandósítani igyekezett az ellenforradalmat egész Európában. A Szent Szövetség a történelemben addig példa nélkül álló rendőri módszereket honosított meg mégsem volt képes elfojtani azokat a szellemi áramlatokat, amelyek az új társadalmi-gazdasági törekvések élő forrásaiból fakadtak és nem állíthatta meg győzedelmes útján a forradalmi-demokratikus eszmét és a nemzeti gondolatot.

Ebben az általános helyzetben alakult ki és fejlődött a szlovén nemzeti mozgalom is, amely a nép társadalmi és gazdasági tagozódása miatt nem volt egységes. A mozgalom egyik táborát az abszolutizmussal és feudalizmussal érdekközösségben levő szlovén burzsoázia alkotta, amelynek nem volt érdeke a feudális rendszer forradalmi megváltoztatása és ezért a legélesebb harcot folytatta minden forradalmi demokratikus megnyilvánulás ellen a szlovén nemzeti mozgalomban. A másik táborba a szlovén kispolgárság és az értelmiség nagy része tömörült. Csatlakozott hozzá a parasztság azon része is, amelyet érintett a forradalmi megmozdulás, a nagy paraszttömegek azonban sokáig távolartották magukat a mozgalomtól és passzív magatartást tanúsítottak, miután a mozgalom programjából hiányzott a feudális birtokviszonyok forradalmi rendezése, azaz a kártérítés nélküli földosztás.

A radikális-demokratikus táborhoz csatlakozott a munkásság is. Igaz ugyan, hogy a munkásság nem volt nagyszámú, azonkívül nagyrészt a német forradalmi irányzatok hatása alatt állott, de már ezekben az évtizedekben kezdett politikai tényezőként jelentkezni és a szlovén nemzeti mozgalom fontos szövetségese lehetett volna.

A szlovén nép általános elmaradottsága miatt a forradalmi-demokratikus tábor gyenge volt. Bár eszmeileg nagy erőt képviselt és összeköttetésben állott az akkori Európa haladó eszmeáramlataival, a gyakorlati politikában nem volt jelentős tényező.

Ez a tábor adta a szlovén népnek France Presernt, akinél az általános demokratikus törekvések klasszikus művészi formát öltöttek és tartalmuknál fogva a legértetesebb politikai koncepciót képezik a szlovén

neknél ebben a korban. A mozgalomnak ez a balszárnya volt az egyetlen, amely összeköttetést tartott fenn a szlovénekkel Európa demokratikus eszméáramlataival. Ezért is tapasztaltunk Presern műveiben olyan eszmei magaslattal, amely ellenfelei részére hozzáférhetetlen volt.

Az akkori európai események, az olasz forradalmi megmozdulások, az 1830-i francia polgári forradalom nagy hatással voltak a szlovén nemzeti mozgalomra is. A mozgalomban egyre inkább kifejezésre jutottak a forradalmi törekvések és úgy látszott, hogy a mozgalomban a Presern köré tömörülő balszárnny kerekedik felül. Ennek a csoportnak tevékenysége nem szorítkozott csupán irodalmi térre, hanem az abszolutizmus szellemi sötétsége ellen vívott harcával és általános szláv jellegével politikai működést is fejtett ki. Egyre tudatosabbá tette, hogy a szlovén nép felszabadulása csak az abszolutizmus forradalmi megdöntésének eredményeként érhető el. Ezt Presern »Zdravica« című versében juttatta világosan kifejezésre, amelyben ezt írja: a hatalom legyen a mi birtokunk. Presern itt a ködös pánszláv illúziókkal szemben — amelyek ellen mindig küzdött — rámutatott a szlovén nép konkrét politikai céljára, amely nem lehet más mint a hatalom, a politikai önállóság megszerzése, ami egyedül biztosíthatja a szlovén nép fejlődését és haladását.

A nemzeti mozgalom balszárnnyának túlsúlya mégsem következett be. Ennek oka az akkori szlovén társadalmi valóságban, a szlovén nép elmaradottságában rejlik. Szlovéniában nem volt fejlett gyáripár és ami volt az sem koncentráldott egy helyen. Így nem alakulhatott ki olyan gazdasági központ, amely egyúttal politikai központtá válhatott volna. Ezek a körülmények inkább a konzervativizmusnak és az illirizmusnak kedveztek, azoknak az eszméknek, amelyekkel Presern és köre szembe helyezkedett.

A konzervatívok — akik a nemzeti mozgalom legszélesebb, jobbszárnnyát alkották — politikájának lényege a megegyezés volt az abszolutizmussal és fokozatos legális harc az egyes nemzeti jogok megszerzésére. Minden, ami a legcsekélyebb kapcsolatban volt a forradalmi demokratikus irányzattal, veszélyeztette ezt a politikát. Ezért ez a csoport egyre inkább a kormány eszközzé vált, amely megkísérelte, hogy a rezsim támogatásáért néhanapián egy-egy morzsát kapjon a hatalom asztaláról. Így váratlanul Bleiweiss, a konzervatívok vezetője került a szlovén nemzeti mozgalom élére, aki a mozgalmat kiragadta a demokratikus balszárnny befolyása alól és olyan vizekre irányította, ahol az nem veszélyeztethette azokat a társadalmi rétegeket amelyeket érdekeik a feudális rendszer fennmaradásához fűztek.

Presern csoportjának harca mindenekelőtt ezek ellen irányult, mert ők voltak a népi demokratikus nemzeti mozgalom kiterbélyesedésének legfőbb kerékkötői. A szlovén abc és irodalmi nyelv körül vívott harc — amely Presern és köre győzelmével végződött — alaposan meggyengítette ugyan ezt a jobbszárnnyat, de csak egyes képviselőit tette lehetetlenné, a mozgalmat azonban nem.

Presern és köre a leghatározottabban lépett fel a pánszlávizmus és illirizmus ellen is. A pánszláv és illir ábrándok hordozója az a vékony, legfelsőbb társadalmi réteg volt, amelynek nem volt kapcsolata a néppel és nem értette meg a nép demokratikus és szociális törekvéseit. Bár a mozgalom vezetői azt hirdették, hogy a szláv Oroszországra támaszkodnak valójában az orosz feudális abszolutizmusban kerestek támaszt.

A szlovén nemzeti mozgalom balszárnya — amely szintén szövetségest keresett a német liberális burzsoázia nyomása ellen — a pánszláv eszmével a szláv népek politikai szövetségét kívánta megvalósítani, azonban elébe helyezte a demokrácia elveit és ragaszkodott az egyes nemzetek individualizmusának elismeréséhez. A szláv kölcsönösség tehát közelállott Presernhez is, aki ebben a német nyomás elleni gátat látott, mégis szembehelyezkedett azzal a szándékkal, hogy a szlovéniai pánszláv törekvéseket az orosz és általában az európai feudális reakció szekerébe fogják, mert senki sem ismerte fel annyira a szlovéniai pánszlávizmus és illirizmus demokrácia ellenes lényegét és gyakorlati oportunizmusát, mint éppen Presern.

Bár ennek a három társadalmi és politikai csoportnak harca a szlovén elmaradottság és az abszolutizmus terrorja következtében nagyon korlátozott téren, főleg az irodalom, a nyelv és az általános kulturális kérdések terén zajlott le, mégsem tagadható le a harcok szociális és politikai jellege. A szlovén népi mozgalom ezzel kilépett szűk vallási és kulturális kereteiből és egyre határozottabb politikai formát és tartalmat kapott. Kétségtelen, hogy Presern és köre ebben jelentős szerepet játszott.

Presern nem írt sokat, mindössze 130 verset, de költeményeinek művészi kvalitásai egy sorba helyezik. Európa nagy költőivel. Verseinek nagy része felületes elolvasás után azt a benyomást keltik, hogy a költő csupán személyi élményeit, boldogtalan szerelmét és egyéb életközelméit írta meg. Ennek alapján korábban igyekeztek csökkenteni Presern költészetének és irodalmi munkásságának értékét szándékosan elhallgatva azt az egyébként szembetűnő tényt, hogy a költő egyéni sorában korának társadalmi valósága tükröződik. Amikor Presern egyéni élményeit írta meg mélyen belenyúlt abba a társadalmi valóságba, amelyben élt és kíméletlenül leplezte mindazokat a visszásságokat, amelyek ez a társadalmi valóság magában rejtett.

Jóllehet korábban hivatalosan így aláértékelték, a szlovén nép azonban mindig legnagyobb költőjének vallotta France Presernt, de teljes mértékben csak a népfelszabadító háború idején derült ki, hogy mennyire megértette és magáévá tette költészetét. Presern költeményei kísérték a szabadságért harcoló szlovén népet az első csatáktól a végső győzelemig és a teljes felszabadulásig. A szlovén partizánsajtó minden példánya, a szlovén partizánegységek minden faliújságja és minden rendezése Presern örök gondolatait idézte és már a harcok idején nemzeti kultúrünnepként ülték meg a költő halálának évfordulóját.

A felszabadulás után hivatalosan is ünneppé nyilvánították az évfordulót és azt a szlovén nép évről-évre megünnepli megemlékezve a nagy költőről, akinek reményeit és eszméit a népfelszabadító harc teljes egészében megvalósította, akinek költészete és forradalmi műve népeink gazdag kulturállományának örökké élő értékes része.

Különösen jelentősek voltak az idén rendezett Presern-ünnepségek nem pusztán azért, mert egy évszázad telt el a költő halála óta hanem azért is, mert a szlovén nép politikai és gazdasági szabadságának kivívása után újra harcban áll, harcot folytat a szocializmus megvalósításáért.

FRANCE PRESERN:

SZÜLŐFALUM

*Ó, Vrbi, kedves, bájos falu,
Apám házáat mely magadba rejtéd,
Bujtatna benne boldog csönd-zsalu,
De a tudásszomj nyugtot nem enged.*

*Nem tudnám akkor, hogy szivem, a rossz,
Méreggé rothaszt édes örömet;
Hogy gyilkos vágyammal hitet ölök
S száil szenvedélyes szüz szóm, a gonosz.*

*Hü szivet akkor, s kérges tenyeret, —
Dúsak lányánál nagyobb hozományt,
Hozna kedvesem, és szeretetet.*

*S ha bárkánkon csöndesen szállanánk;
Házunk' a széltől, jégtől búzánkat,
Szent Márk egyháza óvna hazánkat.*

(Gál László fordítása)

A CSATORNA

Írta: Brindza Károly

Egy késő augusztusi vasárnap, amikor az emberek végeztek az ebéddel és már szundítottak is egyet rája, nagy banda kerekedett Göcő Bálint bátya háza előtt. Nem valami megállapított program szerint, hanem csak úgy szokásból. Mert régi szokás a faluban ez a vasárnap délutáni bandázás. Nem egy évtizede már hogy itt beszélnek meg a falu dolgait az utcabeliek. Igaz most gyakran összejön a falu népe nagyobb megbeszélésre is, de azért ez a bandázás csak megmaradt. Leülnek az árokpartra, meg a magukkal hozott kis számolyra vagy subára és megindul a beszélgetés... Ilyen szokásos vasárnap délutáni bandázás folyik most is. Heti pihenőjüket ülik az emberek.

A banda Göcő Bálint bátya háza előtt verődött össze. Utolsó ház volt ez a soron, a falu legszélén; kertje után a határ kövér földjei következtek. A házigazda foglalja el a főhelyet a beszélgető társaságban. Ott ül közvetlenül a nagy eperfa tövében. Nagy recsegő hangja és az, hogy mindig ő nevet lehangosabban, bizonyítja, hogy él azzal a joggal, amit ez a helyzet biztosít számára — övé a szó. Beszéd közben meg-meg pödri hatalmas bajusza egyik szarvát, aminek látható következményeképpen az egyik »szarv« huzárosan pörge lett, a másik meg reménytelenül kajla maradt. Ez azonban nem zavarta a beszédben. Nagy hangon mesélt. A minap tartott gyülekezetben hallottakat feszegeti, magyarázza. Nagy bozontos szemöldöke minden szónál kárörvendően táncol a szeme felett.

— Oszt aszongya az az úrforma — aki valami inzsellérnek mondta magát — hogy akkó esik majd az eső, amikó akarjuk...

A többiek — voltak vagy tízen — elkezdtek nevetni. Egyik hangosan, a másik halkabban, míg egyesek csak úgy a bajusz alól.

— No mit szólsz hozzá Istvány? — lökte meg hosszúszerű pipájával szomszédját, aki az egész bandában egyedül nem nevetett. Gondolkodott a hallottakon, mert bizony ő nem szokta elhamarkodni mondanivalóját, Bálint bátya újabb biztatására azonban nagynehezen megszólalt:

— Hát, ha az Isten akarja, akkó minden lehetséges... — gurult ki belőle a szó, aztán újból hallgatásba burkolódzott.

Bálint bátya megbotránkozva fortyant fel. Nem tetszett neki, hogy István nem adott igazat.

— Az Isten? Mit kevered ide ütet... Az inzsellér, vagy mi a fene csak nem isten, hogy akkó csináljon esőt, amikó akar — igaz-e Rókus-öcsém? — szólt a lehangosabban nevető felé.

— Abbizony, nem az ha-ha-ha... mert ha az vóna, akkó nem papóna annyit, hanem csak rálelene az égre, oszt mán esne is...

Az egész embersereg újból hangos nevetésbe fakadt. Bálint bátya büszkén pislogott nagy, bozontos szemöldöke alól. Valóságos győzőnek érezte magát.

Nagy Gergő állította meg a nevetőket.

— Oszt aszongyák, hogy itt menne el a kertek alatt az a kanális, vagy mi az ördög. A Sáros is beleesne, meg egy darab a kertvégekből is.

Bálint bátya hirtelen felocsúdott, valami rosszat sejtett. Riadtan fordult Gergőhöz:

— Hogy mondd? Hogy a kertek alatt...

— Aszongyák. Oszt húsz méter erről is, meg arról is beleesne... A kender portájából is.

Bálint bátya korát meghazudtoló fürgeséggel állt fel. Pipája reszketett kezében.

— Hogy az én portámból is evennének?

— Aszongyák...

— Húsz méter?

— Úgy mondják, húsz méter, vagy még attól is többet...

Bálint bátya nehéz lélekkel dőlt neki újra a nagy eperfának. Előbbi paizán jókedve egyszerűen eltűnt. Arcára halálos komolyság ült ki, ami a széles jókedv után szinte komikusan hatott. A hallottak után nem volt kedve nevetni. Furcsa érzések kavargtak benne. A hír mint a mennykőcsapás szakadt rája — az ő kertjéből is elvesznek?

Amikor egy kicsit magához tért, újra előre hajolt és felindult hangon kiáltotta:

— Hát lehetséges ez? Húsz méter levágnak! Hiszen ott vannak a legszebb szilvafák, azok is beleesnek... Csak nem teszik ezt velem öregségemre. — Komor tekintete szinte könyörögte a tagadó választ. István, a hallgatag szomszéd szólt ismét:

— Ha isten akarja...

— Meg ha a hosszú inzsellér úgy látja, hogy köll... — toldotta meg vörös bajusza alatt kuncogva Rókus, a falu legiámborabb emberének szavait.

Másnap reggel bekövetkezett, amitől Bálint bátya tegnap még csak rettegett. Már öt óra tájban ott mászkált a kertek alatt a Sáros patak partján vagy nyolc-tíz ember. Kezükből hosszú zsinórokat feszegetnek és húznak keresztül-kasul a kertek végén. Éppen akkor lépett ki a pitvarajtón, amikor két öles fiatalember az ő kertjében húzta a zsinórt, vagy valami ahhoz hasonlót. A nagyobbik, a szőke megállt a nagy szilvafánál, nekitámasztotta írkáját és bejegyzett valamit. Bálint bátya rosszat sejtett.

— Tán ki akarja vágatni? — gondolta. Odakocogott egészen a kertkapuig. Az idegesség megint a kezeibe állt. Alig találta meg a kálantútt. Amikor aztán meg volt, belökte a kaput és néhány lépés után megállt az ösvényen. Hangja recscent a kert fölött:

— Mit csinálsz ott te, hallod-e? Bántott téde az a szilvafa... mit gázoljátok a kertemet, az ördögadta...

A nagy szőke fiatalember mosolyogva fordult a haragos ember felé. Hangosan köszönt.

— Jóreggelt nagyapám, miért olyan mérgesen?

A hatalmas szál fiatalemberben felismerte a mérnököt, aki az elmúlt héten a csatornaépítésről meg a mesterséges esőről beszélt az embereknek. Egy kissé lejjebb engedte hangját. Arca is megenyhült, úgy konstataulta a nemvárt fordulatot. A mosolygó mérnök jó hatást tett rá.

— Igazán szóhatott volna az inzsellér úr, beengedtem volna én a kapun is...

— Megbocsásson Bálint bátyám, nem akartuk háborgatni. Még így rövidebb is az út. Sietünk...

A közvetlen, meleg hang egyszeriben lefegyverezte. Már nem kiabált, de azért tovább méltatlankodott:

— Csak nem vágják ki a fákat, ezeket a szép ringlókat? — Közelebb bátorkodott. — Még a megbódogút édesapám üttette...

A fiatal mérnök nevetett. Az öreg még közelebb lépett. Kezeivel végigsimított az előtte álló kis barackfán.

— Mert nekem ez vót minden örömem, ez a kis kert. Apám hatta rám...

A mérnök továbbra is mosolygott az öreg érzékenykedésén. Szemében a megértés csillogott feléje. Az öreg egészen közel lépett a mérnökhöz.

— Ne haragudjék — nyújtotta kezét az öreg felé. — Galambos. Kálmán, járási mérnök vagyok — mutatkozott be illedelmesen, de folyton növekvő kedvvel.

— A csatornamérés munkálatait végezzük... Munkatársaim! — intett a patakparton szorgoskodó emberek felé. Az egyik fiatalember éppen mostan lépte át szomszéd István kerítését. Az öreg kíváncsian nézte őket. A fiatal mérnök barátságos fellépése végleg eloszlatta felindulását. Megnyugodott és lassan felmelegedett. Az előbbi harag átcsapott érdeklődésbe. Sunyin pislogott a mérnökre. Hogy zavarát leplezze, néhányat köhhentett, majd markával a bajúszát igazgatva, bizalmas hangon megszólalt:

— Izé... Oszt inzsellér úr...

— Mondja csak egyszerűen, hogy mérnök elvtárs, így sokkal egyszerűbb, meg könnyebb is kimondani. Csak bátran — szólt biztatón a hosszú fiatalember.

— Csak azt akarom mondani... izé... hogy hány métert szakítanak le... az én kertembű?

A mérnök azonnal megértette, miről van szó. Megérezte, hogy az öreget a kert bántja, az esetleges levágás. Meg akarta nyugtatni.

— Nem sokat...

— Mégis?... — az öreg szemével majd felitta a mérnököt, úgy leste a választ.

— Nézze, Bálint bátyám, nem kell megijedni, ez csak egy halvány kis árnyéka lesz annak a nagy csatornának, amelyet most kezdenek építeni, tudja hiszen az elmúlt héten erről beszéltem a falu népe előtt. Ez, amit mi építünk, majdnem kizárólag öntözésre szolgál, mert muszáj ennek a vidéknek is megkapnia a magáét, a szárazság itt is pusztít.

— Oda nézzen — mondta a mérnök és karját a faluszövetkezet Bálint bátyja kertjével határos kertgazdasága felé lendítette. — Ezek ott ma még kerekes locsoló kúttal öntöznek, lassan és kevés eredménnyel. Mi gépekkel dolgozunk majd...

Az öreg és a mérnök pár pillanatig a Sáros partján beásott nagy kerekes kút körül szorgoskodó embereket figyelték.

— Ez a csatorna mindössze 8 méter széles lesz. Ennyire tervezte a tartományi központ. A nagy folyókhoz képest kicsiny, de hússzorta több víztartalma lesz, mint a Sárosnak. És sohasem apad majd ki. Lesz víz bőven a határ megöntözésére. Természetesen, megépítése nem gyerekjáték, lesz mit aprítani a tejbe a falu népének.

Az öreg arca lassan kezdett felderülni. Megérezte, hogy mulik a veszély a szilvafák felől. Haragosan gondolt Nagy Gergőre, aki úgy be-

ugratta. — Hol van itt a 40 méter széles csatorna? És ez a mérnök is milyen szép dolgokat mond. Göcő Bálint azonban nem tartozott azok közé, akik az első hallásra elhisznek mindent, különösen ha az ő bőréről van szó. A mérnök igazán érthetően beszélt, de az öregnek még mindig kételyei voltak a levágást illetőleg. Biztos akart lenni a dolgában. Tekintetét hol a mérnökre, hol a Sáros partjára szegezte.

— Mérnök... izé... elvtárs úr, mennyi lesz hát akkó az a levágás?

A mérnök jegyzeteire nézett, majd így szólt:

— Két méter Bálint bátyám, mindössze két méterecske...

— Két méter?

— Igen.

— Hát a szomszédébú?

— A szomszédéból négy métert vágunk le.

— A Szarka Paliékébú?

— Melyik az?

— Az ott ni — mutatott az öreg a kert hosszán túl a patak másik partja felé.

— Igen, abból az oldalból többet vágunk le, mert alacsonyabb a fekvése, kevesebb földet kell kihányni.

Az öreg szemében titkos káröröm és valami megelégedéskéje villant. Hogyisne, hiszen a végszomszéd kertjéből — akit gőgös magatartása miatt sohasem szeretett — még egyszer annyit vágnak le, mint az övéből! De szilvafáit illetőleg még mindig nem volt bizonyos. Újra a mérnökhöz fordult.

— Hány méter az a parttól eddig, ahun most állunk — kérdezte belső szorongással.

— Hat — felelte a mérnök. Azonnal megértette, hogy az öreg mire céloz. Észrevette, hogy az szemeivel állandóan a nagy szilvafát vizsgálja, simogatja tekintetével, mint anya a gyermekét. Örült, hogy örömet szerezhetett az öregnek.

— Ha kész lesz a csatorna, innen a szilvafa alól szemlélheti majd bátyám az »esőcsinálást«, és ha igaz lesz az elhúzó kis bárkákat is. Fel is ülhet rájuk, ha úgy tetszik — a mérnök éles szürke szemei vidáman csillogtak az öreg felé.

Az öreg parasztot akinek a kert volt a legnagyobb öröme — meg aztán Márta néni innen hordta a paradicsomot, paprikát, meg egyéb főzelékfélét, a falu nagy szövetségének boltjába, — végül is leszerelte a fiatal tettekre kész mérnök megnyerő magatartása. — Hajszen ezzel meg is értetheti magát az ember, — gondolta, miközben mérlegelte a hallottakat, és mindezt, amit ebből a beszélgetésből tapasztalt, majd az egyensúlyát visszanyert és megelégedett parasztember huncut mosolyáva! a szeme sarkában, és jóleső megbékélt mosollyal a bajusza alatt ráhagyta:

— Hát, ha az inzsellér elvtárs is jónak látja...

Egy egész hónap múltott el már azóta, hogy az első dalos munkás-sereg ellepte a kertek alját. Egy hónapja, hogy folyik a nagy munka. Azóta minden reggel újabb és újabb embercsoport jön ásni a barna talajt, építeni a csatornát. Férfiak és nők, ifjak és öregek jönnek a környékből, hogy résztvegyenek a nevezetes műmegalkotásában. Különösen a fiatalok vannak sokan minden nemzetiségből. Nem is csoda, hiszen a csatornaépítő vállalat is az ő hétfőpróbas szervezetükre támaszkodott a munkák megszervezésénél.

Az egész falu zengett-bongott. Minden épkezláb ember kapát és ásót ragadott és szabad idejében ment a csatornára, hogy minél előbb megkezdjék az »esőgyártást« és hogy megjelenhessenek a beígért bárkák a falu alatt. Mindenki türelmetlenül várta már ezt a pillanatot. A mérnök ugyanis megígérte, hogyha elkészül a csatorna, a Tiszáról ide-rendel néhány kisebb bárkát és a környéken található valamennyi csónakot, aztán az egész falut meghajókáztatja...

A munka heve egy napon aztán mintha Bálint bátyánkat is elragadta volna. Este, amikor bejött a kertből, ahol egész nap kaparászott a vetemények között és lopva oda oda tekintett a közelben dolgozó emberekre, elővette az ásót a góréből, megerősítette benne a nyelet, feltette az okulárét és egy régi, rozsdás reszelővel élesíteni kezdte. Felesége, az öreg Márta néni a rosszat sejtve rá is ripakodott:

— Mi az ördögöt sivalkódtatod te Bálint azt a reszelőt... Nincs jobb dógod, — dünnyögte csipőre tett kézzel.

Az öreg fel se emelte fejét, csak úgy a szemöldöke alól végigmérte élete párját és rekedt hangon dörögte:

— Eriggy!...

— Néja, tán má te is megbolondultá, nem elég, hogy a kertedet elnyesik, még maagd is segítesz nekik... Nem lesz abba köszönet...

Bálint bátya felegyenesedett. Szemüvegét verejtékes homlokára tolta és sötét tekintettel nézett asszonyára. Sónasem szerete hogy az asszony kioktassa, most meg, amikor hosszú lelki küszködés után rászánta magát erre a munkára, végképpen nem engedhette, hogy »az ember dolgába« belekotyogjon. Márta néni szavai olajat öntöttek az amúgyis csak szunnyadó parázusra. Nagy vágyat érzett, hogy valami gorombát mondjon asszonyának, vagy még tán annál is többet... Sötét tekintete a sarogiához támasztott ostorra esett... A szavak szinte önkéntelenül tódultak ajkára:

— Megmondtam, hogy eriggy, mert kiszabom a pöndölödöt! Mindig beleavatkozik az ember dógába... A fene azt a... — mondotta fojtott hangon és tétova mozdulatot tett az ostor felé. Az asszony nyilván észrevette, hogy miben sántikál, mert — hatvanhat éves lábaihoz mérten — igen gyorsan otthagyta az öreget.

— Vigyen a lábad — mondta nem kis megkönnyebbüléssel az öreg, aki ha mérges is volt, valójában örült, hogy a közelgő vihar néhány vilámlással végetért.

A konyha felől csendes sirdogálás hallatszott. Az öreg valami megbánásfélét érzett. Nehéz sóhajjal hajolt újra az ásó fölé.

— Má Rókus is, meg Istvány szomszéd is — hát még a szövetkezetesek! — má mind beátak a sorba. Oszť hónap, amikő az én kertembű vágnak le, én ne fogjak ásót? — dörögte maga elé. Most, hogy a csatornaépítés az ő kertjéig haladt, — maga se tudta hogyan, — valahogy újra felébredt lelkében az önzés gonosz érzése és meglepte gondolatait. Titokban még mindig sajnálta a levágásra kerülő két méternyi földet. Hiszen úgy hozzányőtt itt minden fűszál, minden talpalatnyi föld. Egész életét itt élte le a Sáros partján. Keserű érzések marták bensőjét. De nem árulta el senkinek, hogy bántja valami, legkevésbé a mérnöknek — hiszen kinevetné, ha tudná, milyen gyámoltalan — gondolta magában. Éppen ezért is akar ásót fogni — ne lássa rajta senki, hogy sajnálja a kertjét, — ő maga mártja bele először ásóját a jó iszapos partba...

Másnap reggel a felkelő nap már az öreg Göncő Bálintot is ott találta a csatornaépítők között. Kemény Antal brigádjába osztották be. Kemény mesterségre nézve géplakatos volt — amikor a gépállomás befejezte a cséplést, ahol mint gépkezelő dolgozott, azonnal jelentkezett a csatornaépítő vállalatnál. Már három hete, hogy itt dolgozik. Az első héten minden este felírták nevét a táblára. Jó munkás volt mindig, most meg, amikor az egész falu és a határ közös érdekéről, a csatornáról volt szó, különösen jó szívvvel dolgozott. A nyolcadik napon aztán Galambos mérnök, a vállalat jóeszű igazgatóhelyettese magához hívatta és egy egész brigád vezetését bízta rá.

Kemény barátságosan fogadta az öreg Göcöt és igyekezett könnyebb munkára helyezni. A hatvannyolc éves paraszt azonban észrevette, hogy miben sántikál és a paraszti ember makacsságával, csak azért is maga választotta ki a munkahelyet. A legnehezebbet.

— Engem ne nézzen le senki — dörmögte és beleállt a legmélyebb sárba, onnan lapátolta ki a nehéz sarat a partra. Eleinte látszólag könnyen és vidáman ment a munka. Még oda is szólt Csinos Jancsinak, a zenésznek.

— No, gyürd föl a gatyát Jancsi! — máma lepipáljak.

Csinos, aki a tamburát sokkal inkább megszokta mint az ásót, tréfára fogta a dolgot.

— Ugyan má, Bálint bátyám, csak nem akar versenyezni éppen énvelem...

— Éppen teveled, oszt mé' ne? Ez nem tambura. — Az öregben a paraszt virtus. meg valami ártatlan kötekedéskéféle ágaskodott.

Igy kezdődött a reggeli munka. Az öreg Bálint kezében ügyesen forgott az ásó. Egy órai munka után Csinos valóban azon vette magát észre, hogy az öreg mögött, a kétméter magas parton, kétszer akkora sár maradt el mint az övé. Gyorsabban kezdte kapkodni az ásót.

— Ennek fele se tréfa — gondolta.

Igy folyt a csendes verseny kettőjük között egészen tizenegy óráig, amikor Bálint bátyánk egyszerre nagyot nyögött, kiengedte kezéből az ásót és maga is utána csuklott a sáros vízbe...

Három napig nem látták azután Göcő Bálintot a csatornaépítésnél. A vállfiam az öreget nagyon megviselte, de harmadnap már nem volt hajlandó ágyban maradni. Egyszer, amikor Márta néni nem vette észre, lecsúszott az ágyról. Irtózatos nyögések között lassan sikerült a darócnadrágot magára húznia. Félkézzel vállára terítette kabátját és kicsoszogott a szobából.

Igy történt, hogy kemény Antal, meg két másik csatornaépítő, akik beteglátogatóba jöttek Bálint bátyához, már csak hült helyét találták. Az ajándékba hozott könyvet is Márta néninek kellett átvenni, aki, ahogy a készülő csatornának, úgy a könyvnek se valami nagy barátja volt. Végül azért, amikor Kemény megmagyarázta, hogy ez a könyv annak a másik tiszszerte nagyobb csatornának a leírását tartalmazza, képekkel és rajzokkal, valahogy mégis elfogdta. — Hiszen azért a kíváncsiság öbenne is csak dolgozott...

— Nem vónék én ellene ennek a csatornának se, csak ne éppen itt reszené a fene, a mi portánkon... Lássátok Bálint bátyátok is hogy járt... — mondotta Márta néni és közben köténye sarkából letörölt egy könnyet.

Bálint bátya azonban már másképpen gondolkozott. Őt lassan megváltoztatta a csatornaépítés. A mérnök meg az eredményesen folyó mun-

ka és ez az élet most mind hatott. Ahogy kicsoszogott a kertaljára, letelepedett a nagy szilvafa alá és elmézte a lapátoló embereket. A munka mind erősebb iramot vett. Az emberek és asszonyok fürgén lapátolták a sarat. Mintha valami titokzatos erő hajtotta volna őket. A nagy kotrógépek is morogva hasították a nedves talajt. A tervezett három köbméter helyett, egyesek nyolcat is kidobtak. Bálint bátyának rettenetesen fájt, hogy ilyen hamar kidőlt a sorból. Egy kicsit szégyelte is a dolgot, de a kíváncsiság erősebb volt benne. Így hát kijött újra az emberek közé. Ha dolgozni nem is tudott, de legalább szemlélte a többieket.

Este, amikor abbahagyták a munkát és a táblákon kiírták az eredményeket, a csatornaépítők körülserleglették a táblákat: ugyan ki volt ma a legjobb? Bálint bátya türelmetlenül feszengett a szilvafa alatt. Szerette volna ő is tudni, kik a legjobbak ezen a napon.

A brigádvezetők sorba mondták be adataikat: az első brigádból Mézsáros Illés... a másodikból Vujicsics Danilo, a harmadikból Gáspár Béla... Az öreg minden nevet megjegyzett magának, majd mielőtt a munkások oszladozni kezdtek volna odaintette Kemény Antalt.

— Te Antal, hidd ide azokat, akik legtöbbet dolgoztak máma...

Kemény szó nélkül odaintette a megdicsért munkásokat, akik menten körül is serleglették a szilvafa alatt üldögélő öreget. Kíváncsian várták, mit akar tőlük. Bálint bátya félkézre támaszkodva, valahogy felvickelődött. Végignézett az embereken és megfellebbezhetetlen hangon adta ki a parancsot:

— Egy rögvest másszon fel, oszt rázza meg istenigazában ezt a fát. A többiek meg szedik... Ezt én adom, mert megbecsüllek benneteket...

Nem egészen egy év múlva, amikor a csatorna teljesen elkészült tényleg megjelent a falu alatt egy kis motorosbárka két uszályt vonatva maga után. A bárka éppen ott kötött ki a falu mellett a volt községi földekből tavaly kiszakított szövetkezeti mintabirtok közepén. Égnekálló, emelődarúval néhány jókora gépet és sok hosszú csövet rakott ki. A vagy száz családot magába egyesítő Dózsa-szövetkezet tagjain kívül eljöttek megnézni a gépeket még a falu iparosai is. Köztük Kárársz Sándor a sánta suszter is, aki el nem mulasztott volna egy ilyen alkalmat, ahol egész hétre való hírvagyot szerezhetett. Hogyne jöttek volna el azok a parasztok is, akik a »dózsások« vállalkozását gyanakodva nézik még, de már majdmindegyikük a faluszövetkezet tagsági könyvével indul a boltba vásárolni. Mindenki látni akarta az »esőcsináló« gépeket. Mert, hogy hogyan csinálnak esőt, amikor szárazság van, ez sokaknak nem fért a fejébe. Egyesek — az együgyűbbek közül — úgy képzeltek el, hogy hatalmas, kétágú létrákat állítanak és azon hordják fel kannákkal a vizet és onnan öntözik alá a veteményekre. Mások meg — akik nyilván már megjárták a várost is — azt hitték, hogy úgy locsolnak majd, mint a parkokban. Az utóbbiak valahogy pedzették a dolgot, de nem volt nekik sem igazuk, mert a mesterséges »eső« és a parklocsolás között nagy különbség van.

Amikor a gépeket és a csöveket kirakták, megjelent Galambos mérnök is a csatorna partján, hogy átvegye az öntözőgépek felett a rendelkezést. Négy hatalmas gépet kapott a »Helyi Öntözőbizottság«. Ezt a négy gépet s a néhány kilométer hosszú fémcsőveket kapta a falu az »esőcsináláshoz«.

Galambos mérnök megígérte, hogy az elkövetkezendő napokban — tekintettel a nagy szárazságra — már meg is kezdik az »esőgyártást«.

Az időpontot hivatalosan közlik a lakossággal.

Az emberek lázas kíváncsisággal várták a nagy napot, amikor »földi« parancsszóra egyszerre csak megered a termelékenyítő eső... Egyesek nem akarták elfoglalni munkahelyüket, mert attól tartottak, hogy nem lehetnek tanui a nagy eseménynek. A mesterséges esőt sokan az újabb idők legnagyobb csodájának tartották. Olyannak, amit eddig emberj ész el sem képzelhetett. Akadtak még hiteltlentamások is bőven, akik kétségbe vonták, hogy esőt »csinálni« is lehet. Ezek voltak az »eső-ellenesek« vagy »hitetlenek«, ahogy a »hivők« csoportja nevezte őket. A két tábor között napirenden volt a vita. Egyszer majdnem össze is verekedtek a dolgon, mert az egyik zsírosgazda felbújtására, valaki a »hitetlenek« csoportja közül azt állította, hogy az egész csak hazugság. »Azért beszélnek esőről, hogy a parasztokat becsapják, hogy több gabonát adjanak át az államnak...«

Amikor a kisbíró kezében megperdült a dob és nagyhangon kihirdette, hogy vasárnap délelőtt lesz a nagy »esőzés«, Bálint bátyánk éppen ott járkált kertjében. Meg-megállt a portája végén csillogó csatorna partján és elnézte a tiszta vizet. A csatorna medréből kihányt föld egy részét eligazították a kertekben. A másik rész meg ott maradt gátnak a parton.

Bálint bátya nem kételkedett már semmiben. És a levágott kertvéget sem sajnálta. Két teljes hetet dolgozott a csatorna befejezésén. Megértette most már azt is, hogy az egyéni érdeken túl nagyobb érdekesebb ügyek is léteznek. Nem nevetett már többé a mesterséges eső halatára sem — Galambos mérnök egy alkalommal részletesen elmondotta neki az »esőkészítés« titkát. És ő elhitt most már mindent, amit ez a hosszúszáll fiatalember mondott neki. Világossá vált előtte az öntözőcsatorna jelentősége a falu életében. A földek, a »dézásók« földje az állami gazdaságok és a terebélyesedő faluszövetkezet mintabirtoka — talán még az ő kertje is — kétszer annyit teremnek majd. Nem az időjárásé lesz a döntő szó.

Elnézte a hétkvadrátos kert növényeit. A káposztapalánták soha nem látott gyorsasággal emelkedtek ki az odahordott jó iszapos földből. A paradicsom, a paprika, de még az ujonnan palántált tehénrépa is, egyszóval minden nagyon szépen fejlődött. De azért egy idő óta már elkel volna az eső, mert az iszap is kezdett lassan kiszáradni. —

— Milyen jó is lesz, az az eső! Az alsólevelek lassan kezdenek megsárgulni, éppen ideje, hogy holnap öntözzünk — talán csak megöntözik az én kertemet is, dolgoztam én is... nyugtatta magát Bálint bátya.

Másnap, vasárnap reggel már 5 órakor talpon volt az egész falu. A hatalmas szövetkezeti birtok kertgazdaságát átszelő csatorna szélét úgy ellepték az emberek, mint partot ősszel a fecskék. Valamennyien ünneplőbe öltöztek. Előkerültek a sifonér aliából a fényesre suvickolt csizmák és a szép »békebeli« fekete ruhák is, — már akinek volt. Akinek meg nem volt az kikefélte azt a ruháját, amilyen éppen akadt. A lányok és fiatal asszonyok legszebb selyemszoknyájukat vették magukra. A kisebbek hajában még szép piros pántlikát is fontak. Egyszóval ünnepi hangulat kerekedett a faluban. Különösen a falu szövetkezet tagjai tettek ki magukért. Valóságos felvonulást rendeztek. De meg is tehettek, hiszen vannak vagy ezren! Még a falu papja is előtt, aki soha-

sem ellenkezett a néppel. A szomszéd falu papjai fújtak is, miatta nem szerették hogy reverenda nélkül mászkál az emberek között. Különösen azokra a gyűlésekre. A falubeliek azonban jó szívvel vették, hogy a pap is velük tart.

— Hisz ő is szegény ember gyereke, mér ne jöhetne közénk, ha jó szándékkal van — mondogatták.

De persze, akadtak olyanok is, mint Keceli Illés Gábor és Baranyai Kálmán, akik sötét szemmel néztek mindent a faluban, a csatornaépítést is. Na de tőlük senki sem vette ezt zokon, hiszen az egyiktől kétszáz holdat vett el az agrár, a másiktól meg a hathengeres malmát sajátította ki az állam. Hát ezek, — még néhány ilyen, — nem jöttek el az ünnepségre. De ahogy az építésnél úgy itt se hiányoztak senkinek. Mindenki megtalálja a maga társaságát a faluban.

A faluszövetkezet mezőgazdasági tanácsa gondoskodott arról, hogy az ünnepséget minél emlékezetesebbé tegye. A nyolc méter széles új csatorna felett, hatalmas rudakon az ország csillagos zászlaját húzták ki. Alatta vörösbetűs feliratok: »Éljen az első mesterséges öntözőnap!« »Éljen a népuralom!« Egy nagy táblára pedig a »dózsások«, a szövetkezet címerét helyezték el. — Büszkék is voltak rá a tagok, mert a kalászkoszorú közé foglalt traktor, a szövetkezet fejlődésének irányát mutatta. A városból jött vendégek és a népbizottság tagjai egy fehérre meszelt kis bárka tetején helyezkedtek el. A bárka ekkor leúszott a szövetkezeti kertgazdaság széléig, Bálint bátya kertjének közvetlen szomszédságába, ahol az ünneplő közönség zöme tolongott. Galambos mérnök néhány rövid köszöntő szó után megadta a jelt a kis parti épület előtt várakozó gépésznek, Kemény Antalnak, aki erre egyik kezével benyult az ajtón, megcsavart egy gombot, mire a központi gépezetek mozgásba jöttek. Az ünneplő közönség lélegzetét visszafojtva figyelte az alapcsövekből függőlegesen kiemelkedő öntözőcsövek végét.

— Innen jön majd az eső — mondták. Ugyanis a vörösszeplős Cseke Jóska aki dús fantáziájáról volt híres — azt állította, hogy még a templomtoronynál is magasabbra szökik majd a csövekből a víz; ezért egyesek már kinyitották esernyőjüket, mások meg a fák alá húzódtak, sokan azonban kiálltak a szabad ég alá.

Az utóbbiak közé tartozott Bálint Bátya is. Amikor a gépek halk neszére figyelmes lett, felkelt a nagy szilvafa alól, ahonnan eddig szemlélődött és kiállt a kert közepébe a paradicsombokrok közé.

— Rajta! — hangzott a vezényszó a kis bárka fedélzetéről.

Kemény Antal ismét benyult a kis építmény ajtáján és újra megcsavart egy gombot, mire néhány száz méter körzetben nagy sistergés támadt. A négy hatalmas szivattyú a csatorna partján egyszerre nyomta be a vizet az alapcsövekbe, amelyekből sok öntözőcsövön át egyszerre szökött mintegy másfél méternyi magasra a víz, majd szerteágazva, csillogó gyöngyök alakjában hullott alá a szövetkezeti zöldséges kert növényzetére. A sokmillió gyöngyszem csodásan csillogott a reggeli napsugárban.

A látvány lenyűgöző volt. Egy harsogó vezényszóra és karlendítésre a víz a magasba szökött, hogy ott millió és millió apró részecskére oszolván visszahulljon és a legtisztább májusi esőként megtermékenyítse a szomjas földet, hogy új életerőt vigyen a tikkadt-levelű növényzetbe.

És mindezt az Ember akarata szerint...

Amikor az első cseppek földet értek, hangos nevetés támadt azok között, akik nyitott eresnyővel álltak az ég alatt.

— Becsapott bennünket a Cseke Jóska!

— Be a fene azt a... — mondogatták a fiatalasszonyok és lányok, miközben összecsuhtak esernyőjüket.

Mindenki csodálattal figyelte az öntözés szépségét. A kora reggeli napfény valóban olyanná tette a csövekből sisteregve feltörő, majd szerteágazó vízcseppeket, mintha az egész csak egy dús fantázia szüleménye volna. Az embereket valósággal elkápráztatta. A növényzet pedig mintha a súlyos szárazság után ujjászületett volna, soha sem látott szépségben zöldült a friss zuhany alatt. A vidáman ünneplő embersereg közül nagyon sokan elgondolkoztak azon, amit most végre saját szemikkel látnak. És megértették, hogy nem volt kár kétmarokra fogni az ásót: a csatorna elkészült és ime, megindult az öntözés is. Éppen a legjobbkor — az eredmény boldogsággal töltötte el a falu népét. Hiszen, ahogy a mai öntözés is mutatja a csatorna és az öntözőgépek elsősorban nekik szolgálnak. Nem volt olyan ember a faluban, akinek éljenre ne nyílt volna az ajka, amikor a mérnök elmondotta monológját, pedig a magángazdák nem igen számítottak öntözésre szanaszét lévő földjeiken.

— Nem érhet többé meglepetés bennünket, jöhet a szárazság állunk elébe, — így a mérnök. És mindenki igazat adott neki. Ezer meg ezer becsületes tenyér csattant össze minden szavánál.

A mérnök beszéde után nagy zivajgás támadt az ünneplő közönség között. Vitatták a hallottakat. Nagy Gergő egy másik tízholdas paraszttal vitatkozott hangosan.

— Jó, jó látom má, mire mén a pakli. Csak a szövetkezet földjét locsolják, mink meg elühetünk... A magángazdák veteményeit pörkölje le ez az átkozott juliusi forróság, — mert most tán ez is ellenünk van. Ki törődik mivélünk, ki!... — szakadt fel belőle a panasz. De szeméit le nem vette az öntözőcsövekről... Őt is meglepte az eredmény.

A másik paraszt komoran hallgatta Gergőt. Őt is éppen ezek a gondolatok kínozták. — Hajh, nagy ügy ez! sok szövevényes ága van és van-e megoldás? — Hosszú tűnődés, belső viaskodás után rászánta magát a válaszra:

— Senki, Gergő... magunkra vethetünk... — a szó lassan, erőltetve gurult ki belőle, szinte minden betűt külön ejtett ki — Szép ez... amit itt látunk... Mit tegyünk...? Nincs más hátra... nekünk se... menjünk az okosabbak után...

Most mindenki a bárka felé nézett. Galambos mérnök felemelte kezét mire Kemény kikapcsolta a gépet. A sístergés lassan elűlt. A mérnök hangja csattant a bárka felől:

— Mielőtt tovább vinnénk a csöveket, a »mesterséges öntözőbizottság« megöntözteti Göcő Bálint kertjét is. Hiszen itt fekszik mindjárt a szövetkezet földje mellett. Elismerés ez egy hetven esztendő embernek, ki úgy dolgozott a csatornán, mintha saját részére építené....

A mérnök alig fejezte be szavait, a csöveket a szilvafák között már behúzták Göcő Bálint kertjébe. Kemény Antal ráengedte az áramot a gépekre....

Amikor az első cseppek Bálint bátya veteményire hullottak, az öreg körülnézett kertjében, szíve megtelt nagy belső melegséggel, bizalom-

mal és csendes áhítattal nyúlt a kalapja után.... Odalépett egészen közel az egyik öntözőcső mellé, amely egyre öntötte a gyöngyzáport. Felmelte őszbecsavart fejét és hagyta, hogy az aláhulló vízcseppek fiatalos kedvvel, játékosan paskolják....

— Mink akartuk.... magunknak akartuk, oszt meglett.... Az emberé a dicsőség — tört fel a nehéz sóhaj csendesen, de nagyon mélyről. Szemeiben a kibuggyanó meleg könnycseppek összekeveredtek az aláhulló gyöngyszemekkel. Tekintetét lassan a felvirágzott bárka felé fordította. A ringó bárka tetején, Galambos mérnök, a falu legkedveltebb embere állott és vidáman integetett Kemény Antalnak, aki szélesen és boldogan mosolygott a kertek alján ünneplő emberekre.

A bárka diadalmasan ringott, a kis bácskai falu büszkesége, az új csatorna vizén.

Fejemen a negyvenhat szürke kóca,
rossz idegeim szakadó góca...
ez mégsem temetési ének!

Nem avas emléket gyűjtök halomba;
rég, rossz nyugót nem nyögetek.
Gyárduda böggön bűgő dalomba, —
lepkét kergessünk, győztes gyerekek!

Negyvenhat évem rongylabdaként dobom,
zúgó motornál szálljon magasabb;
dobverő tollam verje pléh-dobom:
örjást iátsz, gyermek! vagy istent — szabad!

Négy éves vagyok, most jöttem a ködből;
nem voltam semmi, soha azelőtt...
s teremtek mostan, a köből, a rögből —
embert teremtek, igazít, erőt.

Négy éves vagyok, a sötétből jöttem
csatornát ásni puszta homokon...
Sziklák szakadnak, lák nyögnek dőlten,
s most gyufát gyűjtök Szlovén-Otokon!

Itt hidat vertem az ős Dunán át;
ott kezembe fogtam a vén folyamot —
vittem, ha vizet átalvinni átallt,
s öntöztem véle a sivatagot.

Hangszóró voltam hangtalan mélyben,
s hoztam a hangot, a betűt, a szót.
Villanás voltam kékhideg sülétben,
s új könyvre fogtam egy ős vén anyót.

Utakat dalolok szürke betonból,
s vasércből öntök vasparipát;
acélgerendát az ócska lombból,
s vígan pipálok gyárkéménypipát.

Huss, negyvenkettő! Nincs tegnapi nap,
csak a holnap van, eljövő Jövő!
Új ezer évre csillog a Csillag —
négy éves vagyok! Nép vagyok! Növő!

A NÉPMŰVELŐDÉSÜNK ADATAI

Irta: Kurin Lajos

Magyarnyelvű népoktatásról, tömeges népi kulturmunkáról a régi Jugoszláviában beszélni is alig lehetett. Ahogy a szerb, horvát, makedón népi tömegek számára nem volt hozzáférhető a kultúra, úgy a magyarságnak sem volt lehetősége kulturája fejlesztésére.

Igaz a versaillesi békeszerződés kötelezte Jugoszláviát, hogy kisebbségi iskolákat állítson, de ezeket a cikkelyeket nagyon tág értelemben fogalmazták meg, pl. »ha pedig bármiféle okból nem lehet... stb.«, de az a bizonyos »ha« mindig ott volt, amit aztán az uralkodó rendszer úgy hajlított, ahogy akart. Ehhez járult még a névelmezés is. Hogy minél kevesebb iskolát kelljen adniok, azok a tanulók, akiknek a családi neve nem volt magyaros hangzású, nem járhattak magyar iskolába. Ilyen politika mellett az akkori rezsim elérte azt, hogy mindössze 140 magyar elemi osztály volt, noha sokkal többre lett volna szükség. Középiskola egy sem volt, csak Szuboticán volt egy nyolcosztályos párhuzamos gimnázium magyar tagozattal és Zentán egy négyosztályos, de itt is csak a magyar nyelvet és irodalmat tanították magyarul. Az összes iskolákban kb. 7000 magyar tanuló tanult.

A magyar tanítók és tanárok kiképzése teljesen megszűnt, úgy, hogy végül mindössze 150 magyar tanító és 2 magyar tanár volt a Vajdaságban, de ezek egy részét is elparancsolták a magyar iskolákból.

Nem volt magyar színház sem, mint ahogy semmi sem történt a kultúra többi ágaiban, pl. az írástudatlanság leküzdése, iskolán kívüli népoktatás stb. terén.

Jugoszlávia Kommunista Pártja volt az az élharcos szervezet, amely már kezdettől fogva bátran kiállt és harcot hirdetett ez igazságtalan rendszer ellen. Az üldöztetések, a legnehezebb megpróbáltatások idején is, tántoríthatatlanul küzdött a szabadságért, a népek egyenjogúságáért és testvériségéért. A népfelszabadító harc fegyveres csatáiban pedig hazánk népei Pártunk vezetése alatt meg is semmisítették minden gyökeret a gyűlöletszításnak, az egymásiránti bizalom útjára léptek és testvérekként egyesültek az egyenjogu népek közös hazájában.

De egyenjogúsággal még nincsen minden elintézve.

Sztalin elvtárs mondja:

»A nemzeti egyenjogúság, amely magában véve igen fontos politikai vívmány, mégis üres malaszt maradhat, amennyiben nem áll rendelkezésre elég forrás és lehetőség e fontos jog kihasználására. Nem kétséges, hogy az elmaradt népek munkástömegei nem képesek olyan mértékben élni a »nemzeti egyenjogúság« jogával, mint ahogyan azt megtehetik haladó nemzetek munkástömegei. Érezhető tehát egy kulturális és gazdasági egyenlőtlenség a nemzetek között, amely a múlt hagyatéka és amelyet nem tudunk egy-két év alatt eltüntetni.«

Mindez érvényes Jugoszlávia népeire is.

Jugoszlávia népei különböző történelmi lehetőségek között fejlődtek, úgy hogy gazdasági és kulturális helyzetükben lényeges különbségek álltak be közöttük. A régi Jugoszláviában még tovább éleződtek e különbségek.

Az új Jugoszláviában a nemzetiségi kérdés megoldása éppen e külföldi kiküszöbölésére irányuló küzdelemből áll.

Az igazi egyenjogúság annál gyorsabban valósul meg, minél gyorsabban fejlesztik ki egyes népek a maguk nemzeti kultúráját, teszik magukévá anyanyelvükön az emberiség hatalmas kulturális vívmányait, vesznek részt az új jugoszláv állam gazdasági, politikai és kulturális életének kiépítésében. Új államunk minden népének, így a kisebbségeknek is, nem csak az általános gazdasági fölemelkedést teszi lehetővé, de megadja a kulturális fölemelkedéshez szükséges anyagi eszközöket is.

A jugoszláviai magyarság tehát szabadon fejlesztheti saját nemzeti kultúráját.

Ezt alkotmányunk is biztosítja:

»A nemzeti kisebbségek a JSzNK-ban kulturális fejlődésük és szabad nyelvhasználatuk minden jogát és védelmét élvezik.«

Az anyagi eszközök biztosításáról pedig Pártunk, a JKP Programjában ez áll:

»Minden anyagi és egyéb feltétel biztosítása Jugoszlávia egyes népei kulturájának zavartalan fejlődésére, amely kultúra formájában nemzeti, tartalmában pedig szocialista.«

»A Párt feladata a nemzeti kisebbségek fennálló jogainak megszilárdítása és biztosítása, hogy lehetővé váljék nemzeti kulturájuk zavartalan fejlődése.«

Kulturánk a felszabadulás óta nagyot fejlődött, de hatalmas távlatok is nyílnak meg előttünk. Ezek a tények világosan mutatják, hogy Pártunk helyes politikát folytat a nemzeti kérdésben.

Iskolánk fejlődése terén olyan helyzetben vagyunk, ami ezelőtt soha nem volt tapasztalható. Amint már említettem is, a régi Jugoszláviában mindössze 140 elemi tagozat és 2 gimnázium állt a magyarság rendelkezésére. Ma egészen más képet látunk.

Ma 135 elemi iskolánk van 672 tagozattal, 44 gimnáziumunk 240 tagozattal és 2 tanítóképzőnk 14 tagozattal.

Az összes iskolákban a régi Jugoszláviában alig több mint 7.000 magyar tanuló tanult, míg ma több mint 40.000 tanuló van.

De ez még mindig nem elég. Még többet akarunk, mert ehhez megvannak a legszélesebb lehetőségeink.

Egyenlőre a legfőbb hiány az előadókáderben mutatkozik, de tanítóképzőinkbe kb. 600 diák jár és ahogy azokból ki kerülnek az új tanítók, úgy nyitunk új iskolákat.

Tanítónk 523 van, középiskolai tanárunk 300. Az új tanárok a tanárképző főiskoláról kerülnek ki, ahol 50 magyar ifjú és leány tanul. Ezek közül 42 állami ösztöndíjban részesül. De tanítóink nagy része is beiratkozott a Tanárképző főiskolára, mint magántanuló, így lesz elegendő tanárunk, tanítóképzőink pedig hamarosan útnak indítják az új tanítókat.

Pártunk következetesen alkalmazza Sztalin elvtárs azon tanítását is, hogy »közművelődési szerveket helybeliekből kell kiválasztani, akik ismerik a helybeli lakosság nyelvét, életét, szokásait, stb.; ezekbe az intézményekbe a legjobb embereket kell bevonni, a helybeli nemzetiségi tömegek soraiból.«

Vezető kádereink: 60 magyar elemi iskolai igazgató, 20 algimnáziumi igazgató, 4 főgimnáziumi igazgató, 2 tanítóképzői igazgató és 12 járási tanfelügyelő.

A tartományi vezetőségben — a Vajdasági Autonóm Tartomány Végrehajtó Főbizottságának Népoktatásügyi osztályán is — megalakult

a kisebbségi osztály. Az iskola-osztályon 5 magyar, 1 román és 1 szlovák, a kulturoszályon 1 magyar és 1 román dolgozik.

De nemcsak iskolai téren, hanem a kultúra más terén is állandóan fejlődünk. Vegyük pl. sajtónk helyzetét!

A régi Jugoszláviában 4 napilapunk volt: »Napló«, »Reggeli Ujság«, »Új Hírek« és »Híradó«. Ezeknek az összpéldányszáma kb. napi 30.000 körül mozgott, a négy lapé együttvéve. Tartalmatlan, nagyjából üzleti vállalkozások, »szenzációs hírekkel«. Egy-egy gyilkosságon, vagy hasonló detektívregénybe illő eseményen két hétig is elragódtak. Ezzel kedveskedtek a kispolgári ízlésnek. De a főcél az volt, hogy a munkástömegek figyelmét eltereljék az égető társadalmi problémákról. Tehát, a sajtó sem volt semmi más, mint az elnyomatás egyik eszköze.

Ma munkástömegeink egyik nagy nevelője, a dolgozó nép érdeke szerint szerkesztett »Magyar Szó«, amelynek példányszáma napi 30—40.000. Évi példányszáma több mint 10 millió!

A néhány régi folyóirat és rendkívül sok »vallási« kiadvány mellett, egyetlen értékes folyóiratunk volt, a »HID«.

Ma a »HID« mellett, megjelenik még asszonyaink számára a »Dolgozó nő«, ifjúságunk lapja az »Ifjúság Szava«, legkisebbségeink nevelője a »Pionir Ujság«, földművesnépünké a »Föld népe«. Ezekén kívül a »7 NAP«, »Vajdasági méhészet« és »Vajdasági iparkamarai híradó«.

A legnagyobb különbség a régi és a mai Jugoszlávia között a könyvkiadásban mutatkozik.

A régi Jugoszláviában magyar nyelven elvétve jelent meg néhány könyv.

Az új Jugoszláviában a helyzet a következő:

1945-ben, amikor még szervezeti nehézségekkel küzdöttünk mindössze 4 művet adtunk ki 46 ezer példányban. De 1947-ben már 31 mű hagyta el a sajtót 171.536 példányban, 1948-ban pedig 47-et 272.500 példányban. Ide nem számítottuk be a tankönyveket, amelyekből 1947-ben tizennégyet adtunk ki kb. 70 ezer példányban, 1948-ban pedig tizenhatot, közel 80 ezer példányban.

Az új könyvkiadási tervünk 1949-re a következő:

Kiadunk összesen 144 művet, kb. 650.000 példányban.

Ezek a művek a következőképpen oszlanak meg:

A JKP vezetőinek művei 6 kötet, a jugoszláviai magyar írók művei — 6 kötet, 12 mezőgazdasági és szövetkezeti füzet, öt éves tervünk kérdéséről — 12 füzet, szépirodalmi művek — 12 kötet, ifjúsági és gyermekirodalom — 10 kötet, színpadi művek — 12 kötet, világpolitikai kérdésekről — 12 füzet, népszerű tudományból — 12 füzet, szakszervezeti könyvtár — 12 füzet, a marxizmus-leninizmus klasszikusaitól 17 füzet, iskolai tankönyvek — 16 kötet és különféle — 5 kötet.

Pártunk »bíráloi« között akadtak olyanok, akik azt állítják, hogy Pártunk nem népszerűsíti Marx, Engels, Lenin és Sztalin műveit, hanem »Tito marxizmusával mérgez«.

Azt a valótlan állítást a tények cáfolják meg.

A legkisebb faluban is megtalálhatók a munkásosztály legnagyobbjainak művei, amelyeket mi már eddig is sokezer példányszámban terjesztettünk.

Ezévi tervünkben, amint már a fentiekből is kitűnt, legnagyobb példányszámban a marxizmus-leninizmus klasszikusainak munkái szerepelnek. Lenin műveiből kilencet adunk ki 400 oldal terjedelemben. Sztalin műveiből kettőt 78 oldalon, Engelstől kettőt 115 oldal terjedelemben. Természetesen kiadjuk a mi vezetőink műveit is, amelyek a marxista-

leninista tanok mesteri alkalmazásai a mi viszonyainkra és országunk sajátos feltételeire. Hiszen a marxista-leninista tanok egyik alapelve, hogy nem utánozni kell; nem szabad, hogy a marxista-leninista tanok merev dogmákká váljanak, hanem az adott viszonyokra való tekintettel kell alkalmazni azokat.

De nemcsak a könyvkiadás, hanem a kultúra csaknem minden területén jelentős eredményekről, haladásról számolhatunk be.

Ma már 4 írónk van, aki tagja az írószövetségnek, 3-nak a felvétele pedig folyamatban van. De ezeken kívül számos kezdő írónk és tollforgatónk van, akiknek megvannak a fejlődési lehetőségeik, és biztosra vehetjük, hogy nem egy komoly tehetség fog kiemelkedni sorraikból.

Népművelési téren is jelentős eredményeket mutathatunk fel. Az írástudási mozgalomban pl. a következő képet látjuk:

A régi Jugoszláviában kb. 5500 volt azoknak a magyaroknak a száma, akik nem tudtak írni és olvasni. Kiképzésük érdekében az akkori hatalom semmit sem tett. Ezek az írástudatlanok nagyobb részt tanyai béresek voltak, akiket gazdáik »látástól-vakulásig« dolgoztattak és így nem is állt módjukban a tanulás. 1945-ig a helyzet nem változott. Örököltünk 5368 írástudatlant. Ebből 1948-ig kiképeztünk 2139-et. Van még 3229 írástudatlanunk, de közülük 1949 január 1-ig több mint 1500 látogatja a tanfolyamokat. Ez egyelőre kevés, és erősebben is kell dolgoznunk, mert ezévi május 1-re, egyetlen emberünk — tehát magyarunk — se maradhat írástudatlan. Az írástudatlanokat kiképzésük után továbbképző tanfolyamokba szervezzük, ahol tudásukat bővíthetik. Ezeken a tanfolyamokon jelenleg közel 1200 magyar tanul, hogy megszervezze a szükséges elemi tudást.

A népművelés másik fontos tényezője a népegyetem. Népegyetem a régi Jugoszláviában nem volt. A háború után 1945-ben 11 magyar népegyetem működött. Később a vegyeslakosságú helységeekben a népegyetemek közös vezetés alá kerültek, miközben a magyar népegyetemek száma kibővült. Nem teljes adatok szerint 1948-ban népegyetemünk 282 előadás hangzott el, amelyet összesen 18 ezren látogattak.

A népművelésben szintén nagy feladatok hárulnak a könyvtárakra és ezzel a könyvtárosokra.

Hogy hány magyar könyvtár volt a régi Jugoszláviában, erről hiányoznak a szükséges teljes adatok. Voltak könyvtárak, de ezekből a könyvtárakból száműzték a felvilágosító, tudományos műveket, az emberiség nagy gondolkodóinak a műveit; mert ezek a könyvtárak, legnagyobb részben a hatalom osztozói, a népellenes hitközségek felügyelete alatt álltak. A megszállás alatt még szaporodott is a könyvállomány. De a szépirodalmi művek helyett, fasiszta ideológiát tartalmazó, hamis légkört árasztó könyvekkel tömték tele a könyvtárakat.

Ma könyvtáraink új alapokon működnek. A könyv a népé és ilyennek is kell lennie — szépnek, tudományosnak és tanítóknak.

Jelenleg 73 könyvtárunk van 44.977 könyvvel. A gyűjtőhelyeken van még 30.000 könyv. Ezeket a kiválogatás után arányosan fogjuk a könyvtárak rendelkezésére bocsátani.

Az olvasók száma havonta kb. 2340-et tesz ki, az elolvasott könyvek száma 2750. Tehát havonként minden olvasóra 1 könyv jut. 1948-ban könyvtáraink 28.000 olvasónak 33.000 könyvet adtak ki olvasásra.

Mindezeket alapul véve a könyvtárakra és könyvtárosokra, amint már említettem is, óriás feladat hárul. Talán nagyobb mint egy tanítóra! Mert a tanító egy kisebb létszámú gyermekcsoport nevelője, de a könyvtáros egy egész falu nevelője lehet. Kell is, hogy az legyen!

Elősegítettük azon kezdeményezést, hogy minél több folklorcsoport létesüljön és így ma már 8 állandó és 20 időszakai csoportunk van 350 táncossal. Ezek közül a kupuszinai, horgosi, doroszlóvi, bogyevői és vojlovicai együttesek tűnnek ki.

Folkloreegyütteseink résztvettek a versenyeken is. A magyar csoportok közül győztes a kupuszinai együttes lett, amely aztán résztvett a Népi Ifjúság fesztiválján is Noviszádon.

A folklor támogatására a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége külön bizottságot alakított. A támogatás szaktanácsokból és pénzbeli segítségből áll. Így a folklor fejlődése biztosítva van és a legszebb távlatok nyílnak meg előtte.

A folklornál valamivel gyengébben működnek az énekkarok, zene-csoportok és zenekarok.

A régi Jugoszláviában 10 énekkarunk volt 300 énekessel, míg ma fokozatos fejlődés után 14 énekkarunk van 638 énekessel. Szervezésben van még 7 énekkar.

Aránylag igen szép eredmény mutatkozik az amatőrszínházak, műkedvelőcsoportok munkájában. Műkedvelésünk már a régi Jugoszláviában meglehetősen fejlett volt, a műkedvelőegyüttesek száma kb. 36-ra tehető, de ezek nem voltak állandó jellegűek, nem voltak szervezetileg erősek, úgy hogy egy-egy csoport évente legfeljebb 2 előadást rendezett.

A felszabadulás után ezen a téren is lendületes fejlődés mutatkozik, de még mindig messze vagyunk a teljes kibontakozástól.

Ma 48 műkedvelőegyüttesünk van 650 taggal. Ezek a csoportok az 1947/48-as idényben 500 előadást rendeztek, ebből 147-et vidéken. Az előadásokat összesen 180 ezer ember nézte végig. Műsoron 67 szín-darab szerepelt.

A műkedvelés fellendítése céljából a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége 4 állandó magyar amatőrszínház megalakítását vette tervbe, amelyeket anyagilag is támogatni fog.

Az elmúlt évben a műkedvelőversenyeken 155 együttes vett részt, ebből 54 volt a kisebbségi, közülük 19 magyar. Legjobbnek mutatkozott a kikindai »Fejes Klára« együttes, amely a magyar csoportok közül az első helyen végzett.

Amatőregyütteseinken kívül állandó színházunk is van Szuboticán, amely 1945 októberében alakult. A színház műsorán fennállása óta 35 darab szerepelt. A bemutatott darabok közül a legnagyobb sikert Fazekas Mihály »Ludas Matyi«-ja aratta, amelyet Móricz Zsigmond átírásában adtak elő 55-ször és ez már népünk kultúrigényeinek fejlődését is bizonyítja. Fennállása óta a színház 530 előadást rendezett, ebből 334-et Szuboticán és 196-ot vidéken. Az előadásokat 180.000-en láto-gatták. Az adatok szerint úgy a bemutatók, mint a nézők száma évről-évre emelkedik. Népi államunk minden szükséges anyagi és egyéb se-gítséget megad színházunknak.

Az iskolán kívüli népi kultúrmunka legfontosabb tűzhelyei a kultúr-egyesületek. A Vajdaságban 70 magyar kultúregyesület van, de folya-matban van új egyesületek szervezése és mire minden magyarlakta településnek meglesz saját kultúregyesülete, számuk meghaladja a szá-zat is. A magyar kultúregyesületek a községi, járási és városi szövet-ségekbe tömörülve, a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége és en-nek Magyar Osztálya irányítása alatt, szerves részeit képezik a Vajda-ságban élő népek egységes kultúrmozgalmának. Ez a kultúrmozgalom Pártunk irányítása alatt mind nagyobb néptömegeket ragad magával és sikeresen át fogja nevelni népeinket a szocialista népforradalmunk szel-lemében.

VILAGSZEMLÉ

DÜLEDEZNEK AZ IMPERIALIZMUS ÁLLÁSAI TÁVOLKELETEN

Harc a békéért Kínában

A kínai népfelszabadító hadsereg győzelmei nem kizárólag a kínai nép győzelmei. Ezek a győzelmek az imperialistaellenes front újabb nagyhordereit erősödését jelentik az egész világon. Hatalmas hozzájárulás ez a demokrácia és béke ügyéhez, s az imperialista uszítók, támadók és mindenfajta hódító katasztrófális veresége. Éppen ezért kíséri a világ minden haladó embere a legnagyobb figyelemmel a kínai eseményeket, melyeknek távlatai egy új, hatalmas felszabadult Ázsia felé mutatnak.

A kínai események a közelmúltig újszólóan kizárólag a hadszíntér eseményein keresztül hatottak. A győzelmek vörös zászlócskái szaporodtak a térképen és már szinte természetes volt, hogy reggelenként az újságban egy-egy nagyobb kínai város elfoglalásáról olvasunk. Amióta azonban a felszabadító erők katonai győzelmei vitathatatlanul váltak a kínai események előterébe a politikai események kerültek.

Ez a változás főrészt az újabb imperialista cselekvések következménye. Ugyanis, amikor az imperialisták látták, hogy a csatatéren minden elvesztett és kedvenc Csang Kai Sek tábornokuk megbukott és ellenforradalmi hadserege bomlásnak indult — diplomáciai cselhez, sőt a cselvetések egész sorozatához folyamodtak.

Csang Kai Sek az imperialisták bukott szolgája, urai sugalmazására békét ajánlott fel, majd visszavonult elnöki tiszttségéről. A békeajánlat átlátszó mesterkedés volt. A tábornok képmutató ajánlatában olyan feltételeket emlegetett, mint például az állítólagos »alkotmány« tiszteletbentartása, ami valójában a zsarnokok, az ellenforradalom »jogainak« tiszteletbentartását jelentené. Ezek nem a béke, hanem a további háborúzás feltételei voltak. A kínai nép nem fogadta el, de nem is fogadhatta el őket. A nép igazi, demokratikus békét akart, imperialisták nélkül és Csang Kai Sek klikkje nélkül.

Az igazi, demokratikus békeajánlat meg is történt. Mao Ce Tung, Kína Kommunista Pártjának elnöke történelmi nyolc pontban szögezte le a békefeltételeket: 1) a háborús bűnösök megbüntetése; 2) az állítólagos »alkotmány« megszüntetése; 3) a Kuomintang reakciós törvényeinek hatályon kívül helyezése; 4) valamennyi reakciós hadsereg átszervezése a demokratikus elvek alapján; 5) a bürokratikus töke eldobása; 6) a földreform végrehajtása; 7) a mépáruló szerződések megsemmisítése; 8) tanácskozó politikai értekezlet egybeírása, a reakciós elemek részvétele nélkül, demokratikus koalíciós kormány megalkotása és minden hatalom megvonása a reakciós Kuomintang kormányától és a kormány alsóbb szerveitől.

Mint kitűnik, ezek a békefeltételek magukban foglalják az elnyomott kínai nép évszázados vágyait, harcának legfőbb célkitűzését. Kína népe, mind a felszabadított, mind a fel nem szabadított területeken nagy lelkesedéssel fogadta a békekiáltványt, mert megérezte belőle az erőt és jövője biztosulását.

Az imperialista sugalmazók azokban további folytatták aknamunkájukat. Céljuk elsősorban az volt, hogy bérenceik csoportja valamilyen módon beférközzön a népmozgalomba. Minden áron meg akarták őrizni befolyásukat Kínában, mégpedig az új, születő Kínában.

A Kuomintang — mintha Mao Ce Tung békeajánlata nem is létezne — felkérte a Szovjet Szövetség, USA, Nagybritannia és Franciaország kormányát, hogy közvetítse a békét. A Szovjetunió visszaütötte a közvetítést, mire az imperialista országok — látván a manőver sikertelenségét, — szintén visszavonultak. Ezután a Kuomintang végrehajtó Tanja tett békeajánlatot. Bejelentette, hogy feltétel nélküli fegyverszünetet kér és várja a békétárgyalások időpontjának és helyének kijelölését. Ezen az ajánlaton még mindig érezhető volt az imperialista sugalmazók ravaszkodása. A »feltétel nélküli« fegyverszünet ugyanis félrevezető szólam és ez esetben arra irányul, hogy az ellenségeskedéseket azonnal be kell szüntetni. Ez a békeajánlat egyáltalán nem említette Mao Ce Tung békefeltételeit. Nyilván, újabb csalétről volt szó. A Kuomintang célja az volt, hogy időt nyerjen, lélegzethez jusson, hogy azután újból megszervezhesse az ellenforradalmi erőket és ismét támadjon. Kína Kommunista Pártja természetesen ezt az ajánlatot is visszaütötte és figyelmeztette a Kuomintangot, hogy kizárólag a nyolc pontban lefektetett békefeltételek szolgálhatnak a békétárgyalások alapjául. Egyben felhívta a Kuomintang figyelmét, hogy a háborús bűnösöket, élükön Csang Kai Sek tábornokkal, halálétként vesse börtönbe, mert ez a békétárgyalások előfeltétele.

A nankingi kormány reménytelen helyzetében értesítette Kína Kommunista Pártját, hogy elfogadja Mao Ce Tung nyolc pontját és megnevezte békeküldötteit. Ez az ajánlat sem volt őszinte, amit a legjobban az bizonyít, hogy ugyanakkor Nankingban a katonai bíróság felmentette és szabadon bocsátotta a háborús bűnös Okamura tábornokot, a japán hadsereg volt főparancsnokát, aki a Kína ellen folytatott háborút irányította. Ezenkívül, a nankingi kormány a békeküldöttségbe olyan személyeket nevezett ki, akik a háborús bűnösök jegyzékében szerepelnek. Ez a békeajánlat is átlátszó kísérlet, hogy elodázzák a helyzetet, vagy esetleg kijátsszák a népi erők éberségét.

Kína Kommunista Pártja azonban felismerte szándékukat, mert alaposan ismeri az ellenséget. A békétárgyalásokat mindaddig nem kezdi meg, amíg le nem tartóztatják az összes háborús bűnösöket és át nem adják őket a népfelszabadító hadseregnek.

A »békekísérletek« alatt Kína népfelszabadító hadserege egy pillanatra sem torpant meg. A Kommunista Párt jól fölismerte a nankingi kormány hazug képmutatását és tisztában van azzal, hogy az igazi demokratikus békét a nép kizárólag harcban szerezheti meg. Mao Ce Tung kiáltványának idézetével fejezzük be:

»A polgárháború két és fél éve alatt a népfelszabadító hadsereg megsemmisítette a Kuomintang fő erőit. A népfelszabadító hadsereg most számbelileg, erkölcsileg és anyagilag erősebb, mint a Kuomintang seregei. Kína népe végleg a jogaihoz kezdett jutni. A helyzet most teljesen világos: a népfelszabadító hadseregnek még csupán néhány súlyos csapást kell mérnie a Kuomintang-seregek maradványaira, s akkor porrá és hamuvá válik a Kuomintang egész gépezete.«

Japán, az amerikai imperializmus új fellegvára

A kiapadhatatlan ázsiai nyersanyagforrások az amerikai imperializmus legfontosabb láncszemei. Éppen ezért az imperialisták idegesek lettek Ázsia óriási népmozgalmainak árnyékában, és mindent elkövetnek, hogy megszilárdítsák távolkeleti hadállásaikat. Csang Kai Sek veresége több mint öt milliárd dollárjába került az USA-nak, s nemcsak hogy nem járt haszonnal, hanem a befek-

tetett tőke is elűszott. Minél jobban csökkennek a lehetőségek Kínában, annál nagyobbak az imperialista erőfeszítések Japánban. Az amerikai hadügyminiszter nyilván kijelentette, hogy Japánt »a totalitarizmus elleni fellépvárná kell átalakítani.« Ebből a »fellépvárnából« kellene kisajtolni mindazt, ami Csang Kai Sek lapján elveszett. Ebből nyilvánvalóan következik, hogy Japánnak ugyanazt a szerepet szánták a Távolkeleten, amit Nyugatnémetországnak Európában. Nem véletlen, hogy a fasizálódó Amerikai Egyesült Államok odáig jutott, hogy világuralmi külpolitikájának két alappillére ma Németország és Japán, az egykori két tengerihatalom.

E politika vonalát Japánban az amerikai megszállók hajtották végre. Irányítójuk az a Mac Arthur tábornok, aki még az amerikai reakció számára is túl nyílt fasizta, s ezért nem akarták jelölni a közelmúltban megtartott elnöki választásokon.

Hogyan hajtotta végre Mac Arthur a szövetségesek határozatait Japán demokratizálásáról és a militarizmus felszámolásáról?

A hírhedt japán monopolista rendszert majdnem teljes egészében meghagyta. Ugyiszintén meghagyta a régi államapparátust is. A »tisztogatások« Japánban még enyhébbek, mint Nyugatnémetországban. A japán császár, a legfőbb háborús bűnös továbbra is császár maradt, mindössze azzal a különbséggel, hogy most Mac Arthur fölötté is császárkodik. Ezek szerint, a régi uralkodó rendszer majdnem teljesen megmaradt, csupán gyámot kapott Mac Arthur személyében, mint ahogyan a japán monopolok is gyámot kaptak a Waal Street képében.

Az amerikaiak hosszú tartózkodásra rendezkedtek be Japánban. Tókióban egész városrészeket építettek ki a maguk számára. A »Py-ex« többemeletes áruházban kizárólag az amerikaiakat szolgálják ki. Ebben az áruházban természetesen kapható minden elképzelhető árucikk. Ugyanakkor a japán nép nem juthat hozzá még a legfontosabb közszükségleti cikkekhez sem. Noha az országban a textilipar igen fejlett és teljes kapacitással dolgozik, mégsem kapható textilárú, mert a világhírű japán selyemmel együtt kiviszik Amerikába. A Mac Arthur által kinevezett kormány minden kedvezményt biztosít az amerikai monopoltőke számára.

Az amerikai imperialisták Japánban katonai, gazdasági és politikai hadállásuk hálózatát építik ki, hogy ugródeszkául használják fel az általuk előkészített harmadik világháborúban.

Katonai hadállásuk kiépítésében elsősorban a régi japán militaristákra és intézményeikre támaszkodnak. Az újabban létesített hadiberendezéseken kívül felújították Jokosuka és Szaszebo katonai támaszpontokat. Formozát és több japán szigetet teljesen amerikai hadibázissá építették ki. Taipen, Tainan, Taisong és Talkao repülőterei az amerikai légierők állandó támaszpontjai. Az amerikai kongresszuson Mac Carty szenátor nemrég az javasolta, hogy az USA vegye bérbe 99 évre Jokosuka, Szoszebo és Kura japán szigeteket, mert »ezek a hadikikötők erőteljesen szolgálhatnak az amerikai fennhatóságot a Csendes Óceán nyugati részén.« Riukiu és Tuszian szigeteket az imperialisták már négyben kibérelték 60 évi időtartamra. Aumora körzetében amerikai mérnökök 13 milliárd dollár költséggel légitámaszpontot építenek nehézbombázók számára.

Kétségtelen bizonyítékok szólnak amellett is, hogy az USA ujjászervezi Japán katonai állományát. A nemzetközi bíróság Tókióban egész sor háborús bűnös halálra ítelt, de Mac Arthur tábornok közbenjárása után éppen azok a legmeggrögzöttebb háborús bűnös katonai szakértők menekültek meg, akik évtizedeken keresztül pusztították Délkelet-Ázsia gazdag területeit. Ezt a »vezérkart« az imperialisták most mindenütt felhasználják, ahol erre szükségük van:

katonai tanácsadók a Kuomintang mellett, vezérkari tisztek Indonéziában, házőrzők a Fülöp-szigeteken.

Ezt a politikát szolgálja az óriási létszámú rendőrség (Derebianko szovjet tábornok a Szövetséges Ellenőrző Bizottság legutóbbi ülésén tiltakozott a rendőrség létszámának újabb 50 százalékos emelése ellen, valamint az 1.260 különböző fasiszta szervezet, melyek teljes szabadságot élveznek Japánban.

A fasiszta támadószellemet nyíltan támogatják. Az úgynevezett »sajtószabadság« ürügye alatt az amerikai megszállók engedélyezik Todzio és Kido kivégzett háborús főbűnösök beszédeinek terjesztését. A tankönyvekben egyetlen szó sincs Japán támadásáról és vereségéről. Mindössze annyi, hogy 1945-ben a császár, »gondoskodván a nép jólétéről« békeküldetvényt bocsátott ki. A tanulókat az iskolákban még mindig Japán »legyőzhetetlenségével« szédítik. A Kína ellen folytatott háborút egyszerűen »incidensnek« nevezik. Ezt a »sajtószabadságot« mégis összeegyeztethetőnek tartják azzal, hogy a demokratikus sajtót a legszigorúbban cenzurázzák és üldözik.

A megszállók magukkal hozták Japánba az »amerikai életformát« is. Tókió filmszínházait elárasztották Hollywood szírupos, erotikus szemét filmjeivel. Dancingsok, bárók, kalbarék, kaszinók százaibuk kanaknak fel a tókiói éjszakában. Dűl a prostitúció. A haladószellemű lapok mindeddig hiába tiltakoztak az erkölcstelenség terjesztése és hatósági elősegítése ellen.

Az erkölcstelenség, mondhatnánk a prostitúció, benyomult a politikai életbe is. A japán reakciós kormányok működését a megvesztegetések, visszaélések és egyéb piszkos ügyek jelzik. Hivatalos vizsgálatok eredményei bizonyítják, hogy egyes miniszterek és képviselők óriási mennyiségű építőanyagot, fémeket, textilt, ipari nyersanyagot és élelmiszereket játszottak át a feketepiacra és milliókat vágtak zsebre. E sötét üzelmekben résztvettek Sidehara, Josida és Asida volt miniszterelnökök, Kitamura és Kumaszú miniszterek, Nisio, a szocialista párt vezére és mások. Nisio »szocialistata« vezér ügye olyan botrányba fulladt, hogy le kellett mondania miniszterelnök-helyettesi tisztségéről. A szocialista párt balszárnya követelte Nisio lemondását pártelnöki tisztségéről is, de a botrányhős politikus helyén maradt, mivel neki vannak a legjobb »kapcsolatai« a burzsoá pártokkal és az amerikai megszállókkal. Nisio különben a kivégzett Todzio egyik benső munkatársa volt. Az 1942-es választásokon együtt vettek részt és Nisio már akkor előljárt a munkásosztály elleni uszításban.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs semmilyen lényeges változás Japán belpolitikai helyzetében. Egyik newyorki lap tudósítója még a választások előtt a következőket írta Japánból: »Mac Arthur megszállása alatt mindinkább kifejezésre jut az a tény, hogy Japán a szociális zavargások és elégedetlenségek forrongó katlana. Az elégedetlenség nöttön nő, és számolni kell vele. A kommunisták a legnagyobb mértékben ellenőrzik a helyzetet, és csupán az amerikai hadsereg jelenléte bírja úgy-ahogy fenntartani a mostani képtelen állapott.«

Az imperialista megszállók és Japán bencsei legfőbb ellenségüket a munkásosztályban látják. Az amerikaiak vészmadárként hangoztatják a »kommunista veszélyt« és ezzel a fasiszta jelszóval indokolják minden katonai, gazdasági és politikai intézkedésüket. Így kísérik meg leplezni világhatalmi terveküket. A japán munkásosztály azonban már ismeri igazi ellenségeit és zárt sorokban tömörül a kommunista párt köré. A szakszervezeti mozgalom eddig nem tapasztalt mértékben fellendült. A szakszervezeteknek, minden terror és üldözés ellenére, hat és fél millió tagja van. Az amerikaiak már a megszállás első hónapjaiban letartóztattak és többéves rabságra ítélték több szakszervezeti vezetőt. A jobboldali szocialisták bomlasztása ellenére, a kommunistáknak si-

került megalapítaniok a munkás-szakszervezetek és a parasztszövetségek közös Tanácsát, melyhez 48 szakszervezet csatlakozott. Ez Japán demokratikus népfrentjának, a munkás-paraszt szövetségnek alapja.

A legutóbbi választásokat ismét a megszállók terrorja és fértenceik megvesztegető mesterkedései jellemzik. A súlyos és egyenőlen harcban Japán dolgozói bebizonyították, hogy a nép politikailag érett tömegeinek többsége igazi demokráciát és szabadságot, az amerikai imperializmus kisöprését kívánja. A kommunista párt több mint három és fél millió szavazata és 35 képviselője nemcsak a demokratikus erők többsztetés megnövekedését jelenti, hanem filmszínházait, a sztárfélték Hollywood sztrápos, erotikus szeméti-filmeivel. figyelmeztetés és az amerikai imperialistáknak, hogy már nem sokáig számíthatják Japánt világuralmi terveik eszközei közé.

A japán dolgozók felkészülten várják az eseményeket. Még a kifejezetten fasiszta vonalra való áttérés sem lepheti meg őket. Az amerikai lapok ugyanis az utóbbi időben nyíltan emlegetik Narahaskit, mint a jövő »erőskezü emberét«, aki »felismerte az Amerikával való szoros együttműködés szükségét.«

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a japán tömegeknek alkalmuk volt már megismerni a fasiszmust és látták vereségét is. Nem valószínű, hogy még egyszer életüket adnák holmi »világuralmi« tervekért, amikor látják, hogy Ázsia többi népe győzedelmesen halad szabadsága és békés, jobb életének megvalósulása felé. Ázsia népeinek óriási harcához csatlakozik Japán dolgozó népe is, amely ma az amerikai imperializmus egyik legfontosabb erődjében őrzi és magasan hordozza a haladás fátylóját.

Bogdánfi Sándor

AZ USA HÁBORU UTÁNI GAZDASÁGI FEJLŐDÉSÉNEK VÁLSÁGOS JELLEGÉRŐL

A második világháború a termelés és a termelőerők növekedését idézte elő az Amerikai Egyesült Államokban. Ennek alapját az képezte, hogy megnövekedett a hadianyag és a hadfelszerelés gyártása. A termelésnek ez a fokozódása először következett be évek egész sora után, hiszen az amerikai közgazdaság az 1929—1933-as, valamint az 1937—1938-as években válság nyomása alatt állt. A termelés különféle ábrándoknak és hamis »elméleteknek« szolgált alapjául, amelyek az USA közgazdaságának gyors és válság nélküli fejlődését hirdetik békeévekben is. A háború alatt az USA-ban hatalmas irodalom keletkezett, amely »az amerikai termelékenység rekordjait«, az »amerikai életformát«, tehát az amerikai monopolista kapitalizmust dicséri. Míg a háború előtti években az amerikai közgazdászok és politikusok többsége az 1929—1933-as válság által okozott súlyos csapás, a termelőgépezet hatalmas méretű krónikus kihasználatlansága és a krónikus tömeges munkanélküliség hatása alatt állott, addig a háború időszakában, a háborús feltételek által előidézett termelésnövekedés hatása alatt, ezek különféle »elméleteket« hoztak napvilágra az »amerikai kizárólagosság« alapján.

Természetes, hogy háború utáni távlatok tekintetében nem volt teljes összhang a burzsoá közgazdászok között. Egyeseknek nem sikerült elfelejteni a háború előtti időszak eseményeit és ezek hajlamosak voltak borúlátó jóslatokra; a különféle »üzletembereknek« pedig elővigyázatosságot javasoltak a »visszaváltás veszélyes időszakában.« Mások azonban, kiknek felét elcsavarták a háborús termelés »rekordjai«, »prosperity-t« és az USA válság nélküli fejlődését jósolták a háború után. Elégé jelezgetes ezzel kapcsolatosan Harold Loeb könyvének címe: »Teljes termelés háború nélkül.« Ez a könyv 1946-ban jelent meg és a szerző azt szeretné bebizonyítani benne, hogy az USA-ban a kapitalista termelés a háború után is növekedhet, válságok és katasztrófák nélkül. Ezen az állásponton állnak az amerikai tőkésrendszer más dicsőítői is, akiknek többsége az »állami szabályozás«-ban bízódik, vagy más szavakkal a monopolista államkapitalizmus fejlődésében.

E véleményeket már csak azért is érdemes megemlíteni, mert egyes közgazdászok nálunk is azt az álláspontot képviselték, hogy a kapitalista országokban a termelés a háború után elkerülhetetlenül fokozódni fog. Ezek közül mindenek előtt Varga akadémikust kell megemlíteni.

Az USA termelésének háborús fokozódása tényéből, marxista szempontból, csak egyetlen helyes következtetést lehet levonni. Azt, hogy az átmenet a háborúból a békébe, amely szabályszerűen a »háborús kereslet« magyokú csökkenését vonja maga után, az ellentmondás kiéleződését idézi elő a megnövekedett termelőerő és a tömegek csekély fizetőképességű kereslete között, ami elkerülhetetlenül a termelés csökkentésére, gazdasági megrázkódásokhoz vezet. Varga akadémikus azonban az USA és még néhány kapitalista ország termelésének elkerülhetetlen fokozódását jósolta közvetlenül a háború után. A világgazdasági és világpolitikai intézetben 1945 elején tartott előadásában Varga akadémikus azt állította, hogy »azokban az országokban, melyekben a háború alatt a termelési gépezet megmaradt vagy kifejlődött, a háború után három-négy évig konjunktúra, felemelkedés várható...¹⁾ Ezt

¹⁾ A »Világgazdaság és világpolitika« c. folyóirat 1945. évi 2—3. száma alapján idézek.

az álláspontot később Varga akadémikus kifejlesztette a »Változások a kapitalizmus gazdasági rendszerében a második világháború következtében« című könyvében. Ebben a könyvben a 269. oldalon Varga azt írta, hogy a háború befejezése után az érintetlen, vagy megnövekedett termelési gépezettel rendelkező kapitalista országok gazdasága felemelkedési szakaszon megy át.

Jólataiban Varga akadémikus az úgynevezett »elhalsztott kereslet« elméletéből indul ki, melyet szívesen terjesztenek a burzsoázia tudós lakásai. Ez az elmélet abból áll, hogy a kapitalista országok dolgozói a háború alatt állítólag jól keresnek, de keresetüket nem tudják teljesen elkölteni, mert a kínálat emarad a kereslet mögött. Ezért jövedelmüket takarékpénztárakba helyezik. A háború után ez az »elhalsztott kereslet«, Varga szerint elkerülhetetlenül »teljes erővel az áru piacra zúdul« és abban jut kifejezésre, hogy rövidebb-hosszabb ideig a piaci kereslet túlhaladja a kínálatot és ez a körülmény képezi az új felemelkedés alapját.

Az »elhalsztott kereslet« koncepcióját következetesen kifejlesztette cikkeiben L. Mendelssohn. »A kapitalizmus általános válságai és ciklusai«²⁾ című cikkben azt írja, hogy háborús időkben, még olyan országokban is mint az USA, a kínálat a kereslet mögött marad, »nem elegendő a termelés«, ami az »elhalsztott keresletben« jut kifejezésre. A háború alatt ilyenformán szerintem nem a munkásosztály és minden dolgozó további elszegényedése folyik, hanem azok gazdagodása; nem éheznek ki a termelés és a fogyasztás közötti ellentmondások, hanem az ellentmondások enyhülnek és ilyen módon nem a termelés háború utáni zuhanásának, hanem közvetlen emelkedésének alapjai teremődnek meg.

Nem szükséges hosszasan bizonygatni, hogy az »elhalsztott kereslet« dicsőítő »elméletének« semmi köze sincs a marxizmushoz. Ez az elmélet nyílt ellentmondásban van a munkásosztály kapitalizmus alatti abszolút és viszonylagos elszegényedésének törvényével; azzal a törvénnyel, amely mind a békében mind a háborúban érvényes. Az »elhalsztott kereslet« elmélete nyílt ellentmondásban van a valósággal. Ha a második világháború alatt az USA lakossága fel is halmozott bizonyos pénzüsszeget, ezeknek az összegeknek túlnyomó része a legmódosabb réteg kezében összpontosult. A haszon növekedésének következtében hatalmas pénzüsszegek gyűlték össze az amerikai monopolisták kezében. Ami pedig a dolgozók túlnyomó többségét illeti, azoknak Krause, a »Magasin of Wall-street« hírmagyarázója, bevallása szerint »vagy egyáltalán nincs megtakarított pénzük, vagy pedig annak összege jelentéktelen.« Ezek a megtakarított összegek a munkanélküliség növekedésének, a bérek csökkentésének és az inflációnak a hatása alatt a háború után gyorsan eltűnnek, anélkül, hogy lényeges hatást gyakoroltak volna a konjunktúrára.

Az élet jó nevét az amerikai burzsoá közgazdászok dicsekvő jósaiban, velük együtt pedig Varga akadémikus jósaiban is. A háború vége nem csak, hogy nem idézett elő semmiféle új felemelkedést, új »prosperity«-t, hanem az USA-ban, Angliában, Kanadában és néhány más országban a termelésnek a várhatónál is nagyobb fokú csökkenése következett be. A háború utáni időszak — mondta Zsdanov elvtárs a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulója alkalmával tartott beszédében, ezekben az országokban szoros kapcsolatban van »nagy gazdasági és politikai válságokkal. A kapitalista országokban a háborús rendszerről a békerendszerre való áttérés a piacok nagyfokú összszűkülését, a termelés színvonalának zuhanását, üzemek leállását, a munkanélküliség növekedését idézte elő.« Emellett az USA-ban a közgazdasági barométer már a háború befejezése előtt zuhanni kezdett. Miután a Szovjet Hadsereg nyugatra üzte a hitlerista hordákat, az USA, Kanada és Anglia ipari ter-

²⁾ »Világ gazdaság és világpolitika« 1947. 11. szám.

melésének görbéje lefelé hajlott. Ebben az időben, amikor a hátruló közgazdászok és politikusok az USA-ban még egyre lármáztak az amerikai termelés rekordjairól és a »szabad«, tehát a kapitalista gazdasági rendszer előnyeiről, Varga akadémikus pedig jóslatokat készített az amerikai gazdaság háború utáni emelkedéséről, ez a gazdaság már a lejtőn állt. A Németországgal és Japánnal folytatott háború befejezése előmozdította a termelés már folyamatban lévő hanyatlását. Elegendő megtekinteni az alábbi számokat, hogy meggyőződhessünk erről:

Az USA ipari termelésének változásai (1939 = 100).

	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Az egész ipar	115	149	183	219	216	186	156
Megmunkáló ipar	116	154	194	237	231	197	162
Időtálló használati árúk gyártása	128	184	256	330	324	251	176
Rövid ideig használható árúk gyártása	106	130	145	161	157	152	150
Vaskohászat (acéltermelés)	127	157	163	168	170	151	122
Gépgyártás	131	212	327	426	422	330	231
Szállítási eszközök gyártása	141	238	450	714	698	473	214*
Textilipar	102	135	140	137	132	130	144
Élelmiszeri ipar	105	118	124	134	141	140	139

Ilyen módon az amerikai ipar már 1943-ban elérte csúcspontját, azután pedig hanyatlani kezdett. A termelés csökkenése 1946-ban olyan méreteket öltött, amelyeket nem ismer a gazdasági válságok története, kivéve az 1929—1933-as válságot. 1943-hoz hasonlítva az egész amerikai ipar 1946-os termelése 29 százalékkal csökkent, a megmunkálóipar termelése 32 százalékkal, az időtálló használati árúkat termelő ipar 47 százalékkal, a gépgyártás 46 százalékkal, a szállítóeszközök gyártása 70 százalékkal. A gépek és a szállítóeszközök iparának egyes ágai még nagyobb mértékben csökkentették termelésüket. Így a hajógyártás termelése 1946-ban 1943-hoz hasonlítva majdnem egy huszadára, a szerszámgép-gyártás pedig egy negyedére csökkent. A termelés csökkenésének mértéke még mélyebb lesz, ha minden iparágban összehasonlítjuk a háborús felemelkedés csúcspontját az 1946 évi zuhanás legmélyebb pontjával. Így az USA megmunkálóipara termelésének színvona 1946 februárjában 38 százalékkal alacsonyabb volt mint 1943 novemberében, a háborús felemelkedés legmagasabb pontján, az időtálló használati árú termelése ezen idő alatt 63 százalékkal esett, a szállítóeszközöket gyártó iparágak termelése a fenti időközben pedig 75 százalékkal.

Itt fontos hangsúlyozni, hogy a termelés zuhanása, ami legjobban a termelési eszközöket gyártó iparágakat érintette, nem került el a közszükségleti cikkeket gyártó iparágakat sem. A rövid ideig használható árúkat előállító iparágak termelése, s ide tartoznak a fogyasztási cikkek is, 1946-ban 7 százalékkal kevesebb volt mint 1943-ban, a pamutfogyasztás pedig 18 százalékkal csökkent. Nem segített az említett »elhalasztott kereslet« sem.

A Németország és Japán ellen folytatott háború befejezése után az USA-ban tömegesen zárták be az üzemeket, elbocsátották a munkásokat, tönk-

*) 1946 első kilenc hónapja.

A »Külkereskedelem« című folyóirat 1948. évi 5. szám, 17. oldal; 7. szám 8. és 16. oldal.

»Külkereskedelem« 1948. 6. szám 16. és 17. oldal.

A »Világ gazdaság és világpolitika« folyóirat 1947. 5. száma mellékletének 2. oldala.

A »Világ gazdaság és világpolitika« 1947. 11. szám 58. oldal.

rement sokszáz kisebb cég, növekedett a munkanélküliség. 1945 augusztusában az Associated Press hírtügyénökség az ipari helyzetnek szentelt különlékadásában hírt adott a gyárak tömeges bezárásáról és a munkások elbocsátásáról. Az USA feldolgozó iparában foglalkoztatott munkások és alkalmazottak száma az 1943-as 17,4 millióról 1946-ban 14,1 millióra csökkent. A teljes munkanélküliek száma 1946-ban a hivatalos, erősen csökkentett adatok szerint 2,3 millió volt, a részleges munkanélküliek száma pedig 5,4 millió. A monopolisták nem riadtak vissza attól, hogy a munkanélküliség növekedését a bérek csökkentésére használják fel. A munkások kénytelenek voltak sztrájkokat kezdeni. Az 1945-ös és 1946-os éveket a sztrájkmozgalom hatalmas kifejlődése jellemzi. Az USA-ban 1945-ben 4.750 sztrájk volt és azokban 3,470.000 munkás vett részt, 1946-ban pedig 4,985 sztrájk volt 4,600.000 résztvevővel.

Ilyen feltételek között az »elhalasztott keresletből« hamarosan semmi sem maradt. Már 1946-ban a takaréklételek az USA-ban 1944-hez hasonlítva mádnem a harmadára csökkentek. Ugyanakkor az »infláció is hatalmas mértékben csökkentette a megtakarítások vásárlóerejét. Az »elhalasztott kereslet« nem csak, hogy nem biztosított semmiféle felemelkedést, de nem volt képes megakadályozni az USA-ban a termelés háború utáni elkerülhetetlen csökkenését, ami, ahogy Vozneszenszkij elvtárs rámutatott, »a termelés társadalmi jellege és a termelés eredményeinek kapitalista módszerű elmulajdonítása közötti növekedő ellentét állapotában« következett be. A volt világ gazdasági helyzet egyes munkatársai az USA-ban és más országokban 1944—1946-ban beállott rendkívüli termelés-csökkenést úgy kísérelték megmagyarázni, hogy az kisebb termelési fennakadás, amit a »rekonverzió«, tehát a vállalatok háborús termelésről béketermelésre való egyszerű átállítása idézett elő. Azonban a kapitalista gazdaság átállítása a háborúról a békére távrolról sem egyszerű »rekonverzió«, nem csupán egyes vállalatok műszaki-szervezeti átalakítása, hanem a »háborús keresletben« fellüvódott kapitalista termelés a piac új feltételeihez való tervszerűtlen hozzáilleszkedésének bonyolult és nehéz folyamata. A »rekonverzió« kifejezéssel a burzsoá közgazdászok az USA háború utáni gazdasági fejlődésének válságos jellegét akarják álcázni.

A kapitalista termelés csökkenése 1944—1946 években lényegében messze túlhaladja az egyszerű konjunkturális fennakadás kereteit. Erről szót a termelés zuhanásának rendkívüli mélysége, annak tartalma és széleskörű jellege.

Vajra akadémikus és követői azt állítják, hogy a háború idején nem érhetnek be a válság előfeltételei. Ahhoz, hogy a válság előfeltételei beérhessenek, e nézet képviselői szerint új, háború utáni »normális« felemelkedésre van szükség.

Feltevésük alapját az a felfogás képezi, hogy a háborúnak nincsen köze a kapitalista gazdasági rendszerhez. A háború azonban a kapitalista országok számára, amint Sztalin elvtárs mondja, »éppen olyan természetes és törvényes állapot, mint a munkásształy kihasználása«. A konszerű világháború a világ gazdasági és politikai erőinek, a monopolista kapitalizmus állapján történő törvényszerű eredményei. A háborúk a kapitalista közgazdaság alapvető ellentmondásaiból keletkeznek. Ez pedig azt jelenti, hogy a háborúra és a háborús időszakra természetesen nem lehet úgy tekinteni, mint valamiire, ami »nem normális« a kapitalista gazdasági rendszer számára, (de különösen a kapitalizmus általános válságának időszakában, amikor a háborúk úgyszólván a kapitalizmus szokásává váltak).

A háború befolyása abban mutatkozik meg, hogy az deformálja a kapitalista ciklust, megváltoztatja annak »rendes« folyamatát. A háború például enyhítheti a válságot és felélénkület, továbbá konjunkturális felemelkedést idézhet elő a háborús rendelkezések eredményeképpen. Ez volt a helyzet 1914-ben, amikor a megkezdődött válság enyhült, utána pedig úgyszólván

»felszívódott«, a háborús rendelkezések hatása alatt. Ez volt a helyzet 1939-ben is, amikor a gazdasági válság az USA-ban, Angliában és néhány más országban a háború hatására felszívódott és felélénküléssé, fellendüléssé változott. »Ennek ellenére, — amint Vozneszenszkij elvtárs mondja — a tőkés akkumuláció, a munka termelékenységének és a termelés technikájának a háború alatt az USA-ban elért magas színvonalát, kiélezi a kapitalizmust jellemző ellentmondásokat és lefektet egy új, pusztító gazdasági válság és a krónikus munkanélküliség alapjait.«

A háború a termelőerők egy részének nagyfokú szétnomboltása következtében ideiglenesen tompítja az ellentmondásokat a termelés és a fogyasztás között. A háború ennek a pusztulásnak a legélesebb és legmélyebb formája, ami a termelési erők és a termelési viszonyok közötti ellentmondás külföldi mélységéről tanuskodik.

Amikor azonban a háború ideiglenesen tompítja az ellentmondásokat a termelés és a fogyasztás között, ugyanakkor megveti az új kiéleződés és új robbanás, az új válság alapjait. A háború egész sor országban kedvez a kapitalizmus termelési lehetőségei növekedésének, ennek a növekedésnek alapját a növekedő »háborús kereslet« képezi. Ugyanakkor a háború a dolgozók további elszegényedését idézi elő a kapitalista országokban, tehát a fogyasztói kereslet csökkenését. A munkásosztály viszonylagos és abszolút elszegényedésének törvénye a kapitalizmusban a háború alatt is érvényben van, még hozzá kiéleződött formában. A háború befejezése és a »háborús kereslet« nagyfokú csökkenése a kapitalista termelést, annak megnövekedett termelési lehetőségeivel a tömegek csökkent fizetőképességű keresletével állítja szembe és a termelés és a fogyasztás közötti ellentmondások nagyfokú kiéleződését fedi fel.

A kapitalizmus egyenlőtlen fejlődésének törvénye a háború alatt különös erővel működik. Miközben egyes országok közgazdasága a háború következtében károkat szenved és néhány évre, de néha néhány évtizedre is lemarad, más országokban viszont, melyek távol esnek a fronttól, mint például az USA-ban és Kanadában, a háború a termelés fokozását és a termelési lehetőségek növekedését idézte elő. Az USA gazdasági fejlődése a háború alatt a termelés és a fogyasztás közötti ellentmondások további kiéleződésének, a tömegek csökkent fizetőképességű kereslete és a »háborús kereslet« élesztőjétől felfűvódott termelési lehetőségek közötti ellentmondások további kiéleződésének alapjait fektette le.

I. Kuzminov

A TERMELÉS ES AZ ÉPÍTKEZÉS SIKEREI A SZOVJETSZÖVETSÉGBEN

Az elmúlt esztendő a Szovjet Szövetség iparának, mezőgazdaságának, kereskedelmi- és áruforgalmának újabb nagy sikereit hozta. A háború utáni öt-éves terv harmadik esztendeje a gazdasági élet minden ágazatában nagy előrehaladást jelentett. Az országnak azon a vidékein, ahol a fasiszta hódítók nagyméretű pusztítást okoztak, az ipari termelés 1948-ban az 1947 évi eredményekhez viszonyítva újabb 41 százalékkal emelkedett. A vetésterületek 13,8 gyarapodtak és a gabonaneműek össztermése a kedvezőtlen időjárás ellenére is alig maradt el a háború előtti összterméstől. Ugyanakkor a hektáronkénti termés-hozam a gabonaneműeknél túlhaladta a háború előtti átlagot.

Különösen jelentősek az ipari, bányai és a villanyerő termelésben elért eredmények. Többek között a nehézipar egyes ágaiban az évi terv teljesítése elérte a 20–25 %-ot is. Az építészeti gépek előállításán terén például a terv 126 %-a, az autók és traktorgyártásban 115 %, az erdőki-termelésben és faparbán 111 %, az élelmiszeriparban 108 %, a nehéz gépiparban 107 %, a vegyiparban 116 százalék, a könnyű iparban 106 % stb. a teljesített eredmény. Így a teljes ipari termelési terv 106 százalékosban valósult meg, vagyis az 1947-ben elért eredményekhez viszonyítva elérte a 127 %-ot, a háború előtti termeléshez viszonyítva pedig a 118 százalékot. Az elmúlt esztendőben a szovjet ipar egész sor új termék gyártását kezdte meg és új, modern termelési módszereket alkalmaztak.

A Szovjet Szövetség valamennyi köztársaságában — kivéve a Türkmenisztán Szovjet Köztársaságot, ahol a fő ipari központban, Ashábadban a földrendezés súlyos károkat okozott, — az ipari termelési tervet mindenütt teljesítették s ezáltal az 1947 évi eredményekhez viszonyítva nagyméretű fejlődést értek el. Így többek között az ukrainai ipar évi termelési tervét 108,5 százalékban teljesítette. Ez a tény annál is jelentősebb eredmény, mert az 1947 évi eredményhez viszonyítva 143,3 százalékos teljesítményt jelent. Az Onosz Szovjet Köztársaság évi tervteljesítménye 106 százalék.

A Szovjet Szövetségben most eltelt három tervév a háború okozta károk fölszámolása és az újjáépítés jegyében telt el. Így a falvakban újjáépítettek 1,600.000 házat, míg a városokban az állam segítségével néven újjáépült közel 51 millió négyzetméter lakóterület. Az elmúlt három esztendő alatt 151 városban és ipari településen építettek új a vízvezetékét és 15 városban villamos- és trolleibusz-vonalat építettek ki, és 195.000 lakásba bevezették a gázvezetékét. A volt megszállt területeken az újjáépítési és beruházási munkálatok csak a múlt év folyamán 20 milliórd rubelt tettek ki.

A szovjet dolgozók azonban nem csupán az ipari és mezőgazdasági termelésben értek el nagyjelentőségű eredményeket. A hatalmas méretű fásítási terv során 199.000 hektárnyi területet ültettek be facsemetékkel, azonkívül még 270.000 hektárnyi területet készítettek elő fásításra. A fásítás céljaira közel kétfélmillió facsemetét termeltek ki. Ezeket a fásítási munkálatokat védő erdő-övezetek céljából foganatosították.

A népi kultúra, a népiölét és az egészségvédelem terén ugyancsak nagy eredményeket értek el. A múlt évben a kórházi ágyak száma újabb 27 ezerrel emelkedett, a szanatóriumok és az üdülőtelepek ágyainak száma pedig 25 ezer-

rel gyarapodott, és 24 ezer orvos lépett munkába. A felsőiskolák hallgatóinak száma 734.000, eszerint a tanulók létszáma 1940-hez viszonyítva 126 %-ot tesz ki, de a fentiekén kívül még 270.000 rendkívüli hallgatója is van a szovjet főiskolának. Az 1948-ban végzett főiskolások száma 122.000, ez ugyancsak 20.000-el túlhaladja az 1940 évi tanuló-létszámot. A középiskolák és a középfokú szakiskolák tanulóinak száma több mint egy milliót tesz ki, azaz 34 százalékkal több, mint 1940-ben volt.

Egyszóval a Szovjet Szövetség az elmúlt esztendőben elérte és immár túl is haladta a háború előtti gazdasági színvonalat, s ezzel újabb előfeltételeket teremtetek a szovjet dolgozók anyagi- és kulturális életük színvonalának emeléséhez.

1949, II. 7.

FIGYELŐ

TÚZ A HEGYEK KÖZÖTT

Gajdos Tibor regénye

Ismét egy magyar könyv: új magyar regény, a legelső nálunk, amely a második világháború előtti évek füledt, sok ellentmondással telített és útvesztőkkel keresztezett életünket igyekszik adni egy sajátos prizmán, a katonamundérba bújtatott mozgalmi munkásember lelkén és szemszögén keresztül és később: a háborút, a népfelszabadító harcok kezdeti szakaszát. A regény hőse: proletár, aki kiszakítva a munkássors tallajából annak a nagy emberkallannak lesz kis egyede, amelyet királyi jugoszláv hadseregnek neveztek s amely egy osztályállamnak volt hadserege, nem a népe. Ez a hadsereg, tele felfülről irányított árulással, népek közé vert mesterséges ékekkel, tele kirívó szociális igazságtalanságokkal, kegyetlenséggel, partikuláris »különöndékekkel« — csuszik bele, fasiszta megrohamás folytán a háborúba. A vezetőitől cserbenhagyott hadsereg céltalan idő-oda menetelése fejezi ki legjobban (ezt a könyv magyszerűen érzékelteti) s az ájulás, másrészt a készülődés néhány hónapja után felcsap az országnak a részében is. Szlovéniában az ellenállás lángja, a tűz a hegyek között. Kommunisták szervezik, a munkásság élcsapata, az egyedül csoport amely tudatosítja az ellenállást, a dolgok összefüggését és amely célkitűzést tud adni az ellenállásnak, megszervezi azt. S megindul a népfelszabadító harc sok apró csatározása, amelyek sodrában ott érezzük a későbbi nagy akciókat is, s amelyek sodrában a regény néhány szereplőjét a tűzpróba legforróbb óráiban látjuk: az osztályállam által megallázott, bebörtönzött kommunista házáját védő, a nem öntudatos és korábban tévelygő parasztok kezében eldördül a fegyver és ez közelebb hozza őket igazi osztályhelyzethez minden másnál. Látjuk az árulót, az ingadozót s mindenkit, akinek szerepe jellemző volt és tipikus ezekben az órákban. S amikor a történet proletárhősét halálos golyó járja át s lelkéből kikel a vérrozsza, sírja fölött egy leány, a szerelmese veszi fel a kezéből kihullott fegyvert és ő indul el — hová?

A szabadságharcosok útjára, most már tudjuk.

De akkor, 1941-ben, 1942-ben egész Európa azt kérdezte még: hová, menne visz ez az út? S választ nem tudott. A választ csak később látta meg, amikor a történelem igazolta ezer és tízezer, százezer ilyen elhatalmazás és cselekvés tudatosságát, erejét és jelentőségét — de ez már nem tárgya a regénynek. A regény véget ér az ember és a halál magasztos találkozásával, amikor az örökkévalóság betör a gyarló életbe és az egyén számára legborzasztóbb történés fölé ünnepi fényt áraszt. Véget ér a partizán csapatok embertelenül nehéz helyzetének vázolása után, amikor hősivé magasztosítja, két főszereplőjén és a többi szereplőn keresztül az ellenállás, a harc lényegét.

Ez a regény vonalvezetése, ezt akarta kifejezni és nagyjából ki is tudta fejezni, alakjain keresztül. Gajdos könyve háborús könyv, de nem a háborús része az, amely élményregénynek tűnik, hanem a háborút megelőző korszak. A pillanathatás nála teljes és aktív változtató erővé lesz. Benne nem az egyélmény változtatja lényegé az írást — s reméljük, hogy ez a pozitivum további írói sorsának útján is megmarad benne.

Gajdosnál az írói feladat nemcsak referálás; értelmet is ad: tudatosít és értelmez. A lélektani referátum-regény analitikus eljárása helyett az esemény az, amivel az értelmezést elvégzi. Persze ezen a vonalon különböző hibákba is beleesik, de erről majd később.

Mi, akik itt olvassuk könyvét, a Vajdaságban, először is egy *szubjektív* kifogással állunk elő. Nevezetesen azzal, hogy bár magyar fiút állított a cselekmény előterébe — az ő prizmáján át játszódik le a történés nagy része — ezt mégis úgy oldja meg, hogy teljesen elvágja saját régi, civilizáltbeli közösségétől. Ott a távoli Szlovéniában, az olasz ellen harcoló partizánok sorában testvéri közössége: a szlovén munkás és szlovén paraszt. Érzésünk szerint földrajzilag közelebb, Horvátországban, Szlavóniában, vagy még inkább Szerémségben — tehát Vajdaságban — megtalálta volna saját közösségének fokozottabb támogatását. Mondom, ez szubjektív kifogás: objektíven a szlovéniai határhegyek erődláncai mögött szétszóródott katonák, az ottani munkások és parasztok eo ipso ott indultak harcba. Magyar fiú is lehetett köztük és volt is. S van abban valami magasztosan szép, hogy létezett, s hogy ott is tudta hazáját védeni. Persze, nem a régi gyűlölködő, sovíniszta osztályállamot, hanem azt a földet, amelyről megfizutást és jobb sorsot remélt. Van ebben valami a nagyvonalú szélesértelmezésű, új hazaszeretettől, amelynek valósága még nem jutott egészen legszélesebb néptömegeink szívéig — ezek fokozatosan értik csak meg, hogy azoknak a határhegyeknek vonala ott a miénk is.

Az már objektív kifogás és elég súlyosan esik latba, hogy a katonává lett Gábor, a mozgalmi ember, a munkás, eléggé homályosan látta meg és élte át a szlovén falut, pedig ennek — a szlovén falunak — gyökerei jelentik adott esetben az ellenállást. Nem arra gondolok, hogy a kegyetlenségek nem vihették a falu embereit az ellenállás felé, hanem hogy nem tudatosítja eléggé eseményekkel és jellemzéssel a háborúelőtti faluképet és teremti meg ezzel az ellenállás igazi, szociális hátterét. Az írónak itt nehézséget okozott, hogy Gábornak az odavezényelt katonák prizmájában — már csak terjedelménél fogva — nem fért több. Kenesnie, és tallálnia kellett volna erre fejezeteket, mégha egyidőre el is távolodik Gábertől.

A regény első része élményregény, s mint már mondtunk, túlszűk keretek között marad. Pedig a szlovén falu gazdag tárháza lehetett annak, amit a »közönsönhatások eleven szövevényének« mondtunk az irodalomban; a falvakba betűnő új szellem, az iparosodás vagyis a városba való beszívargás, a klérus által dirigált öncélú szövetkezeti mozgalom stb. stb. [Szóval itt az író adós maradt az osztályharc konturjainak erősebb kidomborításával, ami pedig valószínűsággá tette volna a felkelés és ellenállás igazi mágját. Az író többször hivatkozik Cankarra, hőse olvassa és olvastatja — Gábor mégsem forgatta eléggé Cankart, mert mindaz amit róla tud: kevés, deklaratív külsőség. Aki ismeri Trezišov Vorancé »Jamnica« című regényét, a háborúelőtti szlovén falunak ezt a pompás rajzát, nem hiszi hogy Gajdos szlovén faluja ugyanaz a falu. Kulákja, — Trezišov Vorancé — ligottabb és durvább, kioldása esetlenebb, papja önteltebb, gazdagparasztja makacsabb és a paraszti sorból lett proletárja szenvedélyesebb.

S ha már a túlszűk prizmáról beszélünk a könyv e részébe az író maga is megérzi, milyen szűkek ezek a keretek s hogy tudatosítson sok mindent, amivel az események ismertetése, alakjellemezése és kifejlődése vonalán adós maradt — a levélíráshoz fordul. Itt aránylag szűk területen, az epikát drámává fokozó helyzetképek helyett a leíró módszer eszközeivel sokmindent magyaráz, továbbfejleszt, tudatosít. Az események és történések összefüggésében — miután egymástól távolkerült emberek kapcsolatáról van szó — logikus és indokolt, hogy a póstára bízza a kapcsolat fennmaradását, egy regényben azonban minden megírt levél sekélyesíti a hatást, szubjektívét teszi az írást — túlsok

levelet meg éppen nehéz megbocsátani olyan írónak, mint Gajdos, akiben megvan a képesség, hogy helyesen kikalapált jelenetekkel adja a lényegét. Mind-egyik levél — elvesztett fejezet s ebben a könyvben, ebben a történetben kár minden elvesztett fejezetért. A szerző ezt maga is érti és a levelek közül kettő-három szenvedélyes regényjelenet. Ez viszont aláássa a levél valóságának, hitelességének erejét. »Regénylevelekkel«, párbeszédek visszaadásával való levelezés furcsa és kevésbé hihető formája az emberek közötti kapcsolatnak, a levél lényege különben az elbeszélés és sohasem szabad benne párbeszédek, egész regényszerűen visszaadni.

A regény első része, ha szűkebbformájú élményírás is, erős rajza a háború előtti katonaelletnek. Keserű, mint a szlovén munkáskönyv, amelyet egy helyen a katona kezébe nyomnak — s amely a legmélyebb belkében is dohos-kukoricás volt; reménytelen, mint az ügy amelyet a katonának védenie kell; távlat nélküli, mint az a közösség, amely a nép legjobb fiait mondja és tartja ellenségnek. Itt ebben a környezetben »kicsit elszigetelten és különválva kénytelen élni a harcos ember (Lőrinc Pétert idézem), de még a magánzárka rabjaként is (s ami nem áll messze tőle, a régi katonasorban) éreznünk kell a mozgalmi embert és mögötte a tömeget«. Gajdos regényhőse mozgalmi ember: következetes harcos. Harcol kis dolgokért, kis egységekben, olyan nehéz ponton is, mint az örökké gyánakvó vezetésű régi osztályhadserég. S mert a baloldaliak ebben a keretben nem ismerhették egymást — hiszen a meggyőződés nincs senkinek a homlokára írva, legfeljebb a priusz lapjain szerepel — éppen a bormint alórmester segíti őket, azzal, hogy a csapat előtt »baloldalisággal« helyegzi meg Gábort és ezzel lehetővé teszi, hogy a többiek felismerjék és közeledjenek hozzá. S ő lesz a kapocs közöttük. Ez pompás, jó megfigyelés.

A tétova polgári elemek, Boján alhadnagy (hibás rangfeltüntetés, a potporucsnik fogalom szöszszerinti kifejezése. Helyesebben: hadnagy) a nacionalista-szoviniszta Tkalcic őrmester bemutatása nagyon jó és valószerű. Hogy a »legkatonásabb« tisztak futottak meg először, az csak igazollása annak, mit jelentett ez a szó a régi társadalomban a legkatonásabb állapotában szadisztikus, túlzottan aprólékos, eszménynélküli elem volt.

Ebben a katonavilágban Gábor emberileg kissé mereven, merev tartásban áll előttünk. Mintha az író szemérme élne benne s mintha az író nem akart volna többet adni — önmagából. Ott ahol aztán az élményregény igazi regény-nyé fokozódik, ahol az író már nem köti alakjával szemben a tudatlatlaji szemérem, s nem kényszeríti a magarákényszerített szűk keret sem — ott ahol szétvállik Gábor és Angela sorsa a fejezetek s így az események is egymással párhuzamosan, mégis külön futnak, a történet lendüllete valósággal széttölni a szűk keretet, az alakok, a falukép és minden sokkal mozgalmasabbá lesznek és olyan erővel sodornak az ellenállási harcon keresztül a végkifejedés felé, hogy az írás jól megírt regényt reveltál.

Kár, hogy amikor Angelát, a történet női hősnőjét megismerjük az író még egyedül Gábor szemszögéből formálja meg és elég halványan. Voltaképpen csak Gábor lelkében él és ez nagyon szűk terület. Szerettük volna, ha előbb él valahol, a regény lapjain — akkor emberibb lenne számunkra és közvetlenebb. Tiszta képet róla szintén csak a regény második részében kapunk.

Az apa és anya elég merev mellékalakok, szintén csak a szűkdreszabott prizma szabja meg létüket. Ottó, aki a szlovén föld munkásának alakját képviseli, szintén inkább »deklaratív« szereplő, ő is csak a harcban kel vérből-húsból alkotott emberi életre.

Nem viszi bele Gajdos a könyvbe a fasiszták lelketlen hadigépezetének átzuulását a határokon. Ezzel elérte volna a kölcsönhatások változatában az ellenállás értékének emelkedését, hiszen azóta tudjuk, hogy ez a hadigépezet a kényszerítés törvényszerűsége alapján megsemmisült. Az ellenállás francia,

belga, holland íróknál még mindig ott látjuk a fasiszta hadigépezet vonulásának elemét: a szerző a szlovén hegyek falvaiban, távol a fő útvonalaktól az ember vadász carabinieri puskalövésével, gyújtogatásával és más kegyetlenségekkel érzékelteti a borzalom bevonulását s a falkában járó fegyveres csöcselék látszatófényt. Gajdos itt elkerült egy sablont, amit javára kell ínni.

A könyv első részében az író egy helyen Rupnik-hadseregről, Rupnik alakulatról beszél. Ezek az erődépítő különleges csoport katonái — erről azonban nem szól bővebben. Mivel ezek az alakulatok később »Rupnik honvédek« néven áruő szerepet játszottak és a népielszabadító mozgalom ellen harcoltak a fasiszták szolgálatában, erről szólni kellett volna. Ehelyett a könyvben egyetlen mondatból tudjuk csak meg, hogy Rupnik áruő lett. Nem lehet — hogy egy példával éljünk — a mi valláságunkban csetnikkekről beszélni — mondjuk — anélkül hogy lelepleznénk őket.

A szerző regényt ír, nem naplót, mégis erősen naplószerűen adja 1939 augusztusának eseményeit. Amit ebben a könyvben ezzel kapcsolatban leírt — ahogy a dolgokat érzékelteti, könnyen félreértést támaszthat az olvasóban.

S most valamit a formáról, s a könyv stílusáról. Gajdos épikus készséggel görgeti mondatait, előadása zökkenőmentes és folyamatos. Nem túlzottai telki képkel stílusát, kölméni szavait; ez aztán bizonyos fokig hideggé teszi előadás-módiát. Viszont sohasem vezet mellékösvényekre. A kompozíció tisztasága szempontjából ez erény — de velejár az is, hogy kissé monoton. Magában a stílusban elég kifogást találunk: a gondosság hiányát nevezetesen. Álljon itt egy bekezdés:

»A paplak a falu legszebb épülete volt. Míg a többi házban a külső ajtó egyenesen a lakás előtti benyúlóba vezetett, a plébánia közepén nagy boltíves kapu állt, még kolumpp is volt rajta, mert Agneza a tisztelendő öreg cselédje mindig zárva tartotta. Stefan tisztelendő jóévtvágyú, gömbölyű ember volt és ezért a ház udvara háttulso részének túlsó felében mindig rőfögőt két-három dísznő. Szép kis pince is volt a lakás alatt...«

Négy volt, minden mondatban egy — ez teszi döcögössé az egyébként képszerű előadást. Ez az egyik hiba, a másik: hogy a plébánia, tehát az épület közepén: kapu állt. Kapu volt. Ez lenne tehát az ajtó, volt — és ezt akarta elkerülni. Namármost álljon itt, egész kis gondossággal kiakalapálva a bekezdés:

A paplak volt a falu legszebb épülete. Míg a többi házban a külső ajtó egyenesen a lakás előtti benyúlóba vezetett, a plébánia közepén nagy boltíves kapu feszült, kolumppal. Ezt meg kellett rántani, mert Agneza a tisztelendő öreg cselédje a nagykaput mindig zárva tartotta. Stefan tisztelendő, a jóévtvágyú gömbölyű ember szerette a jó kosztot... Szép kis pince lapult a lakás alatt.

Mindezek egy induló író hibái. Regénnyel kezdeni a megjelenést, az első megmutatkozást az olvasó előtt: nem könnyű és nem veszélytelen feladat. Megtalálni az egyensúlyt a szubjektív visszatükrözés méntékében, a plasztika domborulatait az alakformálásnál, megtalálni az irányjelzőt a meseszöves nagy rengetegében, a sok útvesztőben, figyelni a célt: mit akartam adni, kifejezni, érzékelteni, s ezt mind egyszerre, hogy biztosítsa a mű külső és belső egyensúlyát — erős művészi próbatétel. S a leírások felett a belső ellenőrzés egyedül »az önmagunk fölött tartott ítélőszék« az árcidalomnak az a teteje, amit az alkotásnál semmi sem tud helyettesíteni. A megjelenés pillanatában azonban már más, újabb ítélőszék elé kerül a mű és megkezdődik a kollektív felelősség. Mi az ami az olvasóban felcseng, hat és rezonál?

S ebben a teljes értékelésben — ami leglényegesebb pontja minden értékelésnek, tehát a jelen soroknak is — Gajdos Tibort pozitív jelenségként kell üdvözölni. Írása: reális, pozitív és nevelőértékű. Alkalmas arra, hogy az ese-

ményeket általa helyesen értékeltük és fejlesszük önmagunkban. S mert hiszünk a fejlődésben, ismerve néhány korábbi kisebb írását, Gajdos helyét úgy kell megállapítanunk, hogy nagy utat tett meg. Megmutatta, hogy író. S minden nehézsége, részlet hibája ellenére, amelyek leküzdése a megtanulhatóság és fejlődés határain belül van — teljes joggal lépett a közönség elé.

A könyvet a Híd adta ki a Jugoszláviai Magyar Írók sorozat VII. köteteként. Az illusztrációkat Hangya András rajzolta. Magam szubjektív érzésből és elvszerűen ellenzem az ilyen munkák, általában a regények illusztrálását. Mivel egy mű vizuálisan kezdettől foglalkoztat és elképzeléseim vannak; a rajzoló — aki szintén másként képzelt alakokkal lép az író és olvasó közé — voltaképpen megzavarja ezt a kialakult harmóniát. Hangsúlyozom, hogy ez nálam egyéni, szubjektív szempont is így bírálatomban csak mint megjegyzést érvényesíthetem: a lényeghez nincs köze. Lehet hogy mást — és ez valószínű is — éppen segít az illusztráció. Hangya erősvonalú, határozott rajzai kiegészítói a könyvnek. A címlap Pinkava Viktor kivitelezése. Rajza kissé aránytalan, színbősége túlságosan etikettszerűvé teszi az esztétik helyesen meg gondolt címlapoldalt.

Majtényi Mihály

A MUNKA ASSZONYA

Markovics János elbeszélő költeménye

Néhány megrázóan tehetséges táborverssel jelentkezett irodalmunkban Markovics János, a »Híd« 1947 évi verspályázatának elsődíjasa, akinek díjnyertes költeményét — kissé elkésetten — most jelentette meg a kiadóvállalat.

»Jugoszláviában boldogok a hegyek« — írta dachau-i versében —, »valahol Szlovéniában, egy szikla-istálló mélyén... partizán férfiak, nők, proletár pártiszonok között, új megváltót ringat a vörös jászol.«

Negyedfél esztendő telt el azóta, hogy Markovics János, életében talán először, felemelt fejjel teljes értékű emberként megjelenhetett egy új, egy emberi társadalomban. Színlús fantáziája meglátta az új színeket, tanulni vágyó akarata megismerkedett új ismeretekkel — a számára talán akkor még új de egyedülvalóan értelmes értelemmel. Sokat tanult. Annnyit, hogy e több mint egy esztendő versét ma már csak, mint fejlődésének egyik állomását értékelhetjük. A bírálathoz szempontjaiból »A munka asszonya« ma már alig időszerű.

Annak idején a bíráló bizottság megállapította, hogy »az első díjjal jutalmazott elbeszélő költemény felülemelkedik az átlagon s nem csupán a jugoszláviai magyar irodalom számára jelentős alkotás.« Egy másik, talán nem egészen átgondolt bírálathoz megállapítja, hogy »Markovich Jánost a megszállás és Dachau élményei hajtották halál-gondolkodásba és irodalomba. Színes a képzelete, muzsikás a szava talán túlságosan is...« Nem egészen, vagy talán egészében nem egyezünk e bírálattal ma — de a pályázat és a csak most megjelent költemény multjához hozzátartozik az akkori bírálathoz.

»A munka asszonya« nagyterjedelmű elbeszélő-költemény. Az asszonyt éneklő, aki új Jugoszláviánkban felszabadult; egyszerre szabadult fel a család és a kapitalizmus — de még ezenfelül »a mult,« az ellőítéletek, a tudatlanság rabságából. Persze ez nem jelenti azt, hogy Jugoszlávia valamennyi asszonya máris tudatában volna annak, hogy szabad, hogy emberré váltották a fasizmus elleni harcban hősi halált halt százaznak. Talán nem tudja mind, de mindannyiuk számára mégis szabad lett az út; a fejlődés, a világosság, az emberré válás útja.

Ezt az asszonyt, a felszabadult asszonyt vezetni végig a költő multon és harcon, s a munkás, ahol »szövőgép dalol« és a »hámor koromestöt zúdít selymes hajára,« »fejszéje sübanva szeli a levegőt« és a »szeme munkatervet, íratok tömegén pihen...«

Ez voltál, ezzé lettél és ez lehetsz — mutatja a költő az új asszonynak, a traktorvezetőnek, a tanítónak, a tudósnak, az orvosnak, az írónak, a művésznak, a vasútpépítőnek és végül legszebb, legköltőibb soraiiban — az anyának.

Markovics János költeményének nagy érdeme, hogy a valóságot mutatja, azt a valóságot, amely apró részleteiben valószínűleg még minosen, vagy legalábbis nincsen még mindenütt, de amely lehetséges, tehát igaz. Igen, »a vegyészműhely négy üvegfalán napfény csorog« már, és jár a történelmi láthatatlanul a fehér tantárgyban.

A felszabadult asszony — még nem szabad egészen, de csak azért, mert még nem érzi teljességében a felszabadulás lényegét, még túlságosan elfoglalják a piac, konyha és pelenkagondok és mert még a férfiak egyrésze is nehezen mond le arról a gőgös, de mindvégig hazug gondolatról, hogy ő »a teremtés koronája.« Vallójában (függetlenül attól, hogy volt-e »teremtés«) m'kor

volt a jobbágy, a zsellér, a napszámos, a munkás, a kishívatlanok, a hivatalnoki sorba görnyedt mérnök, orvos, a Rockefellerek harácsvágyát kiszolgáló atomtudós — a teremtés koronája? Ezt a jó öreg receptet csak azért duruzsolták a füllünkbe rossz papok és tanítók, hogy a magunk rabszolgavoltait ne érezzük annyira. A jobbágyasszony egy fokkal még lejjebb van, mint a jobbágy — örüljön tehát a jobbágy a denesen, hogy legalább az »első éjszakák« nem mérgezik a lelkét, s hogy a testét »nem árullják leányfiacok.«

S ha elfeküdt is a fiatal költő a vers lendületére, s ha már a valóság csúcsán látja is a tegnap még »mosóteknők mellett görbült« proletárásszonyt — még mindig igazabb igazán ír, mint voltak a tegnapi hazug igazságok.

Határozottan vannak túlzások és Markovics János versében, s néhol a képei sem elég világosak; néhol egyenesen erőltetettek. Így nehézkesnek s épen ezért nem eléggé kifejezőnek tartjuk az olyan képeket, mint: »járomkovácsának ő volt lábmósója«, vagy, hogy »traktorok, cséplőgépek zománc a csillag« (minek a zománc a cséplőgépén?), vagy a »fölgyműtött anyatej« például. Riméi sok esetben nem tiszták (dörög-diübönög, tanítva-alkotva-irányítva, fiának-dolgozóknak, stb.) s itt Arany Jánosra hivatkozhatnánk:

»Megállj: mi könnyű és még is ily szép
Cadentiás vers az ilyen beszéd:
»Eláratok — arcolk; sirtál és aludtál,
Könnytől — beszédőtől; ajtónál — sokaknál,
Kezére — tetejére — képzetére«
És még sok ezer hasonló ára, ére.«

Külön kellene beszélnünk a költemény ritmikusságáról. Markovics Jánosnak határozottan van érzéke a ritmushoz és ezt bölcsődalában meg is mutatja. De a költemény nagyobb részében a könnyebb megoldást választja, s akkor kapjuk az ilyen, látszólagos ritmikusságukban is, ritmustalan sorokat:

Varrnak:
subát,
süveget
a mezők fiának,
s cipőt,
csizmát
minden dolgozóknak.

»A ritmus oly láthatatlan valami. Mit inkább érzeti, mint hallani« — mondja ismét Arany János. Talán a bíráló hibája, de a költemény jelentős részében nem hallja, de nem is érzi a ritmust. És — ha már Aranynál vagyunk —, még valamit: a költemény szerint a subát és süveget a bőrgyárban varrják. »És nincsen olyan régi köpönyeg, Miből ne telnék egy hitvány süveg« — mondja Arany, aki velünk együtt úgy hiszi, hogy a süveg nem kacsma, és ezek szerint nem is a bőrgyárban készül.

Ezek azonban nem nagy hibák. Különösen nem akkor, amikor olyan gyönyörű sorok is vannak e költeményben, mint például:

» — kenyerek anyja,
Bácska«.

vagy: »dús gyümölcsfák kontya alatt«, vagy: »Mállik a hegy, omlik a föld... Bosznia várandós...!«

Különösen nagy érdeme a költeménynak, hogy szinte végigrohan egész Jugoszlávián és megéreztetni, elhittetni azt a valóságot, hogy hazánk minden egységes részében, minden népünk

»szlávok,
magyarok,
munkások,
paraszatok,
tanoncok,
diákok«

egyformán harcolt, egyforma szívvel, lendülettel, hittel épít, mert *»szívükbe költözött a testvéri építés nagy tüze s a végtelenbe vágott utakon világít a jövő felé.«*

A gondolatsorban legfeljebb azt kifogásolhatnánk, hogy a költő különválasztja a tanoncot a diáktól. Ugy érezzük, hogy a tanonc is tanul és diák is — kár volna elválasztani őket egymástól.

Felfogásában derűs, optimista a költemény és ez is érdeme. *»Munkáibaindulók boldog kacagását issza a reggel«* s a *»bölcső mélyén nevető szemekkel ébred a gyermek...«* Szép, egészséges gondolat, hogy a bölcső mellett *»tervet ringat«* az anya.

A mai Markovics Jánost nem lehet és nem is akarjuk e költeményből megítélni. Tehnikában, ritmusérzéskben, tudásban azóta igen sokat fejlődött — elgondolásai és gondolatai pedig már akkor is szépek voltak, amikor a *»Munka asszonyát«* írta. Az új Markovics János így énekel:

»Eszme! Gyűjts magadba minden árva népet,
s egy színbe kovácsolj feketét, fehérét...!«

Már a *»Munka asszonya«* megírásánál is ez volt Markovics János vezérlő gondolata s ezért a gondolatáért érdemes élni, írni, harcolni, tanulni és tanítani!

A könyv fedőlapja, Hangya András műve, sikerült és kifejező. Nem mondhatjuk ugyanezt a művész illusztrációiról, amelyekben érezhető az egységes szemlélet és a biztonság hiánya. Ismét az az érzésünk, hogy Hangya András sokkal biztosabb vonalakkal érzi a múltat, mint a jelent — a jövőt pedig nem látja. A nagyon tehetséges művésztől sokkal több biztonságot, sokkal több optimizmust várunk.

A könyv — a *»Jugoszláviai Magyar Írók«*-sorozat 8-ik könyve — Szubotícán készült, a Minerva-nyomdában. Nyomdai kiállítása még sok kívánnivalót hagy maga után.

Gál László

S Z E M L E

A „HID“ 1948. ÉVI PÁLYÁZATÁNAK EREDMÉNYE

Harmadik irodalmi pályázatunk — írtuk 1948. júliusában — folytatása volt egy természetesen megkezdett és továbbépített munkának. Új írásokat és természetesen új írástudókat vár Jugoszlávia magyar népe, olyanokat, akik a magyar betű útján fejleszteni, építeni, erősíteni, szépíteni akarják és tudják népi demokráciánkat, a testvériség és egység szellemét.

Negyvenhét pályamű érkezett a bíráló bizottsághoz, amelynek tagjai: *Rehák László, Olajos Mihály, Gál László, Lőrinc Péter és Majtényi Mihály*. A 47 pályamunka mennyiségileg valóban eredményt jelent; minőségileg azonban — és végeredményében — nem kielégítő.

Előszörban és majdnem kizárólag a fiatalok munkáira számítottunk, középiskolás, vagy középiskolát végzett és természetesen munkás- és paraszti ifjúságunkra. A hivatásos írókat ezúttal kizártuk pályázatunkból is a kétségtelen színvonalbeli hanyatlás — az elmúlt évi pályázathoz viszonyítva — várható volt és részben természetes körülmény.

A pályázat nagy eredményének számít a díjazott és kevés technikai változtatással előadható, egy három- és egy egyfelvonásos színdarab. Műkedvelő színpadaink és talán Népszínházunk műsorgondilait lényegesen csökkenteni fogja a két új színműíró sikeres jelentkezése. Nem ennyire biztató az eredmény a novella-, riport- és különösen a verspályamunkák mérlegelésénél. Általános jelenség, hogy a pályázók egyetlen családi keretén belül igyekeznek megoldani minden problémát. Szinte sablonoszerű a témafelvetés: a reakciós, öregező kulák (kereskedő, vagy iparos) haladó szellemű leánya belleszeret az aktivistába (szövetkezeti titkár, traktorista, vagy agítátor). Az ifjúság győz, az öregek meggyözötnek... Hát ennyire nem egyszerű az élet, az osztályharc és a fejlődés útja, amelyet klisékbe önteni sehogyan sem lehet.

Az alábbiakban a bíráló-bizottság műfajonként beszámol a pályázati végleges eredményéről, abban a reményben, hogy az írást kedvelők új tömegei kapnak kedvet és ihletet a »Hid« legközelebbi pályázatára.

SZINDARAB-PÁLYÁZATUNK értékelésekor abból a tényből kell kiindulnunk, hogy a Vajdaságban nagy hiány van előadható eredeti magyar színművekben; olyanokban, amelyek itteni problémáinkat tárgyalják. A beérkezett pályaművek aránylag nagy száma mutatja, hogy egyes tollforgatóink maguk is tisztában vannak ezzel a kíváncsolommal, így magyarázható, hogy nyolc pályamű érkezett be, aránylag sokkal több, mint tavaly és két év előtt.

A beérkezett pályaművek túlnyomó többsége azonban nem ütötte meg a mértéket. Két pályamű akadt, melyek kevés változtatással alkalmasak lesznek színházi előadásra épp úgy, mint műkedvelő színpadra.

A bizottság mérlegelve a beérkezett pályaműveket, úgy döntött, hogy az első díjat a háromfelvonásos színművek csoportjában *nem* adja ki. A *második díjat az »Arnyékban« színmű szerzőjének juttatja*, a harmadik díj nem kerül kiosztásra.

A jelígis levelek felbontása után a bizottság megállapította, hogy az »Arnyékban« című háromfelvonásos színműték beküldője *Bogdánfi Sándor*, Noviszád. Az »Átok« című egyfelvonásos írója *Veres Iván*, ugyancsak Noviszádról.

és egy pipatömési jelenet után való életrajz vázlatos elmondása, még ha párbeszéd formájában is egy írást nem tesz riporttá. Hamis és helytelen az a beállítás, miszerint a kieggett malom, a kémény, szimboizálja a zsarnoki mulaszt, amivel úgy számolunk le, hogy azt »erős, edzett proletának ledöntük«. Hamis az 50 éves dolgozó munkás megrázolása, aki sírni jár az elhagyatott malomudvarna és aki saját szavai szerint: »olyan vagyok, mint egy kivert kutya, amelyet gazdája hasznavehetetlensége miatt kiver a házból és amely holtva mégis visszajön és meghúzódik egy sarokban, hogy ott megdőgöljön«. A felfogások ilyen zavarosságában persze egyáltalában nem segíthet ha a végén általános szölamokat hangoztatunk, mint például: »Ne essen kétségbe, demokratikus államunkban nem lesz többé kiszákmányolás stb stb.«.

A NOVELLA-PÁLYÁZATRA 13 elbeszélés érkezett be. A mennyiség természetesen sohasem lehet szempont, ha irodalomról, művészetről van szó, de a minőség annál inkább. Ezzel nem akarjuk azt mondani, hogy nem akadt olyan írás, amely ki ne tűnt volna a többi közül, amely meg ne érdemelte volna a díjazást. Viszont az első díjat egy pályamű sem érdemelte meg. Akadt a beküldött írások között kis hangulatkép és karcolat, de akadt szinte kisregénynek beillő munka is, sőt az egyik pályázó nem értve meg a pályázat feltételeit, önálló elbeszélés helyett a János vitéz jól-rosszul összeállított kivonatát küldte be. Vannak írások, amelyek stílus, nyelv vagy általában a forma tekintetében, íráskészségben maradnak el a megkívánt színvonal mögött, mások viszont az eszmei vonalon kívánva haladni, anyagcéljái el a forma kérdését. Akadnak szép számmal olyanok is, akik először ragadva talán tollat, mindent bele akarnak süriteni egyetlen kis novellába vagy karcolatba, amit hallottak, láttak, olvastak, tanultak — mindazt amit talán egy élet munkássága hivatott megvalósítani.

Feltétlenül külön kell megemlíteni egy olyan kérdést, amely hovatovább a vajdasági magyar irodalom általános kérdésévé növi ki magát. Talán »családi problémának« keresztezhetjük el ezt a kérdést. Arról van ugyanis szó, hogy legtöbb írónak a körülöttünk és bennünk folyó osztályharcot írásában egy családon belül, egy családi keretben belül jelentkező nézeteltérésekkel próbálja érzékeltetni, tükröztetni. Így azután, a legkomolyabb osztályharc is — elsikkad, elillan, békés megoldást nyer, többnyire oly módon, hogy előbb-utóbb a család minden tagja aktivistává válik, vagy legálább is csatlakozik a szocializmus építőihez. Akárhogy esik is a dolog, a családban marad és ezt az olvasó érzi, tudja már jólőne. Nem is hiszi aztán nagyon el, hogy komoly harcok folynak körülöttünk, különösen a falu szektorán.

A néhány általánosító szó után áttérünk az egyes elbeszélések ismertetésére.

A bírálóbizottság csupán egy második és két harmadik díjat osztott ki. A második díjra az »Ébredés« című elbeszélést érdemesítette, amelynek szerzője Kuti Gyula. Elbeszélő stílusban, novellaszerűen megírt mai aktuális történetet ad benne a szerző. Mint a legtöbb pályázó Kuti is falura megy témáért, de a városiakat, a munkásokat is kihozza a vasárnapi falura és bemutatja a gyakorlatban is a munkások és dolgozó parasztok szövetségét. Együtt dolgoznak a falusi szervezetű otthon felépítésén a városból kiszálló munkások és a szegény parasztok. A mese, a történés homlokterében — itt is egy család áll, a munkásokkal együttműködő fiú és a munkásellenes, gazdag paraszt, aki természetesen itt is hamarosan alhoz a táborhoz szegődik, amelyhez fia is tartozik. Az elbeszélésben van lendület, vannak jó meglátások, van iróniudlás. A jellemek kevésbé vannak kidolgozva, meseszövése sem eléggé reális, mert egyáltalán nem valószínű, hogy a szérs parasztok szinte minden harc nélkül állnak a szocializmus táborába.

Harmadik díjra a »Fények a Tiszán« című elbeszélést tartotta érdemesnek a bizottság. Szerzője Pásztor Ferenc. Jól megírt novella, habár itt-ott átcsap a realizmusból a romantikába, hogy azután talán ellenméreg gyanánt, moralizáljon. Szerző egyéni életéken át próbálja adni a társadalmi kérdések képét és megoldását is és ez eléggé sikerül is neki. Vannak benne egyéni jellemek, de vannak talán felesleges figurák is. Főleg Irénre gondolunk itt, aki talán szintén túlságos hirtelenséggel tér meg. Feltétlen hiba az ellenség (újból — családtag!) gyors megtérése is, mintegy egy szerencsétlenség hatása alatt, amely mint istenbüntetés következik be a reakciós magatartás miatt.

Vörösbányai Zoltán »Cséplőgép körüli« című, szintén harmadik díjat kapott elbeszéléseinek is sodró néha a lendülete, annyi bizonyos, hogy íróiában van elbeszélő készség. Aktuális kérdést tárgyal és helyes vonalon halad, de feladatát még naivan, kezdetlegesen fogja fel kissé.

A »Cséplés« című írás viszont, habár feltétlenül tehetségre mutat és jó, élénk stílusa van, csupán hangulatkép, eszmei tartalom nélkül.

»Ján megismeri a civilizációt« nagyon érdekes írás. Szerzője kisdíák, aki sokat igyekszik tanulni és minden tudását belesűríti talán első írásába. Ez persze nagyon lerontja a nem tehetség nélkül megírt novellát. Stílusa gördülékeny, hangja talán kissé hetyke helyenként. Stílusából és egyes részeiből ítélve, a fiatal szerzőtől kapunk még jobb írásokat is, amelyekben sikeresebben fog küzdeni az imperializmus ellen.

Érdekes írás a »Senki szigetén« is. Szerzője csupán töredékekkel szolgált és hajlandó a tárgyát ifjúsági regénnyé bővíteni. A szerző elgondolása — ifjúsági regény formában népszerűsíteni a természettudományokat — és stílusa, íráskészsége megfelelőek. Viszont a töredékekben nem annyira természettudományt mint misztikát, fantasztiikumot ad és szimpatikus színben tünteti fel az ifjúság előtt azt a tudóst, akiktől percek alatt rá lehet beszélni arra, hogy legyen hűtlen hazájához és a haladás eszméjéhez és szegődjék el az ellenséghez.

Az »Új utakon« aktuális témát hoz és jó eszmei megoldásban. Írójában van bizonyos meseszövevényi készség, de az írás élmény és cselekmény helyett elmélkedést és szemmelátható agitációt ad, az akciókat nem belülről, de hozzáfűzött magyarázatokkal indokolja.

»Elmosódó múlt«. Szerzőjének valószínűleg első írása; rossz, szentimentális regények utánérzése.

»Két barát találkozik«, »Vasárnapi kirándulás«, »Gyógyvontat: mind a három kis és kisigényű, karcolatszerű írás, történet, mese és cselekmény nélkül. Stílusuk gyöngye, témájuk nem időszerű.

»Tavaszi ébredés« primitíven megírt szokványmese. Ellenművelőszöveget sokat ír szerzője a természetről, hogy azután leíró módszerrel hámozza ki a tendenciát a történetből. Viszont szerzőnek feltétlenül van bizonyos írás- és meseszövevényi készsége.

»Vissza a múltba« kezdetleges írás, agitáció, nem szépirodalom.

»Ifjúság« — túlsokat fog és keveset mutat. Az egész mozgalmat föl akarja ölelni mindmáig, de nem tükrözteti a mozgalmat, csak képeket ad, cselekmény, akciók nélkül.

VERSPÁLYÁZAT

»Az idei pályázat elő kívánja segíteni irodalmi életünk fejlődését, az irodalomművelők tekintélyes táborának kiszélesítését.« — írta a »Híd« október-novemberi számában. Ami a verspályázatot illeti, a bíráló-bizottság sajnálkozással megállapítja, hogy sem egyik, sem másik célja nem sikerült. Ellentétben az elmúlt évi pályázattal, amikor néhány kiemelkedő tehetséges pályamunka (köztük Markovics Jánosé) valóban hozzájárult irodalmi életünk fejlődéséhez

s egyben írókadereink megerősödéséhez — napunk ez újabb pályázata siker-
telermek mondható.

Tizenhárom pályázó mindössze 20 pályamunkával vett részt a »Híd«
1948-évi vers-pályázatán. A pályázatok között csak elvétve akad néhány
mondat, amelyre a bíráló-bizottság felelgethetett. A mi lendülő, építő, harcos
vallásunk és népünk más, tudatosabb verseket — és költőket kíván. Igaz,
hogy már Marx megállapította, hogy »a művészetről ismeretes, hogy megha-
tározott virágkorai korántsem állanak arányban a társadalom, tehát egyben
az anyagi alap, úgyszólván szervezetünk csontrendszerének általános fejlett-
ségével« s így az újjászületés tényéből sem következik a közvetlen irodalmi
újjászületés — mégis az eredmény, jobban mondva eredménytelenség, meg-
hökkenette a bíráló bizottságot. A *verspályázat sikertelensége azt bizonyítja,*
hogy írógárdánk jobbjai ezúttal nem vettek részt a pályázaton, úgyszólván
megfutottak a harc elől. A beérkezett pályamunkák viszont egyelőre csak annyi
pozitívumot jelentenek, hogy többségükben mégis az új embert énekelik — saj-
nos azonban nem az új emberhez méltó sorokban.

A költészet a legősibb írásmóda, a történelemelőtti ősi táncok és énekek
— ritmusában pedig a munka — rökora. Éppen ezért a bíráló bizottság saj-
nálkozással megállapítja, hogy ezúttal dolgozó munkásaink és parasztjaink fi-
gyelmét is elkerülte a »Híd« verspályázata. Ez a verspályázat nem adott iro-
dalmunknak sem egy új Laktak Istvánt, sem egy új Csépe Imrét.

Mindössze két pályamunka árul el némi formaérzékét, ad valamennyi
szó- és gondolatritmust. Ezek: a »Hiszek« és a »Napkelte« című versek.

A »Hiszek« ritmikusága figyelemreméltó. Írójára túl nagy hatással van-
nak régi, nagy költőink; versének sem formája, sem hangja nem eredeti.

A »Napkelte« feltétlenül értelmiségi dolgozó munkája s éppen ezért hibáz-
tatjuk, hogy beleveszti gondolatait a formába, s a forma miatt el is ejti őket.

A bíráló bizottság úgy határozott, hogy bár a pályadíjat ezúttal nem adja
ki — e két verset, illetve íróit dicséretben részesíti.

Dalol a munka. Proletár-üzenet. Írója szereti a verset és szereti a munkát.
Ez azonban kevés a költészethez. Több tanulással és több önkritikával talán
még fog érdemeset alkotni.

Partizánok, Vörös Csillag, stb. A pályázó — nem vette komolyan a pá-
lyázatot. Amúgyis fogyatékos verselési készsége mellett — kínrimekkel tűz-
deli kuplét is küldött a pályázatra.

Holdfény alatt. Emlékkönyvbe való versilke.

Szívemben ujjong valami. A két változat közül egyik sem sikerült.

Ludwigshafenben. Írástudó ember munkája, de nem vers.

Munkás régen és most. Szép szavak néhol — de inkább a múlt siratása,
mint a ma építése.

Szülőföldem, Közelítő tél, stb. Erőtlen műdal-utánzatok.

Tudás. Nagy szavak, meggyőző erő nélkül. Nem vers.

Holnap eljön a mi országunk. A téma sokkal jobb, mint a feldolgozása.

Vörös lobogó, Partizánok. Nehézkes, ritmustalan sorok. A témák sokkal
jobb verseket igényelnek.

Szabadság kell nekünk, Lenin győzelme. Alkalmi, dicsőítő dolgozat, de
nem vers.

Világbéke, Karácsony. Az előbbi csak aforizma, és az utóbbi sem vers.

A MAGYAR DALOSKÖNYV KIADÁSA ELÉ

A vajdasági magyar énekkultúra fejlődése távolról sincs arányban nemzeti kultúránk szabad fejlődési lehetőségeivel. Jóllehet a tartomány városaiban és falvaiban több szervezett és tekintélyes számú alkalmi énekkar működik, a dal-kultúra tervszerű népszerűsítése azonban még mindig kevés helyen folyik. Iskoláinkban igen sok tanító nem ért az ének tanításához, még többen azért nem tanítanak éneket, mert nem tudják mit tanítanak, vagy ha tanítanak, sokszor egészen értéktelen művekkel ismertetik meg a tanulókat. De nem egy középfokú tanintézetben, így több gimnáziumban is az a helyzet áll elő hogy az ének nem szerepel a tantárgyak között, mert hiányzik a szakelődő.

Magyar énekkarok, az iskolai énekkarok kivételével kevés működik. A működők is gyakran tanácstalanok, hogy mit is énekeljenek, vagy panaszkodnak, hogy nem tudnak megfelelő kórusműveket beszerezni. Többek között még Szubotícán is ez a helyzet.

Falusi műkedvelő együttesek, de gyakran még folklór csoportjaink is sokszor értéktelen operettslágereket és műdalokat terjesztenek. Éstéke-sebb anyag ismerete hiján, és azért is, mert nincs megfelelő irányító szakember, a régi világ elcsépelt, igen sűrűn erkölcsromboló hatású énekeit adják elő.

Munkásakciókban résztvevő ifjaink tanulnak énekeket, de magyart keveset, mert nem is igen van, aki tanítaná őket.

Ez a jelenség feltétlenül megérdemli, hogy felfigyeljünk rá és hogy tegyünk is valamit a helyzet megváltoztatása érdekében. Nem is szükséges magyarázni, hogy az ének mennyire szükséges az ember életében, hiszen mindenki tapasztalatból tudhatja, hogy az éneknek milyen nagy hatása van az ember szellemi

életére, munkaképességére, s mint a nevelés egy ilyen fontos eszköze a gyermekekre és a nagyobb diákokra egyaránt serkentőleg hat. Itt azt hiszem elég csak egy példát felhoznom, mégpedig az ének óriási szerepét a népfelszabadító harcokban, amikor a dal nagyon sok kilátástalan helyzeten segítette át a kifáradt harcosokat és a közösség erejét, lelkes hangulatát vitte át a csüggedőkre.

A szocialista építés hangulatát is az ének adhatja leghívebben vissza. Lelkessedést, örömet, lendületet vihet a munkába. Természetes, hogy nem minden dal kelti ezt a hatást. Indít, ledületbe visz a munkaszeretetről szóló népdal, a lelkes partizándal, vagy a mozgósító erejű forradalmi munkásinduló. Holmi »egy nap a világról« szóló sláger, vagy a vagyonát elmulató földbirtokost sirató magyarnóta valószínű, hogy nem lesz nevelő, munkáraserkentő hatással, hanem épp az ellenkezőjét fogja elérni.

A fennálló hiány pótlására, hogy minél több értékes, szép és nevelőértékű dalt adjon a közönségnek, a HID idei kiadványai tervében szerepel egy elég terjedelmes daloskönyv is. A gyűjtemény alkalmas lesz arra, hogy énekkarok, énekcsoportok, szólóénekesek anyagot merítsenek belőle, de menetelésekhez alkalmas indulók is lesznek benne, magyar népdal anyaga pedig kiválóan alkalmas lesz iskolai használatra.

A daloskönyv tartalmát nagyjából négy csoportba oszthatjuk. Az első csoportban lesznek a magyar népdalok, közöttük vajdasági magyar népdalokkal. A legtöbb éneket természetesen ez a csoport fogja tartalmazni, hiszen a gyűjtemény egyik főcélja a magyar népdal-kincs terjesztése.

Második csoportban a partizán énekek és az újjáépítés dalai lesznek magyar szöveggel. Harmadik csoport nemzetközi munkás és forradalmi dalokat tartalmaz, míg a negyedik csoportban jugoszláv népek és más or-

szágok népeinek dalaiból ad bemutatót a gyűjtemény.

Bőséges tartalmával és megfelelően összeválogatott anyagával a daloskönyv alkalmas lesz arra, hogy közreadja azokat az énekeket, amelyekre nálunk legnagyobb szükség van és amelyek legjobban elősegíthetik a hanyatló vajdasági énekkultúra fejlődését. Természetes, hogy a gyűjtemény önmagában még nem lesz elég arra, hogy a fennálló helyzetet meg-

változtassa. Nagy szükség van arra, hogy szakemberek tanítók és minden énekettanítani tudó ember azon legyen, hogy a gyűjtemény segítségével minél előbb éneket csaljunk minden vajdasági magyar ajkára, valamint hogy a most énekelt dalok jó részét eltüntessük, hogy helyettük művészi értékű énekeket, népdalokat és forradalmi dalokat hallhassunk ezután magyarul Vajdaságban.

K. L.

HID

K Ö N Y V E K

Kapható kiadványok:

<i>Lenin I. V.: Az államról</i> (II. kiadás)	Ára 4.—	Dinár
<i>Iljin: Új világ teremtése</i>	28.—	"
<i>Gorkij Maxim: Így tanultam én</i> (II. kiadás)	5.—	"
<i>Szabadságdalok</i> (II. kiadás)	25.—	"
<i>Weigand József: Felnőt ÁBC</i>	15.—	"

JUGOSZLÁV AI MAGYAR ÍRÓK

<i>Markovics János: Lázadás</i> (elbeszélő költemény)	Ára 14.—	Dinár
<i>Laták István: Viharos időh vetése</i> (versek)	27.—	"
<i>Sinkó Ervin: A vasut</i> (riport az ifjúsági vasútvonalról)	20.—	"
<i>Majténji Mihály: Májusfa</i>	32 50	"
<i>Gajdos Tibor: Tűz a hegyek között</i>	65.—	"
<i>Markovics János: A munka asszonya</i>	30.—	"

KORUNK KÉRDÉSEI

<i>Tung-Pi-Vu: Mi történik Kinában?</i>	Ára 9.—	Dinár
<i>Fominov: A nemzetiségi kérdés megoldása a Szovjet Unióban</i>	5.—	"
<i>Kardely: Jegyzetek a nemzetközi fejlemények egyes kérdéseire</i>		
<i>Lemin: A tőkésrendszer két válsága</i>	6.50	"
<i>Lemin: Az USA jelenlegi külpolitikája—Anglia háború utáni külpolitikája</i>	7.—	"
<i>Jeruzsálimszki: Az angol-francia diplomácia hagyományai és a német kérdés</i>	6.—	"
<i>Történelemhamisítók</i> (A szovjet Tájékoztató Iroda történelmi felvilágosítása)	13.50	"

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

<i>Bogorov: Élet a víz alatt</i>	Ára 8.—	Dinár
<i>Nilolyszki-Jakovlyev: Így tanultak az emberek beszélni</i>	9.50	"
<i>Keller: Emberek akik megváltoztatták a növények természetét</i>	10.—	"
<i>Zavadovszki: Vitaminok és hormonok</i>	9.—	"
<i>Oparin: Az élet keletkezése a földön</i>	4.50	"

SZINPADUNK

<i>Móricz Zsigmond: A gulyás</i>	Nem pihen a kalapács	Ára 6.—	Dinár
<i>Csopics: Pionirok</i>		7.—	"
<i>Berthold Brecht: Carrarné puskái</i>		7.—	"
<i>Szuhodolszki: Zöld ág</i>		6.50	"
<i>Katajev: Tévedések napja</i>		16.50	"
<i>Kocsics: Borz a bíró előtt—Nusics: Analfabéta</i>		12.—	"

HID

K Ö N Y V E K

Kapható kiadványok:

Lenin I. V.: A szakszervezetek szerepe és feladatai az
új gazdasági politika (Nep) időszakában . . . Ára 5 — Dinár

GYERMEKIRODALOM

Szucsevsics: Hübele ország - *Bolotin*: A képzelt beteg Ára 8.50 Dinár
Csopics: Partizán mesék (II. kiadás) „ 27 — „
Nazor: Grujo, a kis pionír „ 9. — „

TERVGAZDÁLKODÁSUNK ÚTJÁN

Kidrics: Az államosításról Ára 6. — Dinár
Kidrics: Közgazdaságunk jellege „ 6. — „
Kardely: Mezőgazdasági szövetkezetek a tervgazdaság-
ban „ 12.50 „

SZÓTÁRAK

Szerb—Magyar Ára 35. — Dinár
Magyar—Szerb „ 35. — „

A HID BEKÖTÖTT ÉVFOLYAMAI

1947 (XI. évfolyam) Ára 150. — Dinár
1948 (XII. évfolyam) „ 150. — „

Megrendelhetők: a **HID** kiadóhivatalában

S Z U B O T I C A

Engels utca 9.

Telefon szám 414.